

Usta

Karakollukçu

Haberci yeniçeri

Selâm duran yeniçeri

Merasim esvabile yeniçeri

Solak

ourdu. Ayaklarına sarı sahtiyandan çizme giyerlerdi. Atları gümüş ö-zengiliydi ve eğerin yanına birer topuz asarlardı.

Bölükbaşı Ağa; başma börk ye-rine tepesi öne doğru eğilmiş ve kıymetli taşlarla süslü bir şeridi bulunan yüksek bir külah giyerdi. Kaşıklığına yelpaze şeklinde açılan bir «süperge sorguç» takardı. Do-lamasının üstüne uzun bir ipekli kaftan giyerdi. Bu kaftanın önu açık olup boğazına kadar düğme-liydi, yakası geniş ve devrikti, kol-ları geniş, kollarının ard yanları kaftanın eteklerine kadar sarkar-dı; kaftanın iki yanında da cop gi-bi kullanılan birer yırtmacı vardı. Ayaklarına sarı sahtiyandan kop-çalı yarım çizme şeklinde bir ayak-kabı giyerdi. Atının eğrinde bir bozdoğan ile bir kalkan asılıydı; elinde de mızrağa benzeyen uzun bir kamaş taşırdı.

Kethüdayeri Ağa; başına keçe külah giyip kaşıklığına balıkcıl tü-yünden sorguç takardı. Kıyafeti bir yeniçeri çorbacısının aynı idi.

Muhzir Ağa; başına balıkcıl tü-yü üsküf giyerdi, Divan Hüma-yunda cuhaya kaplı samur kürk, Divan Hümayunda bir elçi kabulü merasiminde kemhâdan üst elbisesi giyerdi.

Başçavuş Ağa; başına üsküf gi-yer, kaşıklığına turna telli kuka takardı. Divan kıyafeti Muhzir A-ğanunki gibiydi.

Başhaseki Ağa; Üsküf giyer, ba-lıkcıl tüyünden süperge sorguç ta-kardı, atına gümüş zincir, enselik ve özen-gi vururdu. Divan kıyafeti Muhzir Ağanunki gibiydi.

Turnacıbaşı Ağa; Kıyafeti Sek-

soncubaşı Ağanın aynıydı.

Seksoncubaşı Ağa; Başına üsküf giyer, kaşıklığına balıkcıl tüyü ta-kar, Divanda samur yahud vaşak kaplı kadife üst elbisesi giyerdi. A-tına gümüş zincir, enselik ve özen-gi vurulurdu.

Zağarcıbaşı Ağa; Başına sorguçlu çorbacı üsküf, Divanda kemhâdan üst elbisesi giyerdi. Avlarda, bir e-linde zağar, bir elinde ucu gümüşlü bezaren değnek bulunurdu.

Kul Kethüdası; Başına çorbacı üsküf giyer, kaşıklığına balıkcıl sorgucu takardı; divanda samur veya vaşak kaplı kadife üst elbi-sesi giyerdi. Atına gümüş zincir ve özen-gili divan rahtı denilen mü-zeyyen eğer vurulurdu.

Sekbanbaşı Ağa; Başına müce-veze giyerdi, divana giderken atına gümüş zincir, enselik ve özen-gili ve gümüş topuzlu müzeyyen abâf raht vurulur, Saraçbaşı da atının önu sıra bir at örtüsü «yapuk» gö-türürdü.

Yeniçeri Ağası; Divanı Hüma-yunda başına müceveze, arkasına da serâsereden üst elbisesi ve kaf-tan giyerdi. Sair zamanlar resmi elbise olarak sırmalı kadifeden ve-ya kırmızı satenden kaftan giyerdi.

Başına da beyaz tülbendi dikkatle sarılmış, tepesi dilimli, yan tarafına kıymetli bir sorguç sokulmuş ka-vuk giyerdi.

BAYRAK VE NİŞANLARI

Yeniçeri ocağının bayrağına, ocağın İslâmiyetin Sünnî mezhebi-ne bağlı olduğunun işareti olarak «İmamı Azam Bayrağı» denilirdi. Bu, beyaz ipekten, üstüne altın sır-ma ile bir tarafına «İnnâ Fetahnâ-leke Fethan Mübinâ», diğer tarafı-

na da «Ve yensürekellahü nasran azizâ» âyeti kerimesi işlenmiş bir sancaktı. Ordugâhta Yeniçeri Ağa-sının çadırı önüne dikilirdi. Ağanın çadırı da Yeniçeri Ordugâhının tam göbeğine kurulurdu. Diğer çadırlar, Ağa çadırının etrafında firdolayı açılırdı. Merasimde de İmamı Azam Bayrağı, Yeniçeri Ağasının atının önü sıra götürülürdü. Ağanın ar-kası sıra da Ağalık bayrağı gelirdi. İmamı Azam Bayrağını taşıyan ye-niçeriye «Başbayraktar» denilirdi. Ocağın bir de alay bayrağı vardı ki, bu da yarısı sarı, yarısı kırmızı ipekli bir bayraktı. Her yeniçeri ortasının da üzerlerine orta nişan-ları işlenmiş gene sarı, kırmızı bi-rer bayrağı vardı. Orta bayrakla-rının bir hususiyeti de uçlarının çat-tal olmasıydı. Her yeniçeri ortası-nın çadırlarının da başlıkları ayrı bir alâmet veya orta bayrağını ta-şırdı, çadırların üzerine de orta nişanları işlenmişti.

KAZANLARI

Her yeniçeri ortasının, içinde ye-meklerini pişirdikleri büyük ka-zanları vardı. Bunlar kışlalardaki mutfaklarda dururdu. Yeniçeriler kazanlarına ocaklarının mukaddes bir tilsimi olarak bakarlardı. Mu-harebede kazanın düşman eline düşmesi o orta için büyük felâket sayılırdı. Ortalarına aid bir iş gö-rüşeceklerinde de, kazanlar kışla-lardan kaldırılıp büyük törenle İs-tanbulda ihtilâlin idare edileceği meydana götürülürdü. Yeniçerilikte kazan kaldırmak, hükümete karşı ayaklanmak, isyan etmek demektir. Kolluklarda bulunan neferlere sa-bah çorbaları ile iki övün yemekleri kazanlar doluşturularak dağıtılırdı.

Kazanın kulplarından bir sırak ge-çirilir, sırgı iki kolluk neferi omuz-lar, öne de kocaman bir keçe ile bir başkarakollukçu geçerdi, buna keçeci denilirdi. Orta kazanların-dan başka bir de, bütün ocağın timsali olan bir büyük «Kazanı şerif» vardı; bir ocak rivayeti olarak bunun Hacı Bektaş Veli tarafın-dan hediye edildiği söylenirdi. Bü-yük ocak zabıtları de ihtilâl meş-veretlerini bu kazanın etrafında yaparlardı. Bir siyasî mahkûm, bir katil kazanı şerife sığındı mı, ye-niçeriler onu saklayıp korumayı mukaddes bir borç bilirdiler.

KIŞLALARI ve AĞAKAPISI

İstanbulda «Eski Odalar» ve «Ye-ni Odalar» adile iki büyük yeniçeri kışlası vardı. Eski Odalar, Şehzade camiinin karşısında; Yeni Odalar da Aksarayda Etmeydanında idi. Her iki kışla da geniş bir avluyu çevirmiş, önu revaklı odalar (ko-ğuşlar) dan mürekkebdî, avlunun ortalarında birer mescid vardı ki buna «orta camii» denilirdi. Yeni-çeri ihtilâlleri arifesinde ilk top-lantılar hep bu orta camilerde ya-pılırdı. Umumiyetle çok kanlı, suç-lu suçuz bir çok devlet adamları-nın hayatına mal olacak bir ayak-lanmaya karar verilirken, camide ışıklar söndürülür, tekliflerin kim-nin tarafından belli olmaması için karanlıkta konuşulurdu. İhtilâl es-nasında ya rehine veyahud da ken-dilerine önyak olmak üzere getir-dikleri ulemayı da bu camilerde misafir ederlerdi. Yeniçeri ocağının kanlı bir şehir muharebesi ile kal-dırıldığı Vak'ayı Hayriye'de Yeni Odalar en kanlı çarpışmalara sahne olmuş, İkinci Mahmud Sadık ka-

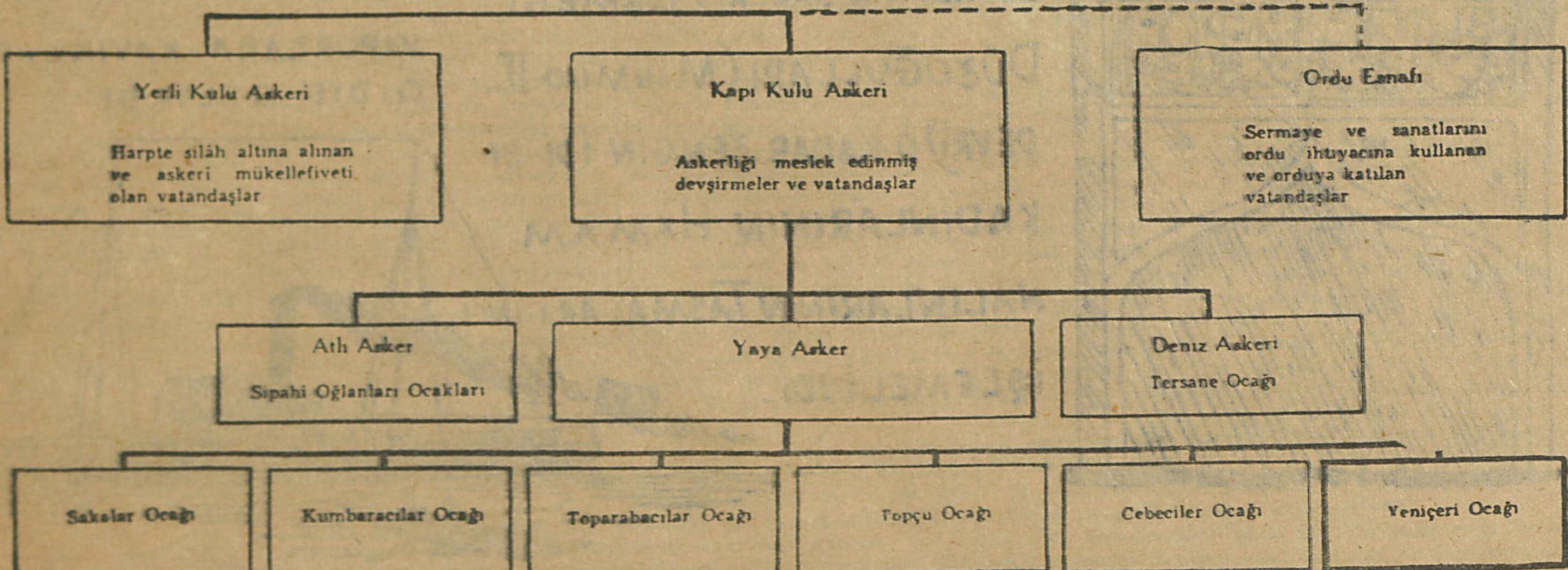
len kat'alar ve İstanbul halkı tara-fından ateşe verilmiş ve temelleri-ne varıncaya kadar tahrib edilmişti.

Eski Odalar da, vak'anın tezine hemen yıktırılmış, en küçük bir nişan bırakılmamıştı. Süleyma-niyede Ağa Kapısı denilen Yeniçeri Ağalarının sarayına gelince, Vak'ai Hayriye'den sonra Şeyhülislâmlık dairesi yapıldı. Muazzam, muhte-şem bir saraydı. Cumhuriyet inkı-lâbında Şeyhülislâmlık kaldırılınca, büyük bir kısmına İstanbul Kız Lisesi yerleştirildi, bir kısmı da İs-tanbul Müftülüğü oldu. Kız Lisesi olan kısım da içinden çıkan bir yangında mahvoldu, yerine kübik üslûbda üniversitemin büyük Biyo-loji Enstitüsü yapıldı.

ULUFE TEVZİN MERASİMİ

Yeniçeriler üç aydan üç aya çı-kan ulûfeleri, Divanı Hümayunda parlak bir törenle dağıtırdı. Bu törene yabancı devlet elçileri de davet olunurdu. Divanı Hümayun haftada bir gün, sâk günü toplar-dı. Yeniçeri Efendisi çıkacak mavacibin defterini yazar, Sadra-zama takdim ederdi; o gün Katar Ağaları da rütbeleri sırasile Sadra-zam tarafından kabul edilir ve ye-niçerilerin sadakatine, ulûfenin her hangi bir hoş görülmeyecek hâdi-seye meydan verilmeden dağıtula-cağına söz alınırdı. Divan sabahı Sadrazam ve Divan erkânı da sa-bah namazını Ayasofya camiinde kılarlardı; ulûfe tevzinde ocak er-kânı da sabah namazına Ayasofya-ya gelirlerdi. Her ortadan seçilip zabıtlarıyla beraber ulûfe almak için saraya gelen yeniçeriler, Sadrazam ile devlet erkânını orta kapıda es-lâmlarları.

İmparatorluk Ordusu (Orduyu Hümayun)

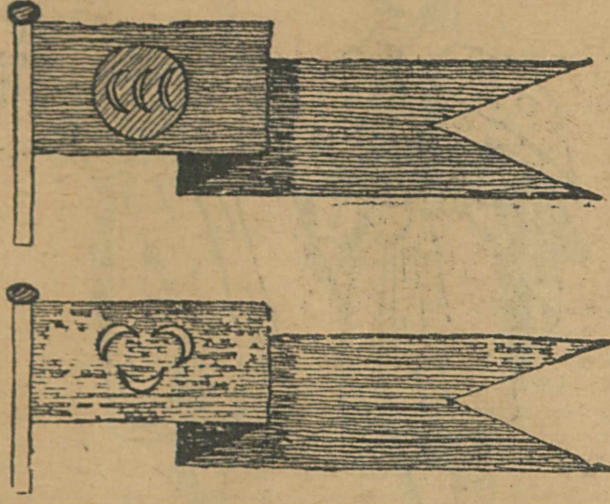

Tarihimizden Garib ve Meraklı Şeyler

KEÇİ
BACAKL
OĞLAN
AVCU SULTAN
MEHMEDE
(17. ASIR)
TRAKYADA
BİR BACAĞI

KEÇİ GİBİ KILLI
BİR KÜÇÜK ÇOBAN
GETİRDİLER.
PADIŞAH ÇOCUĞA
100 ALTIN VERDİ.

ZURNACI MUSTAFA
PAŞA
OSMANLI TARİHİNDE
ENAZ SADIRAZAMLIK
YAPAN VEZİR, ANCAK
1 SAAT
(DÖRDÜNCÜ SULTAN
MEHMED DEVRİ)

PADIŞAHLARA
MAHSUS FORSLAR

KIRMIZI ÜZERİNDE
YEŞİL YUVARLAK
İÇİNDE 3 AY.
YEŞİL ÜZERİNDE
3 AY.
GEMİLERE
ÇADIRLARA
ÇEKİLİRDİ

BİR ATIN MEZAR TAŞI
GENC OSMANIN SİBLİKİR
ADINDAKİ SEVGİLİ ATI
ÖLÜNCE ONU ÜSKÜDAR
SARAYI BAĞÇESİNE GÖM-
DÜRDÜ VE BİR TAŞ DİKTİRDİ.
(KİTABESİ)

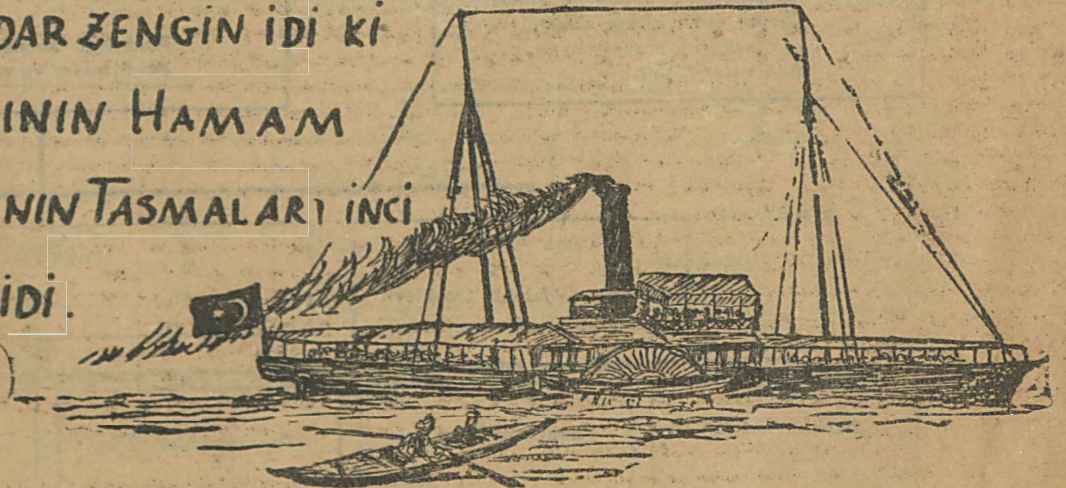
ZILU HAK HAZRETİ OSMAN HANIN
SİBLİKİR NÂM ATI ÖĞÜLMÜŞTÜR
EMRİ YEZDÂNİYLE MEVTİRİŞİCEK
BU MAKAM İÇRE O GÖMÜLMÜŞTÜR
SENE 1028 (Hicrî)

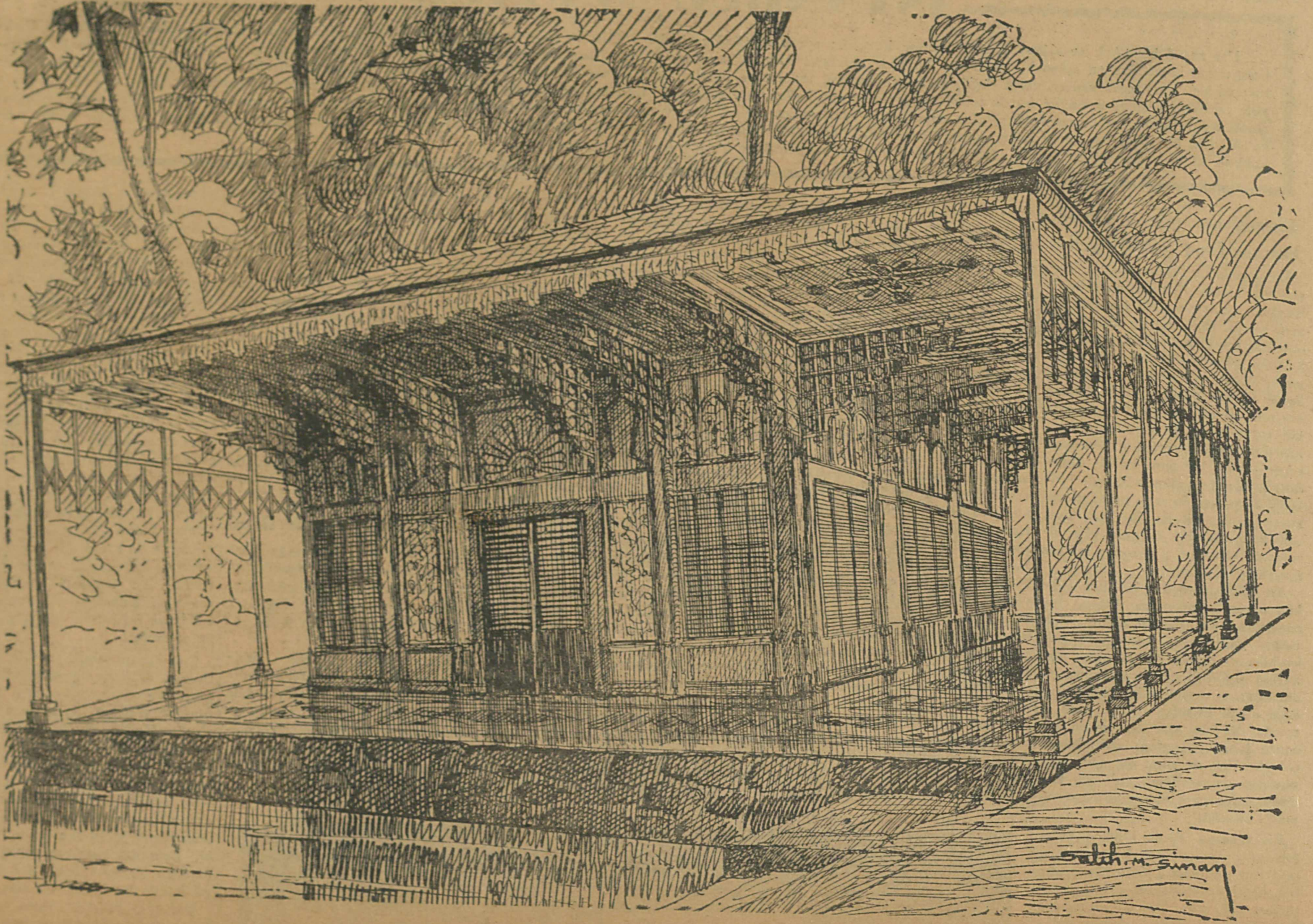

ŞİRKETİ HAYRİYEDEN EVEL
BOĞAZIÇINE İŞLEYEN
TERSANE VAPURLARI
ISKELELER OLMADIĞI İÇİN
AÇIKDA DURUR, YOLCULAR
VAPURLARA KAYIKLARLA
GİDİP GELİRDİ

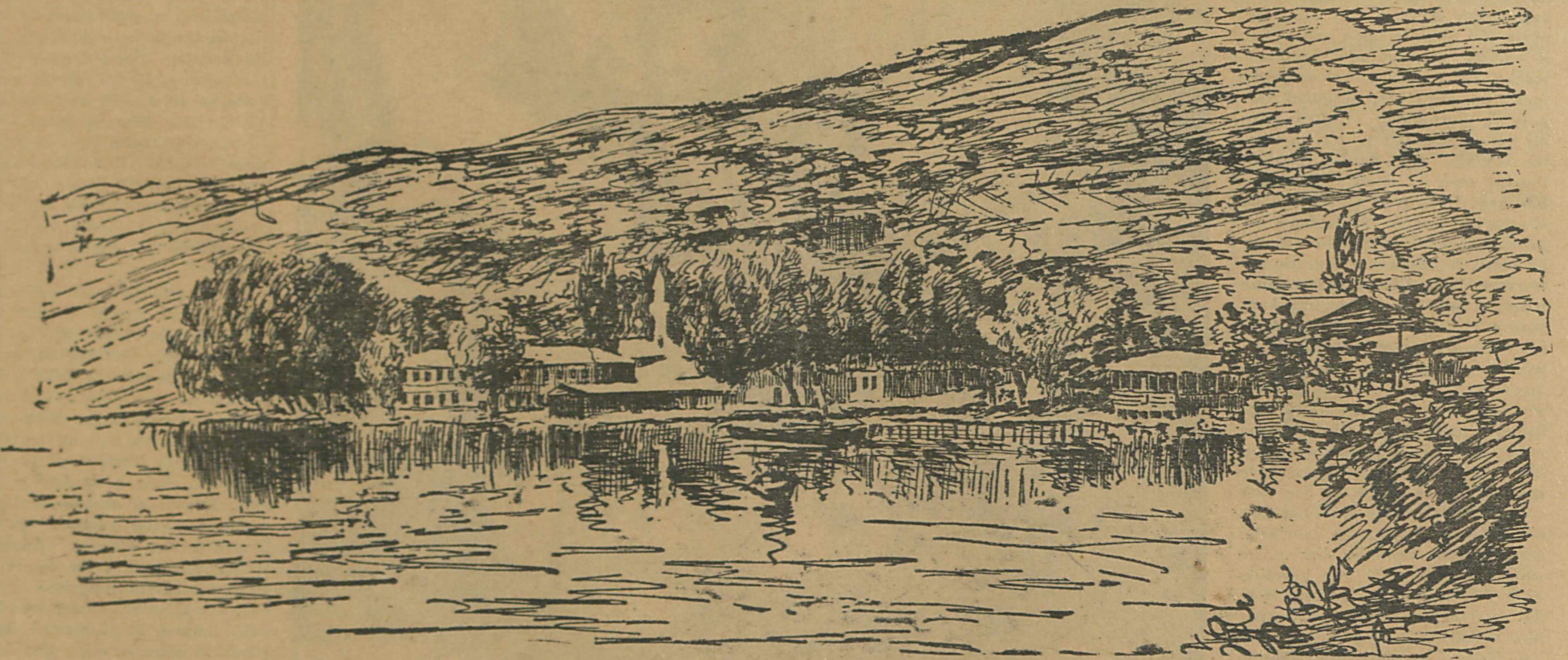
DARBHANE SARRAFI ERMENİ
DÜZÖĞÜLLARİ (MAHMUD II.
DEVRİ) O KADAR ZENGİN İDİ Kİ
KADINLARININ HAMAM
NALINLARININ TASMALARI İNCİ
İŞLEMELİ İDİ.

AYASAĞA KASRI

Padşahların bir av kasrı idi. Oldukça derin bir vadide ve güzel bir korunun ortasında kurulmuş olan kasrın önünde gayet büyük bir havuz vardır. Etraf kuş seslerinden bir çağlayan halindedir. Denilebilir ki, av etleri mükellef bir kır yemeği yemek için buradan güzel, buradan sakin bir yer bulunmaz. Abdülhamidin uzun saltanat devrinden, Ayazağa, pek tabii bu vehimli hükümdarın iltifat edeceği yerlerden olmadı, alelade yenigerilerin elinde yüzüstü terkedildi, narin ahşab yapısı, vadinin mahfuz olmasına rağmen harab olmaktan kurtulamadı. Yukarıdaki resim, genc sanatkarlarımızdan Salih Sinana 1946 senesinde çizdirilmişti. Ayazağa kasrı, fikrimizce turistik Hilton otelini işletecek ellere, sanat kıymetini bozmadan tamir ettirmek şartile verilebilir ve İstanbulun en güzel kır lokantalarından biri olur.

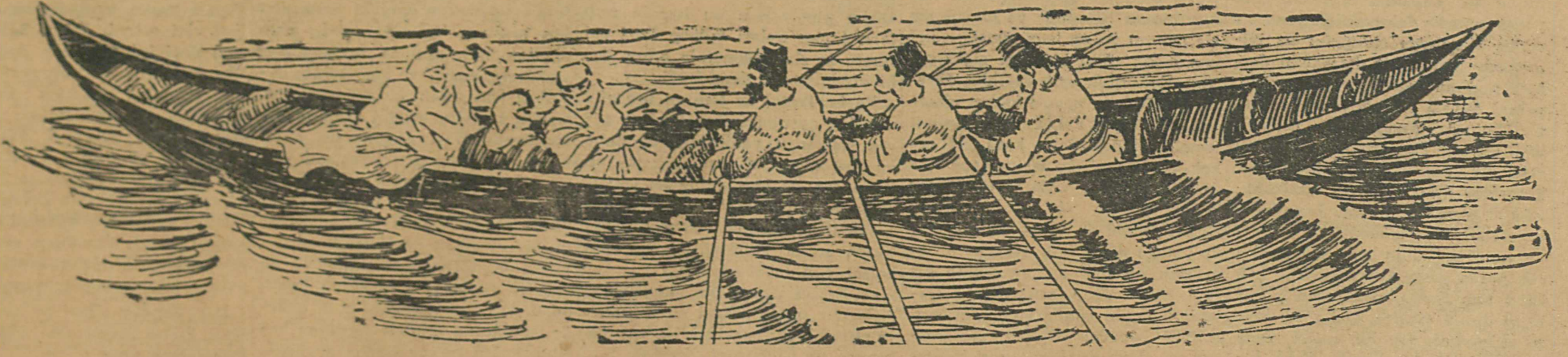

ANADOLU KAVAĞI

Asırlardanberi bir balıkçı köyü idi. Koydan görünüşü, iptidailik ve sadelik içinde güzelliğin bir şaheseri idi. Ayna gibi bir deniz... Ulu çınarların gölgesine gömülmüş tertemiz bir köy... Çınar dallarına asılmış kılıc ağıları... Sahilde salaş balıkçı kahveleri..... Burası, yorgun münevver adamın dinleneceği bir yerdir... Ne kadar yazıktır ki bu balıkçı köyü şahsiyetini gittikçe kaybetmektedir. Dört asırdanberi yukarı Boğazda ve Boğaz dışında kılıc balığı tutan balıkçı ailelerin çocukları şimdi Beykoz ve Paşabahçe fabrikalarına amele ve işçi olarak girmeğe başlamışlardır. Başta Anadolu Kavağı gelmek üzere yukarı Boğazda balıkçılığın himaye görmemesi, balıkçılığın ölmesi, İstanbulumuzun şahsiyetinden çok büyük bir kıymet kaybetmesi demektir.

Kayıkta hanımlar

namında bir mirasyedi genç vardı ki bu iki civan yekdiğerini gayetle sevmiş, birbirlerine bir yarı vefakâr olmuştu. Müstecib Çelebi Mısır tüccarı olan babasından kalmış servetini sair havaî gençler gibi saz ve söz ve işret ve sohbetle heba etmeyip tababet ilmine merak eylemesi ve dersten kalan zamanlarını evinde türlü derdlere karşı eski kitaplarda okuduğu ilâçları yapmakla geçirdi.

Yemenici Mustafa sandal ile gidip geldikçe Defterdar iskelesi yanında Cevahircibaşı Ali Beyin yalısı önünden geçirdi; Ali Beyin dâri dünyada biricik evladı bir kızcağızı vardı ki hüsnü anda melek gibi olup İncili Hanım diye meşhurdu, on dört yaşında gül goncesı idi; İşte bu İncili Hanım, Yemenici güzeline âşık olmuş ve dadısı vasıtasile yol bulmuş, bir muhabbetnâme gönderip Kasımpaşalı Mustafanın da gönlünü kendi âteşi aşkı ile tutuşturmuştu.

Sabahları yalı önünden geçerken can ve yürekten ah eder, kafes arkasında dilda-i ruhunu tahayyül ederek gözlerinden kanlı yaşlar akardı. Cevahircibaşı Ali Beyin erkek evladı olmadığından Rıdvan Bey isminde bir Çerkes köleyi evlâd yerine koymuştu... Niyeti de İncili Hanımı Rıdvan ile baş göz etmektir. Ama İncili Hanım, Rıdvan Beye asla iltifat eylemez ve babasına onun lâfını dahi ettirmezdi. Rıdvan ise İncili Hanımı, daha doğrusu Cevahirci Ali Beyin hazinesini ele geçirmeğe çalışırdı. Çerkes Rıdvan bir sabah bu düşünce ile odasında denize nâzır pencere önünde otururken gayet güzel bir delikanlının sandal ile yalı önünden geçtiğini ve İncili Hanımın penceresi hi-

zasında gönülden bir ah eylediğini görüp işitti ve hemen nakış aldı. İncili Hanımın bu civan ile alâkası olduğu gün gibi âşıkardı. Kızı elden kaçırmak korkusu Rıdvanı hemen çileden çıkardı. Eyüb iskelesine koştu, kayıkçıyı simasından tanıyıp getirdiği delikanlının Kasımpaşalı Yemenici Mustafa olduğunu öğrendi. İncili Hanım ağzından maşuku delikanlıya bir nâme uydurup o gece, geceyarısından sonra sandal ile yalı penceresine davet eyledi ve cariyelerden birini: «Sen bu gece İncili Hanım olup hanımın maşuku ile muhabbet yolunda diller dökerek kafes arkasından konuşursan seni nikâh ile kendime alırım» diye kandırdı. Bir taraftan da yalıda arabacı, kayıkçı, ahçı, yamak makulesini: «Cariyelerden biri her gece bir delikanlı ile muşakadadır.. Basalım.» diye hazırladı.

Yemenici Mustafa ise tecrübesiz ve toy çocuk olduğundan o gece, geceyarısından sonra sandalla yalıya kafes altına geldi. Cevahircibaşının kızı için geldiğini söylese sandalcı cesaret edip kendisini getirmeyeceğinden «bir cariyeye ile alâkam vardır» demişti. Her ne hal ise. Kafes arkasından: Aman civanım, teşrif eyledin mi.. Senin için yanıp yanıp kül olurum» diye dil döken cariyeyi İncili Hanım zannederek «Efendim, canım, ruhum, meleğim, uğruna canım, başım fedadır..» demeğe kalmadı, yalıda «Bre vurun.. Tutun!» feryadları koptu ve Yemenici Mustafa yalılı tarafından yakalandı. Herkes geceyarısı ayağa kalktı. Cevahirci Ali Bey: «Ne oluyor..» diye haremde fırladığında Rıdvan:

— Velinimetim efendim... Musta-

Bir İstanbul hanımı

fa isminde bir Kasımpaşa kopuğu, cariyelerden birile mercimeği fırına verip ve sandal ile yalıya yanaşıp mahbubesile muhabbet eyleyken yakaladık.» dedi. İncili Hanım da vak'ayı işittiğinde: «Vay nankör kopuk.. Ben onun uğruna yanarken meğer o cariyeye ile işi bu mer-tebe ileri götürmüş!» diye saçını, başını yolmağa başladı. Cevahirci Ali Bey, Mustafayı Tersane Kethüdasına ve cariyeyi Kapağasına teslim etti; delikanlıyı tersane zindanına ve kızı da Babacafer zindanına attılar. Yemenici Mustafa merdliği elden komayıp İncili Hanımın ırzını dile düşürmedi ve alâkam cariyeye iledir, diye Rıdvanın iddiasını tasdik eyledi. Rıdvan dahi cariyeye: «Sen sabır ve tahammül eyle... Bir haftaya varmaz ben seni zindandan halâs eyley, tahtı nikâhıma alırım» demişti.

Bu vak'a dillere destan olunca Mustafanın yarı vefakârı Müstecib Çelebi hemen Tersane zindanına koştu. Zincire vurulmuş olan Mustafaya: «Bu ne haldir kardeşim!» diye sordu ve arkadaşından o zamana kadar kendisinden gizli tuttuğu İncili Hanımın hikâyesini dinledi. Gayet zeki olduğundan işin içinde Çerkes Rıdvanın bir oyunu olduğunu derhal anladı... Mustafaya «Hele metanet göster.. Seni bu zindanda bırakmam» deyip bir miktar harçlık verdi ve arkadaşının ne yoldan kurtulacağını düşünmeğe başladı.

Beri tarafta ise Yemenici Mustafanın kendisine ihanet ettiğini zanneden İncili Hanım Rıdvan ile izdivaca razı olmuş ve Cevahirci Ali Bey tezelden düğün hazırlığına başlamıştı.

O devrin padişahı ki Dördüncü

Sultan Muraddı, gece ve gündüz işretle meşgul idi ve bu yüzden nihayet hastalanmış, yatağa düşmüştü. Hekimbaşı vesair bütün hekimler padişahın derdine derman bulmaktan âciz kalmışlardı. Müstecib Çelebi ise bu derdin devası «Anberiyeye» denilen bir nebatın suyu olduğunu kitaplardan okumuş ve hayli akçe sarfedip Hindistandan bu nebatı getirtmişti. Saraya gidip «Padişahımızın ilacı bendedir. Allahın iznile üç günde ayağa kaldırım. Kaldırmazsam beni cellâda versin!» dedi ve padişahı dediği gibi üç günde ayağa kaldırdı. Sultan Murad:

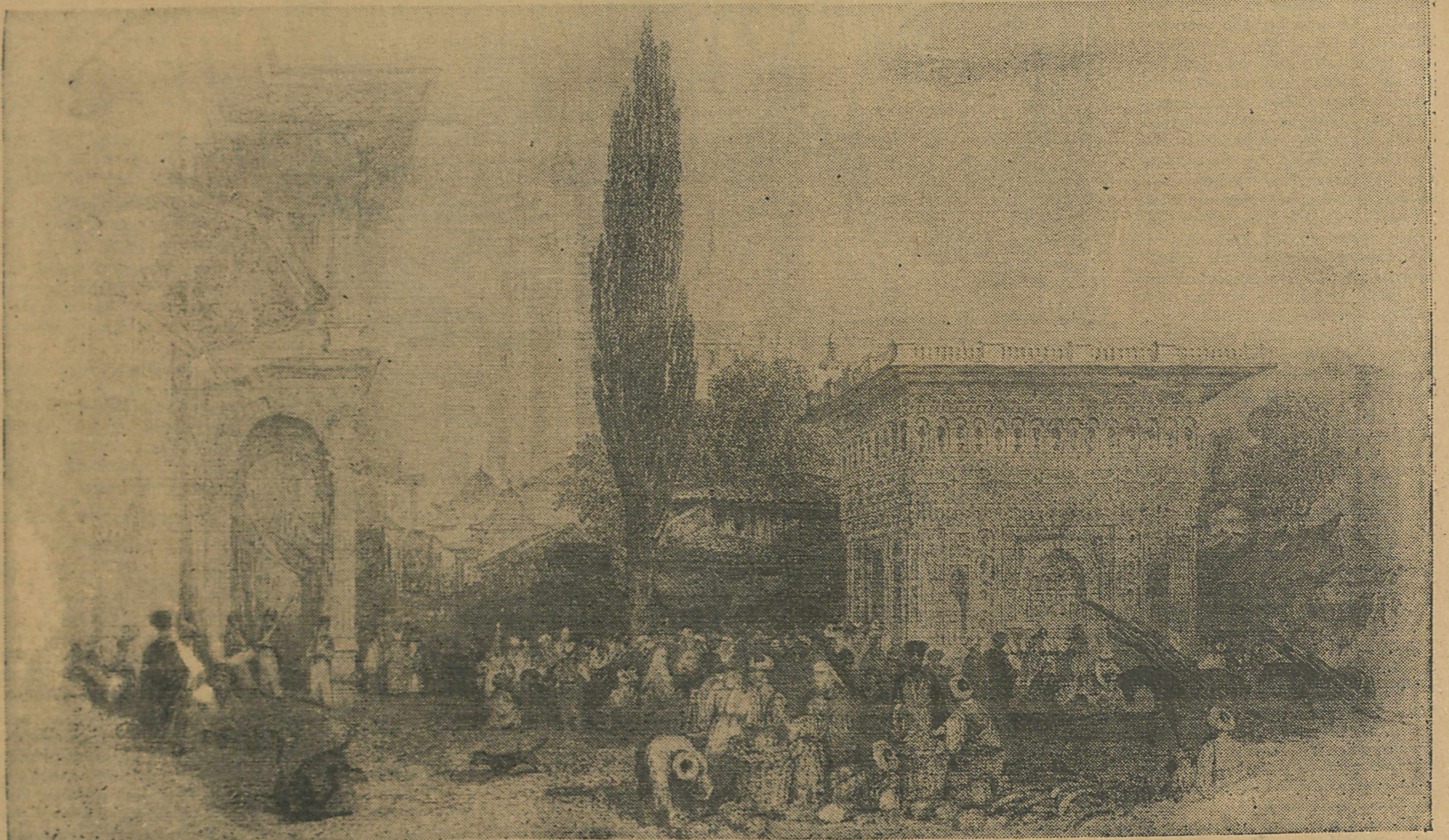
— Dile benden ne dilerdin?. dediğinde:

— Padişahım, senden dilediğim, Tersane zindanındaki Yemenici Mustafa ile Babacafer zindanındaki cariyeyi huzurunuzda getirip Mustafa ismindeki bu madûmun davasını dinlemendir, dedi. Sultan Murad hemen emir verip delikanlı ile cariyeyi zindandan çıkarıp huzura getirdiler. Cariye, Rıdvanın İncili hanımı almak üzere olduğunu öğrendiğinden Çerkesin oyununu padişaha olduğu gibi anlattı.

Sultan Murad ki rindmeşreb bir padişah idi. Hemen Mustafayı ve Müstecib Çelebiyi yanına alıp saltanat kayığı ile Cevahircibaşı yalısına gitti. Yalı halkı Padişahı görünce neye uğradıklarını bilemediler. Sultan Murad Çerkes Rıdvanı Bostancıbaşı hapsine verdi; Cevahircibaşıya da:

— Düğün hazırlığı durmasın.. İncili Hanım kızına lâyıık kocayı ben aldım getirdim.. İşte şu yemenici civanı Mustafadır ki nikâhında oğlanın vekâleti bendedir, dedi.

Onlar ermiş murada...

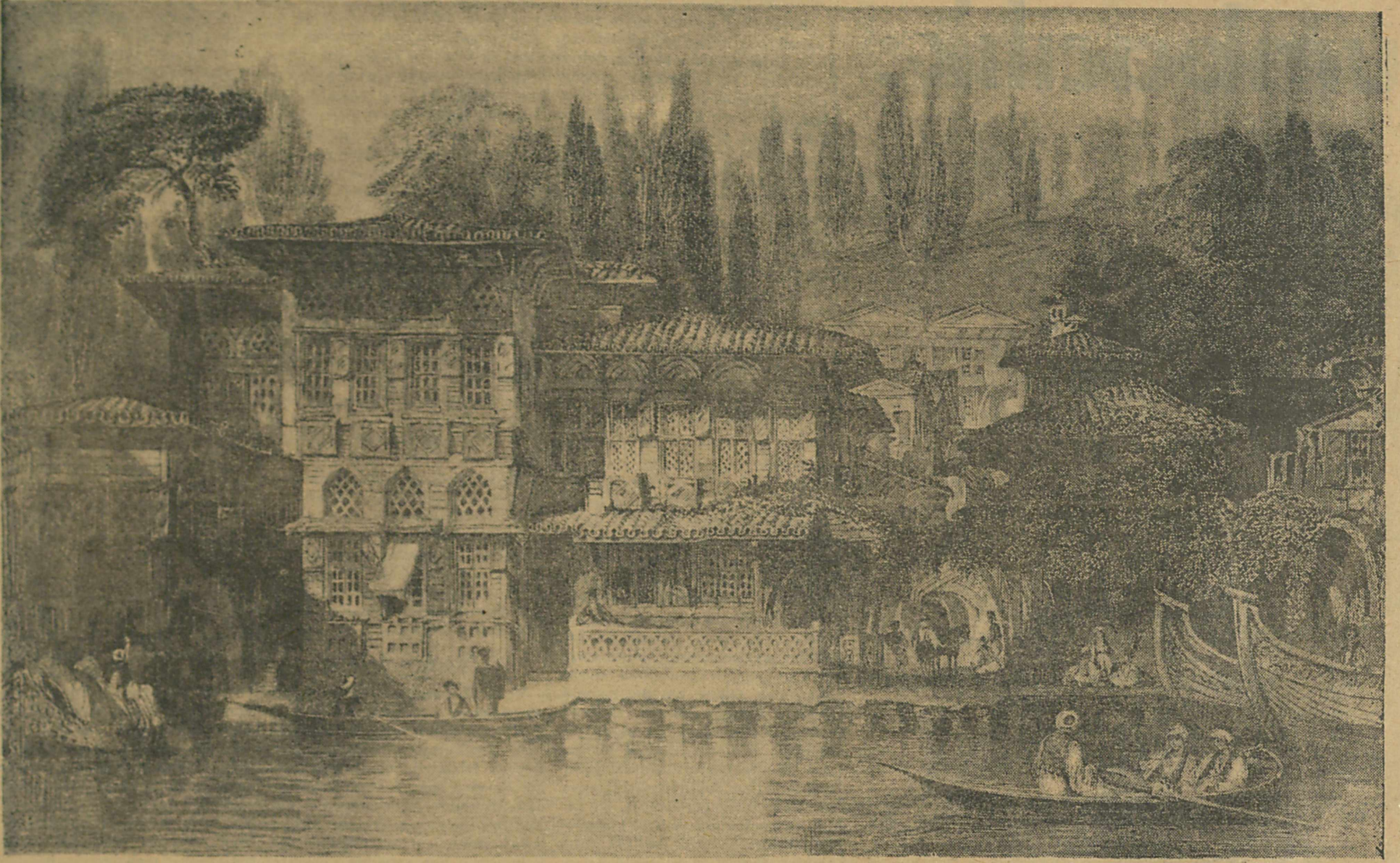
Lâle devrini kanıt bir ihtilâl ile kapayan 1730 ihtilâlinde sonra İstanbulda imar durmadı; yukarıda bir imar işinin güzel eserlerinden Tophanede Birinci Mahmud meydan çeşmesi.

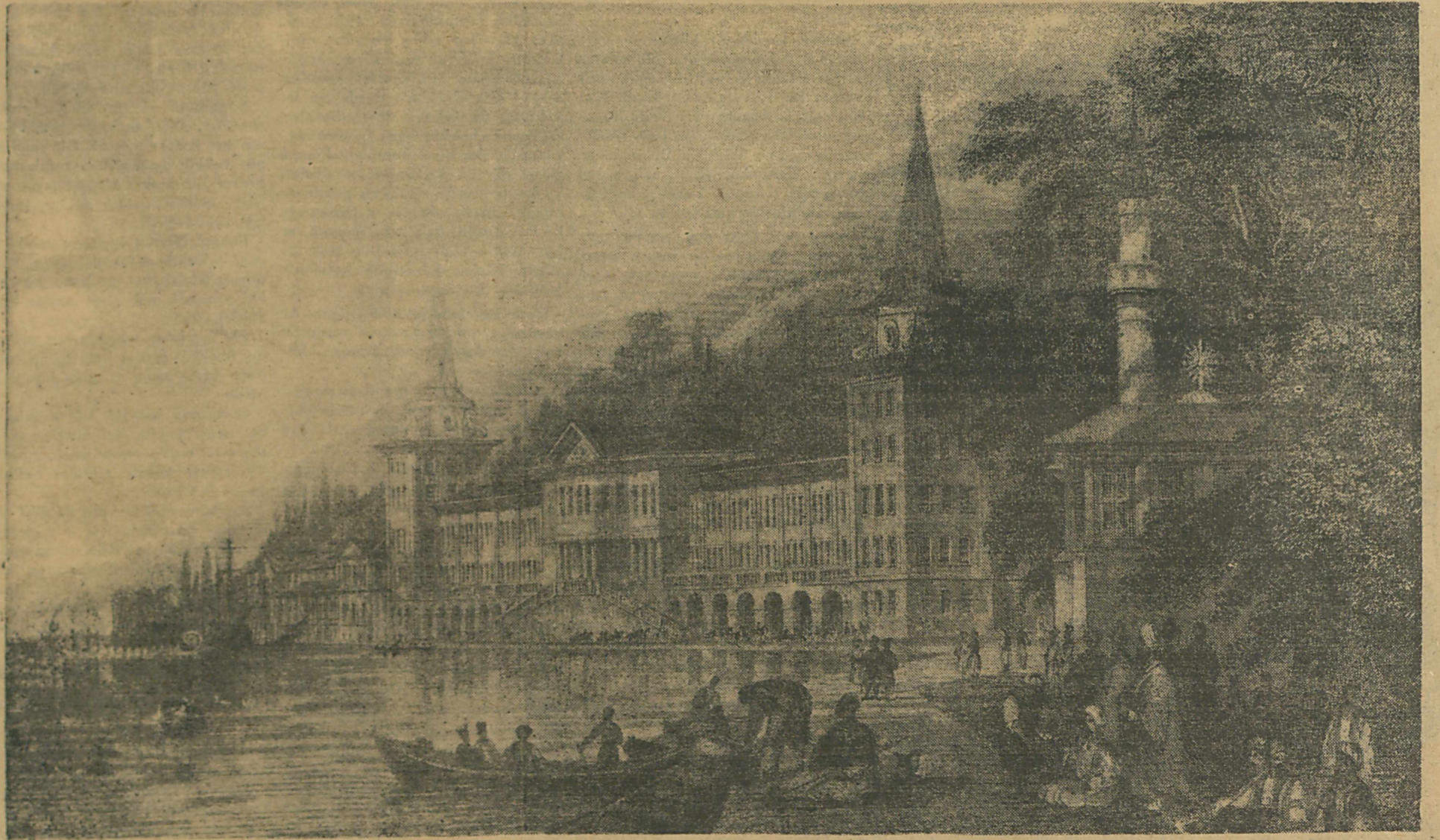

YENİKÖYDE PAPAZIN YALISI

Evlîya Çelebinin kaydına göre Yeniköy, Kanunî Sultan Süleyman tarafından ihya edilmiş olduğundan bu adı almıştır. On dokuzuncu asırda İstanbul'a gelmiş ve İstanbulumuzun o çok meşhur resimlerini yapmış olan Thomas Allom'un bu gravüründe bu Boğaz köyü ve lebi deryada bir ahşap yalı bütün letafeti ile görülmektedir. Yalı, Yeniköy iskelesi başındadır. Zamanımızda Yeniköy iskelesi başında altı gazino olan Allom'un kaleminden çıkan yalıyı andıran bir bina vardır..

Çengelköyünde Kuleli Kışla "Kuleli Askerî Lisesi,"

Bugün Boğaziçinin Anadolu yakasında en büyük binalardan biridir. Evveld bir süvari kışlası olarak yapılmıştı ve binanın iki yanında, aşağı yukarı Selimiye kışlası kulelerini andıran iki kulesi vardı. Gördüğü bir tamirde kulelerin kaldırılması, binanın şirinliği bakımından muhakkak ki büyük kayıp olmuştur. Daha evvel burada padişahların hâs bahçelerden biri bulunuyordu; bahçede de kule şeklinde bir kasır yapılmıştı. Bu kasrın yapısı İkinci Bayizid zamanına rastlar; bu hâs bahçeye de «Kule bahçesi» denilirdi. Süvari kışlasının da iki güzelkule ile tezyini bu hâtradan doğmuştur. Gravür Allom'undur.

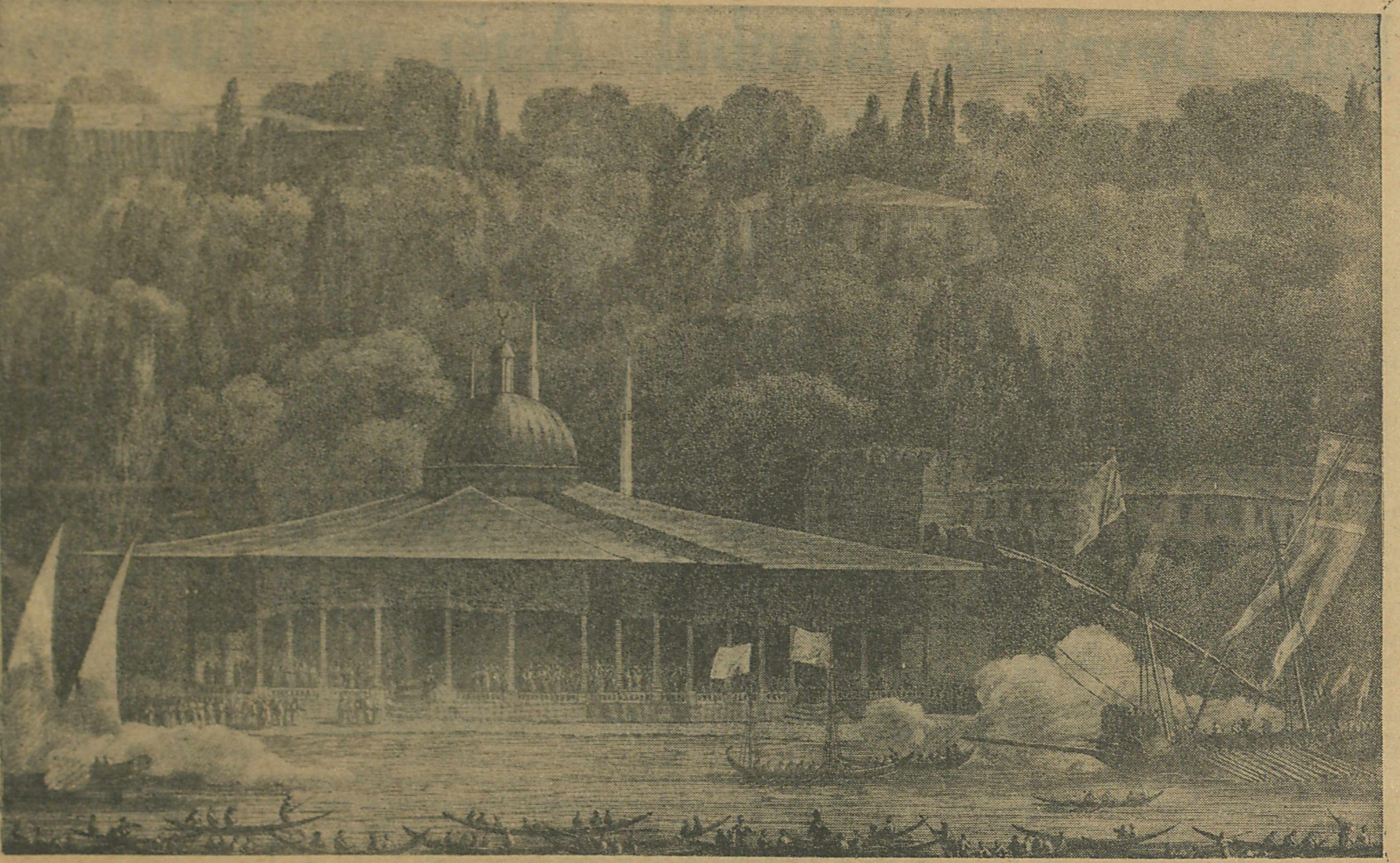

Bugün mevcut olmayan Topkapı sarayında Çebeciler Kasrı İstanbulun en güzel yalı köşklerinden biri idi. Bu, on sekizinci asır gravüründe sefere çıkan Kaptan Paşanın bu kasırdaki Padişaha veda merasimi ve İstanbul halkının kayıklarla donanmayı uğurlama şenliği tasvir edilmiştir.

FATİHİN ŞİRLERİNDEN:

AŞK PADİŞAHLIK BİLMEZ

Zülfünün zencirine bend eyledi şâhım beni
Kulluğundan etmesün âzâd Allahım beni

Cevr-i dilber, ta'n-ı düşmen, sûz-i firkat, za'f-ı dil
Dürlü dürlü derd için halk etmiş Allahım beni

SARABDA TESELLİ

İrem bağından-ü Nemrûd odundan sürme efsâne
Cevür ol câm-ı ateş-rengi kim âlem olur gülşen

RİNDÂNE TERENNÜM

Yine mestâne gelün azm-i harâbât idelim
Hidmet-i pîr-i mugan ile mübâhât idelim

Hüsn-i yâr âyini dilde görünmezse eğer
Avni'ya bâde-i nâbî ana mir-ât idelim

KÂKÜLLÜ GÜZEL

Dili bülbül kılubdur ârızın üstündeki güller
Beni sevda ile bağdan çıkarmıştır o kâküller

Sabâ akd-i ser-i zülfünü halletmekte âcizdir
Bell her kişiye âsân değildir hall-i müşkilleri

SEVGİLİ TERKEDİLMEZ

Aşıka dünya-vü can terk eylemek âsân olur
Tâk cânân terkinî etmek gelüldür cânâ güç

ZÜLÜF VE KAŞ

Zülfünün vafında tømâr eylesem eş'arımı,
Kaşların vafında olan cümleye tuğra düşer

KABİR TAŞI

Cünûn sahrası içinde felekde başıma yağan
Cefâ taşlarını cem' eyledim seng-i mezâr etdim

TERENNÜM

Görsek ol gonca-lebi çak-i giribân ideriz
Gül yüzün yâdına bülbül gibi efgan ideriz

AŞIK DAİMA MÂMURDUR

Hâne-i dil kim harâb olmuş sanurdum ben anı
Ol cefâ mimârinun tarhi ile ma'mûr imiş

On sekizinci asır ortalarında «Lâle devri» nin genç ve hassas şairi İstanbullu Nedim, muhakak ki büyük şehrin en mamur, en şa'şaalı devrinde yaşamıştı. Hâmisi Sadrazam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa, muazzam bir imparatorluğun kudret ve servetine dayanarak İstanbulu Türk yapı sanatının ibda ettiği birbirinden güzel saraylar, kasırlar, yalılar, çeşmeler, sebiller ve kütüphanelerle tezyin ederken, İstanbul halkı da bu imar hamlesine candan katılmış ve kısa bir zaman içinde bu büyük şehir kuyumcu elinden çıkmış bir peri masalı beldesi olmuştu. İstanbulda ilk Türk matbaasının açıldığı bu devirde Büyük Şehir, fikir hayatında garbın bu büyük meşalesinin ışığını bütün İslâm âlemine saçan bir nur kaynağı olmuştu.

Lâle devrinde İstanbulluların günlük hayatı da değişmişti; şehrin tabiat güzelliğine ahenkli mamur dekoru içinde İstanbullu, kadınlı erkekli, giyim, kuşam ve tuvalet zarafeti ile temayüz etmişti; ve nihayet bu devirde şair Nedim, İstanbul ağzı türkçeye bir bülbül musikisi vermişti. Büyük şair İstanbulu bu nefis terennüm ile tasvir ediyor.

İstanbul Kasidesi

Bu şehri Stanbul ki bi mislü behâdır
Bir sengine yekpâre acem mülkü fedâdır

Bir gevheri yekpâre iki bahr arasında
Hurşidi cihantâb ile tartılsa sezâdır

Bir kânt niemdir ki onun gevheri ikbal
Bir bağı İremdir ki gülü izzü alâdır

Altında mı, üstünde midir cenneti âlâ
Elhak bu ne hâlet, bu ne hoş âbü havâdır

Her bağçesi bir çemenistânı letâfet
Her küşesi bir meclisi pür feyzü sefâdır

İnsâf değildir anı dünyaya değişmek
Gülzarların Cennete teşbih hâtâdır

Herkes irişir anda murâdına anıncün
Dergâhları melcei erbabı recâdır

Kâlâyı maarif satılır süklerinde
Bâzârî hüner ma'deni ilmü ulemâdır

Câmilerinin herbiri bir gûhi tecelli
Ebrûyi melek andaki mihrâbı düâdır

Mescidlerinin herbiri bir lüccei envâr
Kandilleri meh gibi lebrizi ziyâdır

Serçeşmeleri olmada insâna revanbahş
Germâbeleri cânâ safâ, cisme şifâdır

Hep halkının ahvâli pesendideü makbul
Derler ki biraz dilberi bi mihrü vefâdır..

NEDİM

Lâle Devrinde İstanbul Aşığı ve Türklerin Dostu Bir İngiliz Edibesini: Lady Montague

Gelin hamamı

İstanbuldan ayrılmaya hazırlanıyorum. Müteessirim. Her gün Türk kadını kıyafetinde sokakları dolaşıyorum, meraklı olan her şeyi görmek istiyorum.

Türk kadınları dünyanın en hür kadınlarıdır. Ömürlerini daima bir zevk ve eğlence ile geçirirler. Bütün meğaleleri misafirlere gitmek, misafir kabul etmek, yıkanmak, para harcamak için hoş vesileler aramak, yeni modalar icad etmektir. Para harcamak hususunda keyfinden başka bir şeye tâbi olmayan kadından azıcık bir tutumluluk isteyen kocaya deli derler. Bu imtiyaz en aşağı tabakaya mensub kadınlara kadar yayılmıştır. Bana işlemeli çevreler satan bir seyyar satıcı var, karısının sırma işlemesiz, esvab giymediğini söylüyor; kalın kürkleri, başında elmaslarla bir kibar hanımefendi gibi süsleniyor imiş.

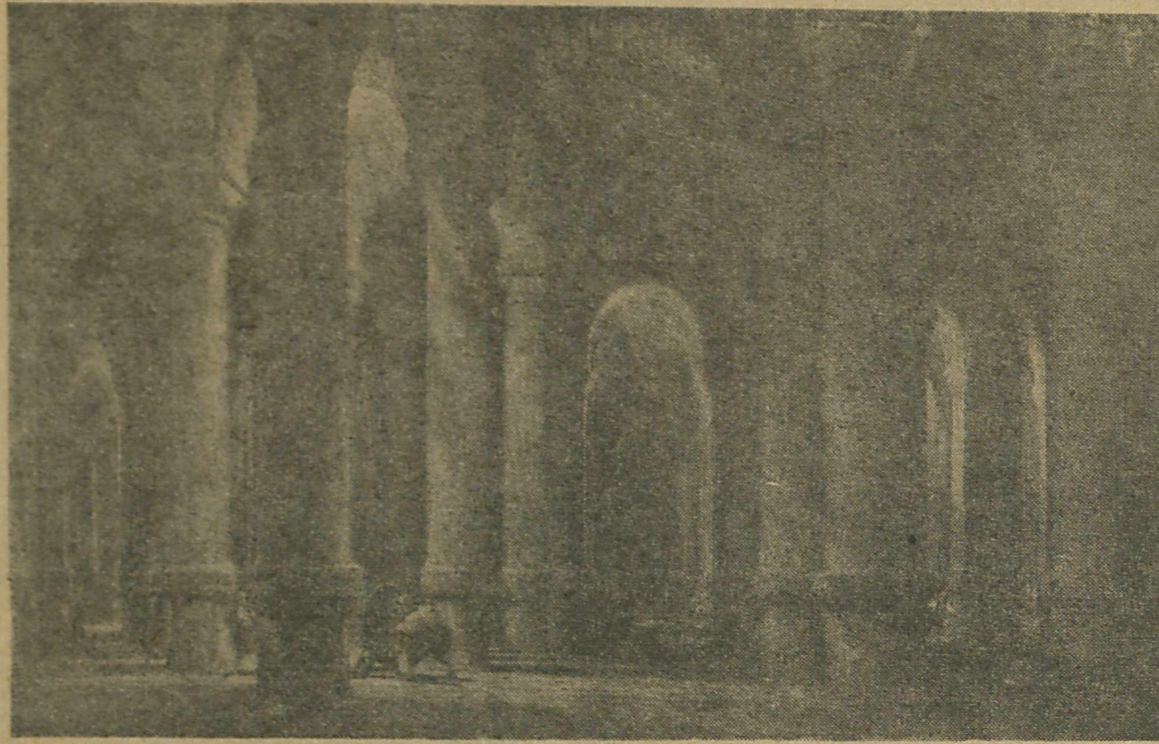
Bununla beraber Türk kadını umumî yerlerde görünmez, hemen yegâne toplandıkları yerler hamamlardır. Bir yeni gelini görmek için üç gün evvel İstanbulun güzel hamamlarından birine gittim. Bana Theocrite'den Hélène'nin izdivacını hatırlattı.

Yeni birleşen iki ailenin bütün dostları, akraba yahud tanıdıkları hamamda toplanıyorlar, yabancılar da teccüsüs saikasıyla gidiyorlar: O gün zannederim hamamda iki yüz kadın vardı. Evliler ve dullar hamamın ilk kısmının etrafını çeviren mermer sedin üstüne oturdular. Kızlar çarçabuk soyundular. Tek ziynetleri inciler yahud kordelâlarla örülmüş uzun saçları oldu. İçlerinden ikisi yeni gelini karşılamak üzere kapiya doğru gitti. Gelinin yanında anası ve akrabalarından bir kadın vardı. Gelin on yedi yaşlarında güzel bir kızcağız idi. Pek muhteşem giyinmişti ve şakır şakır elmas içindeydi. Derhal anadan doğma soydular, öbür kızların ikisi gümüş gülâbdanlara güzel kokular koydular, diğer otuz kadar kız da ikişer ikişer onları takip ederek bir resmi geçid yaptılar. Başları olan iki kız bir düğün flâhisi söylüyorlar, öbürleri de bir ağzdan tekrarlıyorlardı. En gerideki iki kız da aralarına gelini almışlardı; Gelin kız lâtif bir tevazu ile gözlerini yere indirmişti. Alay hamamın içini baştan başa dolaştı. Bu manzaranın bütün letâfeti ve cazibesile tasviri, çok güçtür. Bu kızların çoğu pek mütenasib vücudlu ve tenleri göz kamastırarak kadar beyazdı. Sık sık yıkandıkları için cildleri çok güzel, perdahlı idi.

Gelini düğün hamamında bu suretle gezdirdikten sonra, çepeçevre dizilmiş olan kadınlara, birer birer takdim ettiler. Her hanım geline iltifat ediyor, mücevher, kumaş, çevre yahud bunlara benzer daha binlerce şey hediye veriyorlardı. Gelin teşekkür ederek ellerini öpüyordu.

Güzel Fatma

Dün Edirne'de iken tanıştığım dilber Fatmayı ziyaret ettim, bana eskisinden bir kat daha güzel göründü. Beni oda kapısından karşıladı, fevkalâde bir zarafetle elini uzattı: «Hristiyan kadınları vefasızdır derler. Bana karşı Edirne'de gösterdiğiniz teveccühe rağmen sizi tekrar göreceğimi hiç ummazdım. Şimdi, hoşunuza gitmek saadetine nail olduğumu anlıyorum. Kadınlarımıza sizin hakkınızda söylediklerinizi bir bilmiş olsanız, beni muhibbeleriniz arasına alırdınız.» dedi. Minderin baş köşesine oturttu. Akşama kadar kaldım ve onunla konuşarak müteazziz oldum. Türkçe

Bizansın Binbirdirek sarnıcında asırlarca İstanbul Sırmakeşleri gelişti

Üçüncü Ahmed zamanında Nevşehirli İbrahim Paşa sadaretinin ilk senelerinde İngiliz sefinesi olarak Türkiye'ye gelen Lady Montague'nun «Şark Mektupları» tarih kaynaklarımız arasında mühim bir yer tutan eserlerdendir.

1817 - 1818 arasında zevci ile beraber İstanbul'da pek az kalmış olmasına rağmen Türkleri yakından tanımak için hiç bir fırsatı elden kaçırmayan bu harikulâde zeki ve fevkalâde dilber asil İngiliz kadını memleketindeki dostlarına gönderdiği o nefis mektublarında memleketimizden ve bizden daima sitayişle bahsetmiştir. Aşağıdaki satırlar bu güzide kadının tahassüsleri ve müşahedeleridir. Hayatı hayli maceralı geçmiş olan Lady Montague 1690 da doğmuş, 1762 de ölmüştür.

anladığım için düşüncesi hakkında bir fikir edinebiliyorum. Yanımda götürdüğüm bir Rum kadını Fatmanın güzelliğine, tavırlarındaki letafete ve kibarlığa hayran oldum. Bana italyanca olarak: «Bu kadın Türk değildir, mutlaka Hristiyan'dır» dedi. Fatma kendisinden bahsedildiğini anladı; ve onun ne dediğini sordu. Bir Türk kadını için herhalde hoş karşılanmayacak olan bu iltifatı kendisine tekrar etmedim. Güzel Fatmaya eğer Türkiye'de bütün kadınlar kendisine benziyorsa, beşeriyetin huzur ve sükunu için onları gözlerden gizlemek lâzım geldiğini söyledim, ve

Londra ile Pariste Fatmanın siması gibi bir güzelliğin ne gürültüler yapacağını ilâve ettim. Dilber bir eda ile «İnanmam, diye cevap verdi. Eğer memleketinizde güzellik söylediğiniz derecede takdir edilmiş olsaydı, sizi oradan bırakırlarmıydı?»

Şehid Ali Paşanın Sarayı

Boğaziçinden daha lâtif bir yer olamaz. Türkler onun kıymetini pek iyi biliyorlar, Sayfiyelerini Boğazın sahillerine yaptırıyorlar. Gözün önüne Asya ve Avrupanın en güzel manzaraları seriliyor. Yan-

yana yüzlerce muhteşem saray var. Mevki ve büyüklükler burada her yerdekinden daha katırsız olduğundan, ekseriya üç tuğlu bir paşanın vârisleri olanların bıraktığı evleri muhafaza ve idare edebilecek kadar zengin olmuyorlar; bu yüzden bir çok harab saraylar var.

Dün, Petervaradin'de ölen Sadrazamın (Şehit Ali Paşanın) sarayını gördüm. Bunu karısı ve şimdiki padişahın kızı Fatma Sultan için yaptırmış. Safasını sürece kadar da yaşayamamış.

Bu sarayı tasvir etmek istiyorum. Fakat en zengin ve güzel bir dille bile, onu görüp sevdiğim gibi gös-

terip sevdirebileceğimi ummuyorum.

Boğazın en lâtif bir yerinde; arkasında ormanlarla kaplı bir tepe var. Çok büyük bir saray. Kapıcının söylediğine bakılırsa sekiz yüz odası varmış. Ben saymadım, fakat muhakkak ki pek çok, her biri, altın yıldızlar, Mermerler, ve en ince boyalarla yapılmış çiçek meyva resimleri ile tezyin edilmiş, ve bunlar pek çok harcanmış; pencerelerde İngilterenin en güzel billûrları, bu sarayda devletin bütün servetini emrinde bulunduran ve onu istediği gibi hareyan muhteşem ve mağrur bir delikanlının yapabileceği lüks var. Bu sarayın en güzel yeri de hamamları. Yanyana ve eş iki hamam: Yıkılacak yerler, kurnalar, tabanlar, hepsi beyaz mermerden, tavan altın yaldızlı; duvar Japon porseleni ile kaplanmış.

Hamam yanında iki salon var; biri öbüründen yüksekçe, yüksekinde birçok sedirler var. Tavanın dört köşesinden, birbiri altında beyaz mermerden çanaklara sular dökülüyor, ve yere kadar, böylece kat kat selâleler meydana geliyor. Bu sular nihayet salonun ortasındaki büyük bir havuzda toplanıyor, havuzun göbeğinde de, suları tavana kadar püskürten bir fiskiye var. Duvar bir kafesten ibaret, boydan boya asma ve hanımcıları ile örtülmüş. Bu nebati duvar halıları, suların serinliği, loşluk insanı gaş ediyor.

Arasıra kızını ziyarete gelen Padişah için yapılmış daireye gelince, her taraf sedif nakışlı, ve şivi yerine zümrütler kakılmış. Bu sarayın diğer birçok odaları var ki, ahşap kısmı sedif nakışlı zeytin ağacından; bir takım odalar çinilele tezyin edilmiş. Pek çok ve hepside geniş olan sofalar, vazolara konmuş alçı çiçekler ve çini tabaklara konmuş yine alçıdan çeşit çeşit meyvalarla süslenmiş, fakat bunlar öyle incelikle yapılmışlar ki ve o kadar nefis boyamışlardır ki seyrine doyum olmuyor.

Bahçeler binanın güzelliğe denk. Ağaçlar, çeşmeler, yollar lâtif bir âhenk ile toplanmış, yalnız heykeller yok.

Bir Muhabbetnâme

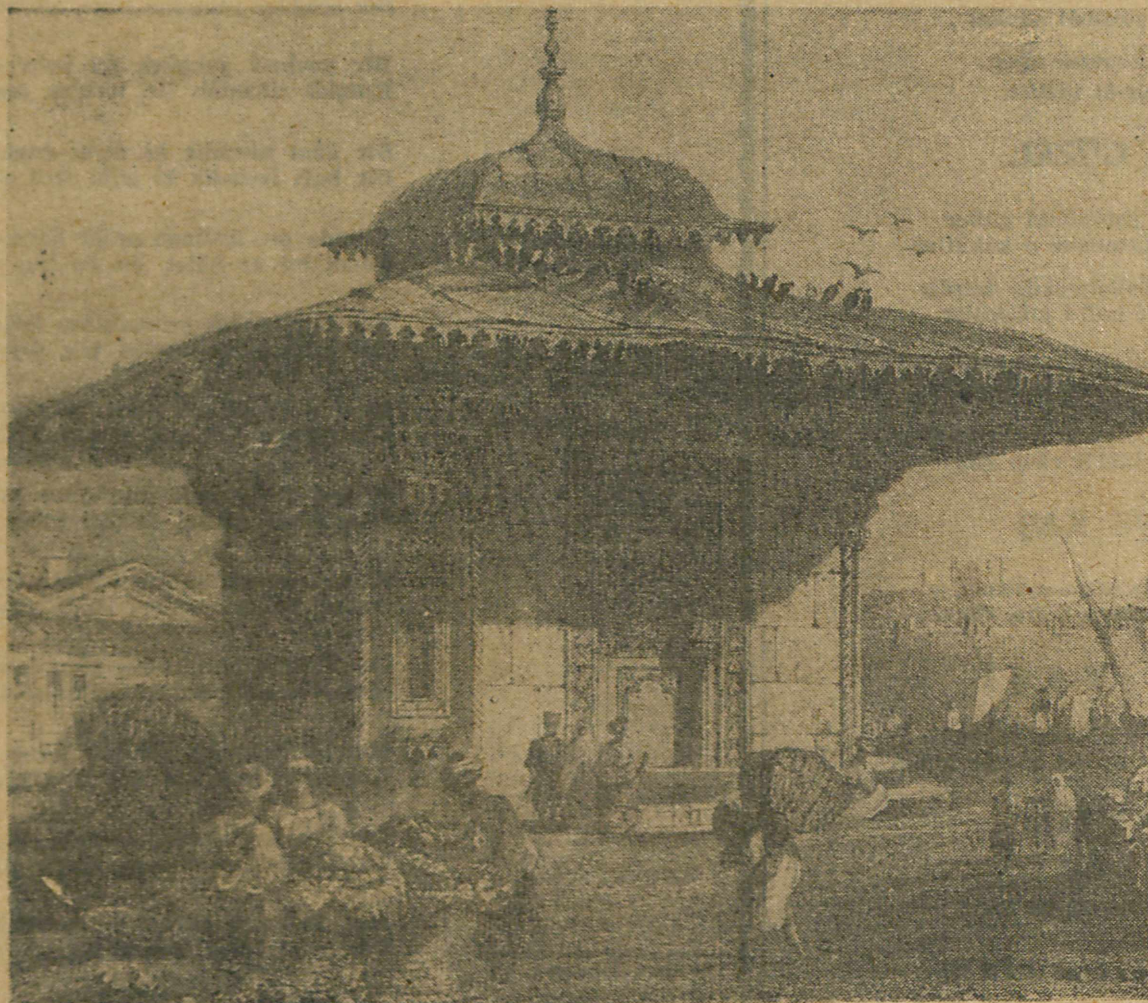
Bir muhabbetnâme ele geçirdim; -bu, içinde bir çok şeyler bulunan bir kesedir. Sırasile çıkarılacak şeylere göre- tercümesini yazayım:

İnci — Sensin güzellerin genci,
Karanfil — karanfilsin kararım yok,
gönce gülsün timarım yok,
Ben seni çoktan severim, senin benden haberin yok,

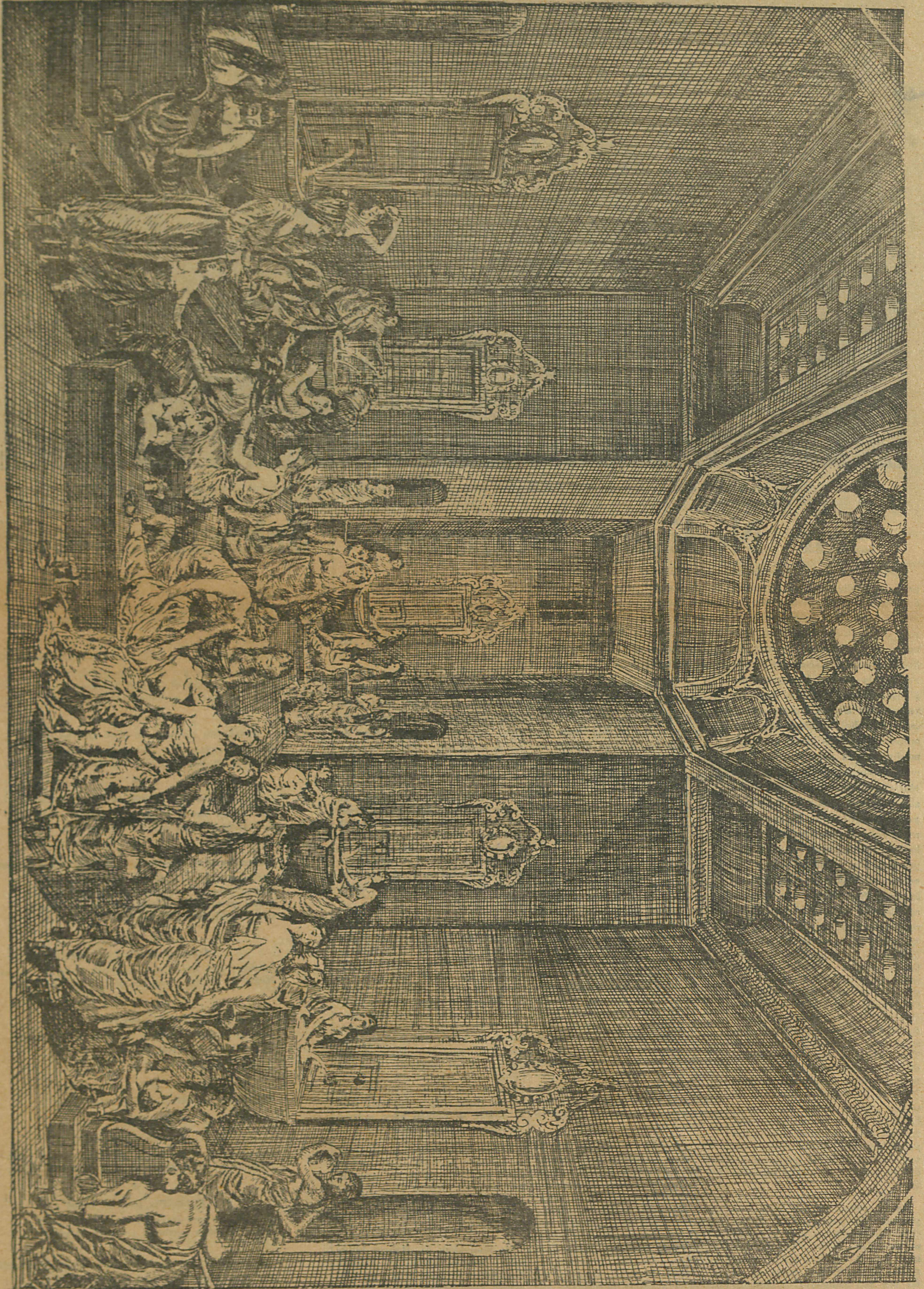
Pul — Derdime derman bul.
Kağat — Bayılırım saat saat.
Armut — Ver bana bir umut.
Sabun — Derdinle oldum zabun,
Kömür — Ben öleyim size ömür.
Gül — Ben ağlayım, sen gül.
Hasır — Olayım sana esir.
Çuha — Üstüne bulunmaz baha.
Darçın — Sen gel, ben çekeyim senin harcın.

Çıra — Aşkınla oldum çıra.
Saç — Başıma sensin taç.
Üzüm — A benim iki gözüm.
Tel — Ölüyorum tez gel.
Biber — Bana yok mu bir haber.

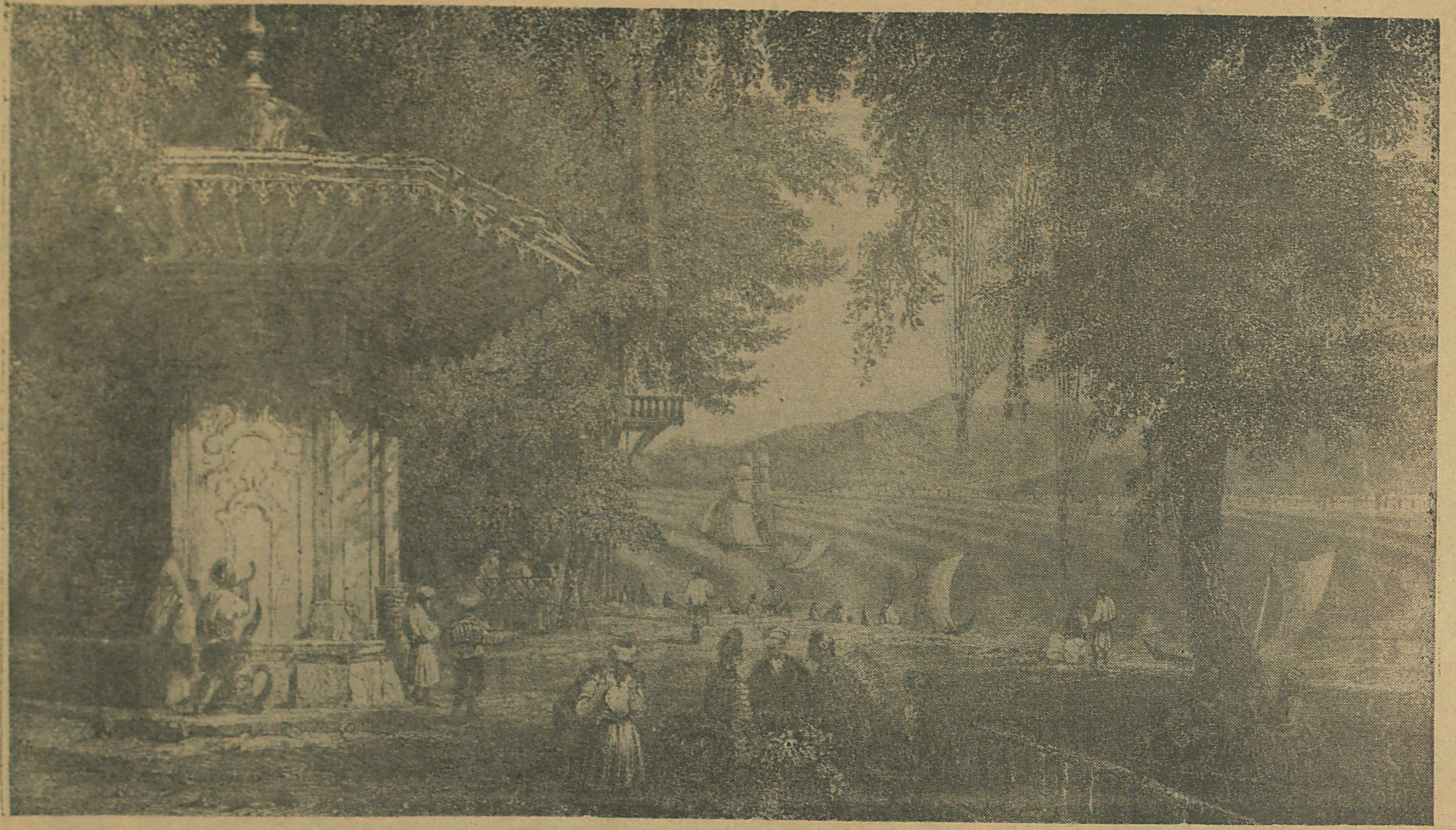
Görüyorsunuz, bu muhabbetnâme manzumdur. Zannediyorum ki Türk erkeklerinde, bu çeşid muhabbetnâmelerde kullanılmak üzere bir milyon mısra var. Renk, çiçek, ot, meyva, çalı, çakıtaşı, tüy yoktur ki hususiyetini göstererek tanzim edilmiş bir mısra olmasın. Bir damla mürekkebe muhtac olmadan, bu suretle serzenişlerde bulunmak, kavga etmek, dostluk ve aşk mektupları göndermek, yahud sadece hatır sormak, hattâ havadislerle dolu mektuplar göndermek mümkündür.

Lâle devri şaheserlerinden Üsküdar iskelesindeki Meydan çeşmesi (Allom'un resimlerinden)

On sekizinci asrda İstanbul'da bir kadınlar hammamı

Lâle devrini kanlı bir ihtilâl ile kapıyan 1730 ihtilâlinde sonra İstanbulda imar durmadı; yukarıda bu imar işinin güzel eserlerinden Tophane'de Birinci Mahmud meydan çeşmesi.

Şair Nedimin İstanbulu

Türklerin İstanbul'a girmesinden az sonra Haliç sahilleri yalılarla donanmıştı; Halicin nihayetinde denize kavuşan iki dere de gerilerine doğru bağlar, bahçeler, bostanlar ve bağ köşkerleri, av kasırları ile bezenmişti; «Kâğıdhane deresi» ve «Alibey» deresi boylarında söğüdüler, salkım söğüdüler, kavaklar ve çınarlar altında uzanan çayır-larda İstanbul halkının kayıklar, arabalar ve atlarla gittiği şehir dışı mesirelerin en namılılarından olmuştu. Osmanlı padişahlarının hâs ahurlarında bulunan ve herbiri bir hazine değerinde cins atlar da bu çayır-larda çayırlandı. Hattâ iki derenin arasında kalan yerde bir cephesi de Halice bakan bir mirî köşk yapılmış idi; «Mirâhur kasrı» adı verilen bu köşkte atların çayıra çıkarıldığı Hidirellezde baş mirahur ağa burada padişaha mükellef bir ziyafet verirdi ve bu vesile ile Enderunu hümayunun zülüflü oğlanları atlı ve yaya cirit oynarlar, tomak oyunu oynarlar, içlerinde şehbaz ve şehlevend civanlar sonunarak huzur güreşine çıkarlardı. On yedinci asır hükümdarlarından Dördüncü Sultan Murad da burada, hâs nedim edindiği İranlı Yusuf Hana bir bahçe hediye etmiş, Yusuf Han da «mey ve mahub» düşkünü efendisinin felekten geçişi gibi kâm alması için burasını İrankârî bir köşk ve bir park ile tezyin ettikten başka dört duvarı billûrdan bir de hamam yaptırmıştı; işret ederken göbek taşında ür-yan köçeklerin feerik raksları te-maşa edilen bu billûr hamamın dışı gül ve yasemin ağaçlarıyla sarılmıştı.

Babası yarım asırdan fazla kuyumcubaşlık yapmış olan Evliya Çelebinin anlatığına göre koca İmparatorluğun bütün kuyumcuları kırk senede bir İstanbulda toplanırlar; ustası, kalfası, çırağı on, on iki bin kişi çadırlarla Kâğıdhane mesiresine giderek yirmi gün zevk ve safa ile can sohbetleri ederlerdi. Bizzat Padişah da bir gün kuyumcuları ziyarete gelir ve kendisine kuyumcular adına gayet kıy-

metli hediyeler takdim olunurdu. Evliya Çelebi: «Bu teferrüç koca Sultan Süleyman Hanın koyduğu kanundur, zira kendisi Şehzadeliğinde Trabzonda bulunurken bir kuyumcuya çıraklık edip bu sanatı öğrenmişti» diyor.

Gene büyük seyyah anlatıyor: «Seyyahı âlem olanlar bu mesire lânazirdir, derler İstanbulun bekâr çamaşırcıları bu Kâğıdhane deresine gelirler, don ve gömlek ve destar yıkarlar, sabun sürmeksizin temizlenir. Bazı Hind tüccarları da mallarını buraya getirip suya bir kere batırırlar, temizlerler; iki tarafı çınar, kavak ve salkım söğüdülerle müzeyyendir; çayırı tiftil ve yoncadır; tatil günlerinde kayıklara binen nice bin pürü civan âşıkânü sâdikan buraya gelip eğlenirler. Bazı canlar dereye girip yüzerler; amma iki tarafta olan ağaçların kökleri su içinde balık ağına dönmüştür, bazı canların ayağına o kökler geçip: — Hay beni deniz melikesi tuttu!..» diye feryad ve figan edip korkusundan garkolur.. Ve nice bin İstanbul dilberleri gülpembe misal nazenin vücudlerine al ibrişim futalar sarıp balık misali yüzerler ve güvercin taklaları atarlar. Saz ve sözün haddi kenarında bir camii, bir lâtif hamamı, yirmi kadar dükkânlı çarşısı ile iki yüz haneli bağlı, bahçeli Kâğıdhane köyü, öbür derenin kenarında da bunun eşi bir Alibey köyü kurulmuştu.

On sekizinci asırda ise bu iki dere boyu, İstanbulu göz kamaştıran bir peri masalı beldesi halinde imar edilen bir cennet köşesine benzetilmişti; Kâğıdhane deresi kenarında «Sâdâbâd» mamûresi, Alibey köyü kenarında da «Âsafâbâd» mamûresi kurulmuştu. Mermer rihtimlar, mermer havuzlar, çağlayanlar, fiskiyeler, selsebiller, çeşmeler; lâle, sümbül, karanfil, yasemin, gül bahçeleri arasında birbirinden güzel kasırlar yapılmıştı; şair Nedim, şiir terazisinin bir gözüne güzel İstanbulu koyup da kıymet ve pahasını bulmak için onu güneş ile tartmakta haklı idi. Nedim ile do-

laşalım.

Bilhassa yaz ve bahar bayramlarında Sâdâbâd, bir sınıf farkı gözetilmeden İstanbul halkının hatırina ilk gelen safa ve eğlence yeri idi; İstanbul güzelleri türlü cazib tuvalet ve kıyafetleri ile o çimen-zâra salınırlar, âşıkla mâşuk orada buluşurdu: «İd irişsun, bâisi şevki cedid olsun da gör ★ Seyri Sâdâbâdı sen bir kerre İd olsun da gör ★ Anda seyret kim ne fırsatlar girer cânâ ele ★ Gör ne dilcûlar, ne mehrûlar, ne âhûlar gele.

Baharı ve yazı kadar Sâdâbâdın, yalnız Sâdâbâdın değil bütün İstanbul mesirelerinin sonbaharı da pek lâtif olur: Sal hattı siyehkârın o ruhsârei âle ★ Sâdâbâdın kaplat bu sene kırmızı şâle ★ Al deste eğer lâle bulunmazsa piyâle ★ Ver hökmünü ey servi revân köhne bahârın.

Pâdişâhın ve Sadriâzâmın Sâdâbâd safaları ise, bayramlar gibi İstanbul güzellerini Kâğıdhane'de toplar; «Hünkâr alayı seyri» bahanesi ile türlü naz, işve ve cilve ile can sohbetleri olurdu. «O tiftî nâzi gördüm rû-yine hurşid eser itmiş ★ Haberdar olmamıştım, sonra bildim, neylemiş netmiş ★ Meğer zâlim kaçup tenhaca Sâdâbâdedek gitmiş ★ Temâşâ eylemiş âlaayını şevketlû hünkârın ★ Gezermiş kasrın etrâfında yer yer taze mehrûlar ★ Mükâhhal gözlü, şîrin sözlü, leylâ yüz-lü âhûlar ★ Hemen altış sedâsın andırırmış çağlayan sular.....

Nedim Sâdâbâddan ayrılamamak ta haklıdır: Sürmeli gözlü, güzel yüzlü gazâlân ande ★ Zer kemerli, belî hançerli civânân ande ★ Bâ-husus âradığım servi hirâman ande ★ Nice akmâya gönül su gibi Sâdâbâde...

Ve muhakkak ki, Halicin billûr suları üstünde nârin bir kayıkla Kâğıdhâne deresine doğru ok gibi uçmak, kayıkda nazlı bir yâr ile göz göze, diz dize oturmak dünya değer fırsatlardandır: Bir safâ bahş idelim yol şu dili nâşâde ★ İşte üç çifte kayık iskelede âmâde ★ Yürü servi revânım gidelim Sâdâbâde!..

Sahneler. Tasvirler

İstanbulda Lâle Devri bahçeleri

Açıldı dilberin ruhsârı gibi lâleler, güller
Yakışdı zülfî hüban veş zemine saçlı sümbüller
Nevâsâz olmada bin şevk ile âşifte bülbüller...

★

Gülpenbe şal modası, sık gençlerin koku sürünmesi
Kaplatup gülpenbe şalı firvei sâdûruna
İtrîşâhiler sürüb ol gerdeni kâfûruna
İddir çık nâz ile seyrana kurban olduğum

★

Sâdâbâdda ağzından su akan ejderhâ heykeli
Gülelim, oyanayalım, kâm alalım dünyadan
Görelim âbî hâyat akdığın ejderhâdan

★

Sâdâbâddaki büyük mermer havuz
Geh varup havuz kanârında hirâman olalım
Kâh şarkı okuyup kâh gazelhan olalım

★

Kırmızı renk ve başa ince, hafif sarık sarma modası
Bir civankası sarık sarmış efendim başına
Sürme çekmiş, itrişâhiler sürümüş kaaşına
Şimdi girmiş dâhi tahminimde on beş yaşına
Gül yanaklı, gül güli kerrâkeli, mor hâreli...

★

İstanbul güzelleri ve deniz
İşittim dürri sadef pîrâhenin çâk eyleyüp çıkmış
Meğer ol dilberî sîmin beden deryâyeye girmişti...

★

Sarığa çiçek takma
Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
Gül goncesinin küşei destar senindir.

★

Ökçeleri basık papuç modası
Topukların göricek mestolup safasından...

★

Hamam eğlenceleri
Hüsnünü seyreyleyem de gördüğüm yer ol gühü
Gülîstan olmazsa hammam olsa da mâni değil...

★

Sâdâbâdda mermer kanal
Cedveli sîm içre âdem binse bir zevrakçeye
İstese mümkün varılmak cennetin tâ yânına

★

Ağzın güzel kokması için miskli sakız çiğnenmesi
Bir bûse virdi bana ağız miskidir deyü
Bir tatlı dilli cana yakın tiftî dilsitan

★

Kaptan Mustafa Paşa yalısı
Gühü deryâ iki cânibden derâğuş eylemiş
Sanki deryâ dâyesi gülsar ise lalasıdır.

Geçen Asırda İstanbul'dan Çizgiler

Geçen asırda İstanbul'a gelmiş olan İtalyan ressamlarından C. Biseo, ince ve zarif çizgileriyle büyük şehirden çok zengin bir albümle dönmüştür. Genç aynı asır içinde (muhtemelen ressamla evvel) İstanbul'a gelmiş olan büyük İtalyan edibi Edmondo de Amicis de memleketine dönünce seyahat notlarından «İstanbul» adıyla güzel bir kitab neşretmiş ve büyük edibin İstanbul'a aşkı ve Türk dostluğu ile dolu bu eseri Biseo'nun resimleriyle tezyin edilmiştir.

1 — Arzuhalci; 2 — Sırık hamalları; 3 — Seyyar manav; 4 — Simitçi; 5 — Sokakta feraceli, yaşmaklı bir İstanbul hanımı; 6 — Kapalıçarşıda Kavaşlar içinde kadınlar; 7 — Halie vapurunda entarili delikanlı; 8 — Küçüksu mesiresi ve çeşmesi; 9 ve 10 — Sırt hamalları; 11 — Bir mahalle kahvesi önünde peyke keyfi; 12 — Gökşuda kayıklar

Karaköy iskelesinde Kayıkçılar (Büyük İtalyan ressamı Preziosi 'nin bir sulu boyasından Mehmed Tel in çizgisi)

KAYIK

Kayık, hakikaten dilber bir şeydir. Gondoldan daha uzun, fakat daha dar ve zariftir; oymalar, boyalar ve yıldızlarla süslenmiş; ne dümeni, ne de oturmak için sıraları var. Yere bir şilte, yahud bir halı serilmiş, öyle ki, insanın omuzları ve başı bordasının dışında kalıyor. Her iki ucu aynı biçimde. Küçük bir hareketle sallanıyor, bir ok gibi uzaklaşıyor, suyun üstünde bir kırlangıç gibi uçuyor. Kayıkçılarımız iki güzel Türk delikanlısıydı; başlarında kırmızı fes, sırtlarında mavi mintanlar ve bol beyaz donlar, tunc renkli ve yirmişer yaşında iki atlet, temiz, neşeli, zarif ve serbest tavırlı; küreklere her asışlarında, kayığı ileriye doğru bütün boyunca fırlatıyorlar; yanımızdan öbür kayıklar o kadar süratle geçiyor ki, ancak görebiliyoruz. Güvercin sürüleri, başımızın üstünde kuşlar uçuyor, dönüyor. Tâ yanımızdan yaşmaklı kadınlarla dolu kocaman sandallar geçiyor ve bir ân içinde şemsiyeler, hepsini gözümüzden gizleyiveriyor.

Sarayburnu, Halic'in ağzını kapıyor ve onu büyük bir göl haline koyuyor; iki kıyadaki tepeler yükseliyormuş gibi; ve İstanbul, uzakta, kül rengi ile mavi arasında tatlî renk dalgaları halinde, muazzam ve hafif bir peri masalı şehri, suların üstünde yüzüyormuş ve gökyüzünde kayboluyormuş gibi.

Kayık uçuyor, sahiller kaçıyor; küçücük limanlardan sonra küçücük limanlar, ormanlardan sonra ormanlar, kasabelardan sonra kasabalar geliyordu. Herledikçe etrafımızda her şey genişliyor, yükseliyordu. Şehrin renkleri soluyordu, ufuk kızarıyor ve sularda altın ve erguvan akisler yapıyordu.

Öyle bir hale gelmiştik ki, ruhumuzun duyduğu hazzdan mütevellid yüzümüzde bir gülünseme vardı ve hiç bir şey konuşmuyorduk, kayık Galata iskelesinde durduğu zaman, kayıkçılardan biri kulağımıza: «Monsi... arrivar!» diye bağırmağa mecbur oldu; ve bir rüyadan uyanır gibi kalktık.

EDMONDO de AMICIS

İstanbul Ressamlarından Thomas Allom

Heybeli sırtları ve Bahriye mektebi (Allom'un resimlerinden)

Thomas Allom, on dokuzuncu asırda yaşamış, Türkiye ve bilhassa İstanbul'dan pek güzel resimler yapmış bir İngiliz mimarıdır ki, beynelmül şöhretini de bu pitoresk resimler sayesinde kazanmıştır. Allom'u, Türk basınına ve dolayısıyla umumî efkârına ilk tanıtan Yeni Mecmuaya yazdığı tarihî makalelerini bu resimlerle süsleyen Ahmed Refik Bey merhumdur.

Sanatkarın kısa hal tercümesi şudur: 1804'te Londrada doğmuş, 1872'de Barnes'te ölmüştür. Tahsilini Kraliyet Akademisinde yaptıktan sonra 1827 sergilerine iştirak etmiş, teşhir ettiği büyük kilise projeleri ile nazarı dikkati çekmiş, ve sanat görgüsünü arttırmak için de birbiri arkasından uzun seyahatlere çıkmıştır; işte bu seyahatlerindedir ki, kendisi için bambaşka, yepyeni birer âlem olan yabancı memleketlerden albümler dolusu resimler yapmıştır. Tatlı kalem sahibi, zevkli adam olduğundan resimleri, İngilterede umduğundan çok fazla rağbet görmüş ve kendisine meslek değiştirtmiştir; mimarlığı şöyle bir tarafa bırakarak devrinin namı bir illüstratörü olarak çalışmağa, resimli kitaplar ve pitoresk albümler basan tâbillerden zengin siparişler almağa başlamıştır. Bir ara da, asıl mesleğine aid iki konkur kazanarak 1850'de Highs burg ve 1856'da Notting-Hill'de Sen-Piyer kiliselerini inşa etmiştir.

Allom'un Türkiye'ye ve İstanbul'a aid resimlerinden 96 tanesi, izahatı ile beraber birincisi 34, ikincisi 100 sahifelik iki cild içinde Londrada Fisher ve oğlu ve Ortakları Müessesesi tarafından Constantino-nople adı altında neşredilmiştir. İstanbulun eski kitab piyasasında zaman zaman üç, dört takımına birden rastlanan, bazan da arandığı halde bulunamayan ve sadece «Allom» diye anılan bu eser 40 - 100 lira arasında satılır; hepsi cin gibi insanlar olan eski kitabcılar, fiati, alıcının hevesine, ihtiyacına, bilgisine ve kendileriyle olan aşinalığına göre artırıp indirirler. Bazı resim madrabazları da Allom'un resimlerini cildlerinden sökerek bir paspartuya yapıştırıp cam ve çerçeve de geçirdikten sonra 6-7 liraya satarlar ki azami 100 liralık bir kitabı 570-670 liraya satmış olurlar ve garibdir ki müşteride bulurlar. Allom'un İstanbul'a aid neşredilmiş resimlerinden bir kısmı şun-

lardır: Yeniköyde bir Rum papazının yalısı, Eyübdede Esmâ Sultan yalısı (içerden),

Anadolu sırtlarından Boğaziçi ve Rumelihisarı, Ahurkapı dalyanı, Bâbı Hümayun ve Üçüncü Ah-

med çeşmesi, Balıklı Ayazması, Nuruosmaniyyede Revaklı avlu, Heybeliada,

Heybeliada manastırı, Eyüb sırtlarından Halic ve İstanbul, İstanbul limanı, Tophane meydanı ve çeşmesi, Sultanahmed camii (içerden), Sultanahmed camii (dışarıdan), Beyoğlu sırtlarından Kasımpaşa, Hünkâr iskelesi, Üsküdar'da Selimiye camii, Bir havuzlu kahve, Balıklı kilisesi, Çengelköyde Kuleli kışla (Kuleli Lisesi), Esir hanı, Üsküdar iskelesi ve Mihrimah camii, Yuşa'dan Anadolu Kavağı, Haremde cariyesinden saz dinleyen efendi, Kahvehanede meddah, Arzuhalciye mektub yazdıran kadın, Koçularla mesireye giden kadınlar, Ayasofya (içerden), Padişahın Eyüb türbesi ziyareti, Üsküdar kulesinden Kızkulesi ve İstanbul, Tophane sahili ve Nusratiye camii Anadoluhisarı ve Gökusu ağız, Sular, Yerebatan Sarayı, Yedikule, Binbirdirek, Samatya Ağahamamı, Diğer bir hamam (Kapiçi hamamı olacak), Küçüksu çeşmesi ve mesiresi, İhsaniye, Beşiktaş Sarayı, Saidpaşa yalısı,

Allomu'n resimlerinden, Türk İstanbulun muhtelif istifade ettik, fakat maalesef teknik imkânsızlıklar bunları bütün cazibesi ile basmağa imkân vermedi.

Gene aynı devirde Bartlett isminde diğer bir İngiliz ressamı da İstanbul'dan çok güzel resimler yapmış ve bunlar İngiliz edibesî Mis Pardoe'nun seyahatnamesinde gravür olarak neşredilmiştir. Fakat Allom'un şöhretini yapamamıştır.

Eyyubun uhrevi gölgelert

(Allom'un resimlerinden)

İstanbul Muhasarası

NİSAN - 28 MAYIS 1453

19 Nisan günü Sultan Mehmed

Fahri Arkunların kompozisyonundan

6 Nisan Cuma
Gün: 1

Şafak vakti bütün Türk topları İstanbul kalelerine karşı ateşe başlayarak tarihin büyük muhasarası başladı. Bu bombardıman şehrin zaptına kadar geceli gündüzlü fasilasız devam edecektir.

7 Nisan Cumartesi - 10 Nisan Salı
Gün: 2 - 5

Bugünlerin en mühim hâdisesi, müdafilerin, limanı kapayan zincir arkasına on büyük gemi koyarak limanın müdafasını takviye etmeleridir.

11 Nisan çarşamba - 14 Nisan Cumartesi
Gün: 6 - 9

12 nisanda Baltaoğlu Süleyman Bey kumandasındaki Türk donanması da İstanbul sularına geldi ve bugünkü Dolmabahçe önlerinde demirledi. Bu 350 parça küçük gemiden mürekkebi bir donanma idi.

15 Nisan Pazar
Gün: 10

Türk ordugâhına bir Macar elçisi geldi ve Macar Kralının resid olarak tahta oturduğunu ve 1451 de Kral Naibi tarafından imzalanmış Türk - Macar sulhunun artık mev-

zuu bahis olamayacağına bildirdi. Bu, Sultan Mehmede karşı bir nevi tehdid idi; genc Padişah gayet lâkaydi:

— Elçiye toparımı ve askerlerimi gösterdiniz! Bu kâfi cevabdır! dedi.

16 Nisan Pazartesi - 18 Nisan Çarşamba
Gün: 11 - 13

Bu günlerin mühim hâdisesi çarşamba günü donanmanın adaları zaptetmesidir.

19 Nisan Perşembe
Gün: 14

Küçük Türk gemileri zinciri kı-

rıp limanı zapt için bir hücum yaptı; zincir arkasındaki büyük düşman gemilerle çok kanlı bir deniz muharebesi oldu ve Türk donanması pek çok şehid vererek geri çekilmeye mecbur oldu.

20 Nisan Cuma - 21 Nisan Cumartesi
Gün: 15 - 16

Bu iki günün mühim hâdiseleri: Sultan Mehmedin, liman zincirini müdafaa eden gemilere karşı ilk defa olarak hava topu kullanması, Akdenizden gelen dört büyük düşman gemisi ile bir deniz muhare-

besi ve kara surlarına yapılan bir hücumdur.

Havan topu on gemiden birini, ikinci güllede batırdı; küçük Türk gemileri bir lodos fırtınasına karşı düşman gemilerinin limana girmesine mâni olamadı. Bu muharebeyi sahilten seyreden genc Padişahın heyecanını zaptedemiyerek atını denize sürdüğü harbi tarihi edebiyatımıza geçmiş sahnelerdendir. Kara hücumuna yelince, Sultan Mehmedin harikulâde bir teşebbüsünü gilemek için yapmış

Istanbulun muhasara günlerine aid resim - krokisi: Yukarıda ortada Okmeydanı ordugâhı, solda kenarda yukarıdan itibaren aşağıya kadar ordugâhlar.

bir hareketi.

Bir hâtırâ:

«O gün bilâ istisna hepimiz, Türk sarıklarının şehre hâkim olduğunu görüyoruz zannettik. Eğer o gün Türk Padişahı yalnız on bin askerle kara surunun bu noktasında kendisini göstermiş olsaydı şehre girerdi.» 21-4-1453 Venedik Barbaro, Muhasara müdafiler arasında bu-
sözlardan.

22 Nisan Pazar
Gün: 17

Cumartesi gününü bu pazar gününe bağlayan gece içinde Sultan Mehmed 70 - 80 parça küçük gemiyi, Galatanın arkasından karadan yürüterek Kasımpaşa koyunda Halice indirdi.

Deniz içinde kızaklara alınan gemilerin, yağlı kalaslarla döşenmiş bir yoldan yürütülmesi İstanbul muhasarası ve cenginin dilere destan olmuş sahnelerindedir.

Hâtrâlar:

«Bu iki denizin arasındaki mesafe takriben 1512 metre olup bunun yarısı yokmuş, ve Halice içinde olan kısmı inmiştir. Bu yol, amelin çokluğundan pek az zamanda yapıldı. Padişahın emri ile gemiler, yolun üzerine sevkedildiler. Askerler coşkun bir hevesle iplere ve makaralara yapıştılar ve gemileri yürütmeğe başladılar. Gemilerin mürettebatı denizde olduğu gibi tamamen içlerinde idi ve direk,

yelken, sair teçhizatı da yerli yerinde idi. Gemiler yol üstünde kızaklarla çekilirken, tayfalar reislerinin kumandası ile yelkenleri açarlar ve kürekçiler denizdeymiş gibi küreklere asılırlardı, ve reisler, güvertede koşuşurlar, bağırarak ve ıslık çalarak ve kürekçileri kırbaçlayarak gayrete getirirlerdi. Gemiler tıpkı derya yüzünde gidirmiş gibi ilerliyordu ve açılan yelkenler rüzgârla şişmişti. İşte bu suretle yokuştan tepeye tırmandı-

lar, ve oradan imana indiler.»

Kritovulos, Fatihin vak'anüvisi

«Gemilerini takip eden tayfalar, meserretle kendilerinden geçiyorlardı. Nereye gidiyoruz? diye tepenin üstüne çıkarlar, oradan Halice doğru süratle inerken gemilerin üstüne atılıyorlardı, bazıları, sanki engine açıyormuş gibi zafer naraları atıyor yelkenleri çözüyor ve rüzgâr bu yelkenleri şişiriyordu. Bir kısmı da kürekçi-

ve toplar, Halice'nin medhalinde zincir, Sarayburnu önlerinde 11 nisan muharebesi görülmektedir. (Reşad Sevinsoy tarafından çizilmiştir)

rin yerlerine oturuyorlar, küreklere asılarak denizde gidişi taklid ediyorlardı. Bir yandan da durmadan davullar çalıyorlardı. Bu, gözü ile görmeyenin inanmayacağı bir manzardır. Ben bu manzarayı gözlemlerimle gördüğüm için, vaktile İran Şahı Serhasın Atos berzahını yapıp gemilerine yol açtığına da inanıyorum..»

Venedik Barbaro

23 Nisan Pazartesi — 28 Nisan Cumartesi
Gün: 18 - 23

Bu altı günün en mühim vak'ası; müdafilerin, Halice indirilmiş olan Türk gemilerini yakmak için bir deniz baskını hazırlamasıdır. Böyle bir baskını beklemekte olan Padişah da hazırlığını yapmış ve gemilerinin önüne çektiği sallara toplar yerleştirmişti. Müdafilerin deniz sücümü feci bir bozguna uğramalarıyle neticelendi ve bu hücumu

kumanda eden kaptan Koko, gemisile ve cengâverleriyle beraber Halice'nin sularına gömüldü.

29 Nisan Pazar — 5 Mayıs Cumartesi
Gün: 24 - 30

Kara sularına karşı top ateşi bir aydanberi devam ediyordu. Surlar yer yer çökmekte idi. Bilhassa geceleri Türk serdengeçileri kale duvarlarına: «Şehidlik sırası benimidir!» diyerek atıyorlardı.

6 Mayıs Pazar
Gün: 31

Bu pazar gününü pazartesiye bağlayan gece, sabaha karşı 30.000 kişi ile kara surlarına dört saat süren ilk büyük yürüyüş yapıldı. Her iki taraftan sel halinde kan aktı. Sultan Mehmed askerlerini geri çekti.

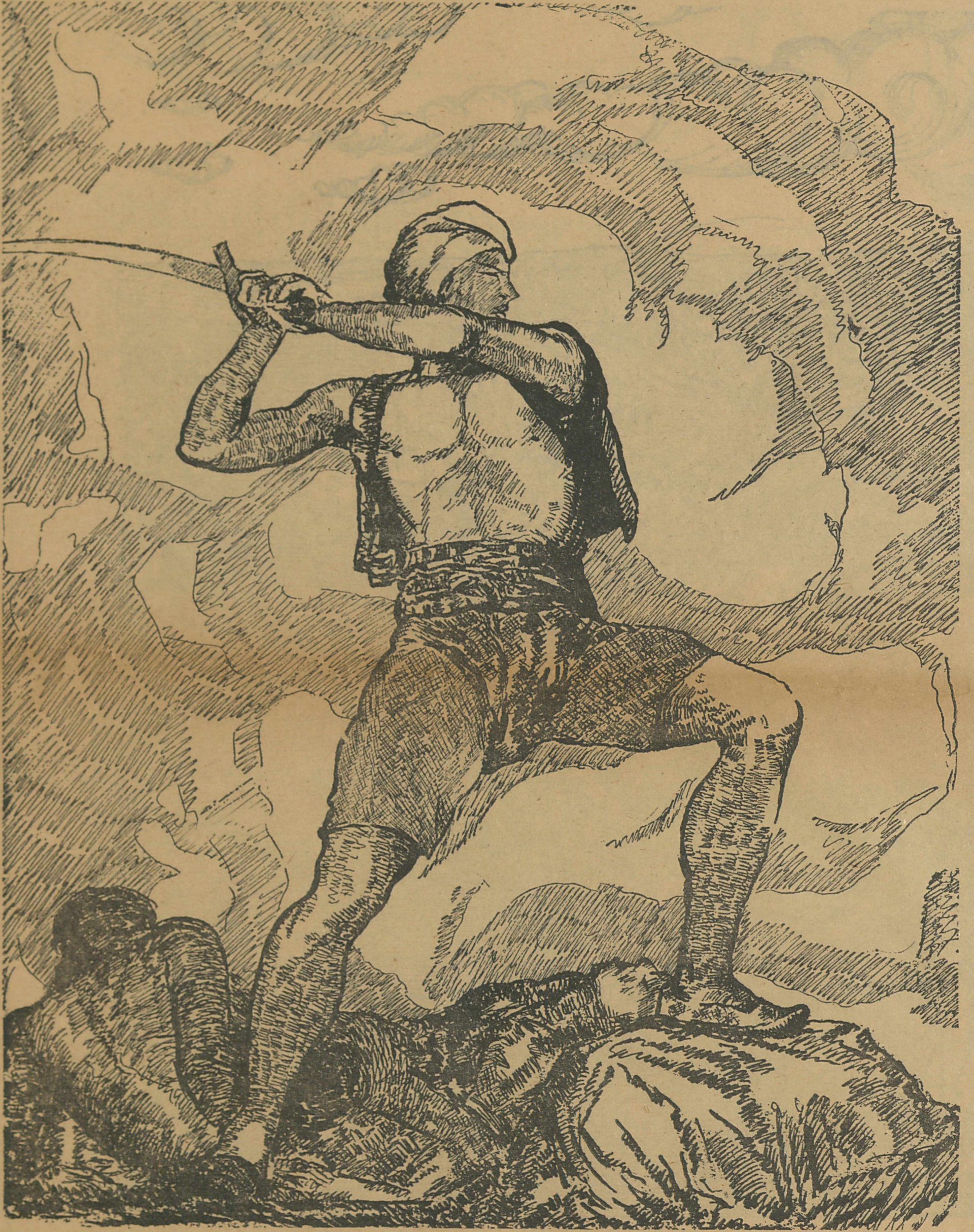
7 Mayıs Pazartesi — 12 Mayıs Cumartesi
Gün: 32 - 37

Şehirde açlık başlamış, ümitsizlik son haddine varmıştı. Bu gün-

lerin en mühim hâdisesi 12 mayıs cumartesi gününü pazara bağlayan gece, gene sabaha karşı 50.000 kişi ile kara surlarına karşı üç saat süren ikinci büyük bir yürüyüş yapıldı. Boğaz boğaza müthiş bir cenk oldu. Sultan Mehmed askerlerini yine geri çekti.

13 Mayıs Pazar — 16 Mayıs Çarşamba
Gün: 38 - 41

Müdafiler artık sonsuz bir yeis içindeydi. Şehrin bu Türk Padişahının elinden asla kurtulamayacağı

YENİÇERİ MURAD

(Resim: Fahri Arkunların bir kompozisyonundan)

Muhasaranın otuz birinci pazar gününü pazartesi ulaştırın gece 30.000 kişi ile yapılan ilk büyük hücumun karmanlarından biri 18 yaşlarında yeniçeri Murad isminde bir delikanlı olmuştur. Bu tuvana ve sehlevend delikanlı, dalgıç surlara atılmış ve önüne çıkanları devire devire, müdafilerin serdarı Jüstinianiyeye kadar yaklaşmış, pençelerindeki kılıç bu namli şövalyenin zırhları üstüne bütün dehşeti ile inerken, bir Rum askeri Muradın sağ kolunu kesmiş, kahraman genç yere düşmüş, ve hemen şehid edilmisti. Ruhu şâd olsun.

YENİÇERİYE GAZEL

Vür pençeyi Alideki şemşir aşkına
Gülbangi âsüm:ni tutan pîr aşkına
Ey leşgeri müfettihül ebvab, vur bugün
Fethi mübini zâmin tebşir aşkına

Vür, Diri küfrün üstüne rekzi hilâl için
Gelmış bu Pâdişahi cihangir aşkına
Vur rûhi pür fütûhi Muhammedle yek zeban
Fecri hücum içindeki tekbir aşkına.

Yahya Kemal Beyatlı

İstanbul ve Atatürk

İstanbuldan çıktığım günden bugüne kadar sekiz sene geçti. Hicran ve tahassürle geçen dakikaların bile ne kadar uzun geldiği düşünülürse sekiz senelik hasretin, İstanbulun muhterem ahali için ruhumda ateşlediği iştiyakın büyüklüğü kolaylıkla takdir olunur.

İki büyük cihanın mültekasında Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin gözbebeği İstanbul, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan bir şehirdir. Bu şehir, meş'um hâdiselerle mustarib bulunduğu zamanlar bütün vatandaşların kalblerinde, kanayan yaralar açılmıştı.

Kalbi yaralı olanlardan biri de bendim. Bugün görüyoruz ki geçirdiğimiz karanlık gecelerin meşiminden kalblerimizi mesar ile dolduran nurlu seherler doğdu.

Sekiz sene evvel mustarib, ağlayan İstanbuldan, kalbim sızlayarak çıkmıştım. Teşyi edenim yoktu. Sekiz sene sonra, kalbim müsterih olarak, gülen ve daha güzel-leşen İstanbul'a geldim ve bütün İstanbulluların ruhuma heyecan veren sıcak ve muhabbetkâr ağuşile karşılaştım. Gazi'nin 1 Temmuz 1927 nutkundan.

Vatanımızın halâskarı, milletimizin dünya ölçüsünde medarı iftihar Ataturk, Türk istiklâlini sağlayan Milli Mücadele zaferinden sonra İstanbul'a 1 Temmuz 1927 tarihinde gelmişti.

29 Mayıs 1453 ten 1 Temmuz 1927 ye kadar İstanbul'da hiç bir fâni Ataturk'e yapılan ilk istikbal ölçüsünde karşılanmamış ve büyük şehrin temeli atıldığı günden Ataturk'ün tabutu İstanbul'dan ayrıldığı güne kadar, hiç bir fâninin na'şu aynı ölçüde uğurlanmamıştır. Birincisi neşe ve getaret çuğu huruşunun zirvesi, ikincisi ıstırapın ve matemizin en belîğ ifadesi olmuştur. On bir sene fasıla ile İstanbullular, bir büyük şehir halkının irfan seviyesi mahsulü aşk ve vefayı Türk tarihine altın kalemle yazmıştır. 1 Temmuzun alkışları ve 1938 yılı on ikinci teşninin göz yaşları İstanbul'un gönlünden kopmuş ve gönlünden dökülmüştür.

Ataturk, on beş senelik Cumhur Başkanlığında İstanbul'a on sekiz defa gelmiştir; İstanbul'daki ikamet günlerinin takvim kaydı şudur:

- 1) 1 Temmuz 1927 - 30 Eylül 1927
- 2) 5 Haziran 1928 - 14 Eylül 1928
- 3) 7 Ağustos 1929 - 29 Eylül 1929
- 4) 11 Haziran 1930 - 19 Eylül 1930
- 5) 1 Kânunevvel 1930 - 3 Kânun-sani 1931
- 6) 21 Temmuz 1931 - 25 Eylül 1931
- 7) 12 Kânunsani 1932 - 4 Mart 1932
- 8) 15 Temmuz 1932 - 22 Teşriniev-vel 1932
- 9) 3 Haziran 1933 - 9 Teşrinievvel 1933
- 10) 1 Mayıs 1934 - 20 Eylül 1934
- 11) 22 Kânunsani 1935 - 27 Şubat 1935
- 12) 18 Mayıs 1935 - 28 Haziran 1935
- 13) 1 Temmuz 1935 - 21 Eylül 1935
- 14) 17 Mayıs 1936 - 6 Teşriniev-vel 1936
- 15) 31 Kânunevvel 1936 - 6 Kânun-sani 1937
- 16) 10 Kânunsani 1937 - 6 Mart 1937
- 17) 5 Haziran 1937 - 3 Teşriniev-vel 1937
- 18) 22 Kânunsani 1938 son geli-feridir.

Burada, bu takvimden eski neşeli bir yaprak ile hastalık günlerinin bir kaç hazin hâtrasını taşıyan yaprakları nakledelim:

10 Ağustos 1929

Paris Büyük Elçisi Ali Fethi Bey (Fethi Okyar) Büyükdere'de ikamet ettiği yalıda Reisi Cumhur şerefi-ne bir akşam ziyafeti vermiştir. Halk Gaziyi ruhtunda coşkun bir sevinç heyecanı ile karşılamış ve

kesif bir kalabalık saatlerce yalı-nın önünden ayrılmamıştır. Yem-ekten sonra, Reisi Cumhur yalı-nın balkonuna çıkmış, Büyükdere-lilerle bir hasbihalde bulunarak ez-cümle şunları söylemiştir:

«Benim için zahmet ediyorsunuz, mahcub oluyorum. Beni görmek demek behemehal yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hisse-

diyorsanız bu kâfidir. Ankaradan buraya gelmeden evvel işittim ki hakkında hastadır, eli ayağı tut-muyor, ölüme mahkûmdur demiş-ler. (Halk, burada kahrolsun düş-manlarımız diye bağırmıştır). İşte karşınızdayım, sıhhatteyim, elim a-yağım tutuyor. Kendi gözlerinizle görüyorsunuz ki sapsağlamım, kuv-vetim yerindedir, sizlere eskiden-beri olan muhabbetim yerindedir.

(Halk burada Reisi Cumhuru uzun uzun alkışlayarak varol diye bağır-mışlardır). Siz bu akşam benim karşında millet'in bir kütlesi, bir timsalisiniz. Size hitab ederken bü-tün millete sesimi iştireceğime ka-niim. İştiniz ve işittiniz, sizin için sıhhatini, ömrünü vakf ve hasre-dea adam sıhhatedir ve sizin için çalışacaktır. O sizin için yaşıyor. (Halk burada Gaziyi dakikalarca alkışlamıştır). Benim kuvvetim size olan muhabbetim ve sizin bana olan muhabbetinizdir. Bu millet, bu memleket dünyanın en makbul bir mevcudiyeti olacaktır. Ben bunu kendi gözlerimle görmeden ölmü-yeceğim. (Çok yaşayın, varolun ses-leri). İstirahat ediniz. Beyanatını bitiren Gazi, dakikalarca süren alkışlar arasında içeriye girmişlerdir. Gece Ertuğrul yatı ile Marmarada sabaha kadar bir mehtab âlemine çıkmışlar ve İstanbul radyo merke-zine neşriyatlarının temdidini emrini vermişlerdir. Saat birde Seyrüse-fain Umum Müdürü Sadullah Bey-den Radyo Müdüriyetine şu telsiz gönderilmiştir.

«İstanbul Telsiz Telefon Şirketi-ne,

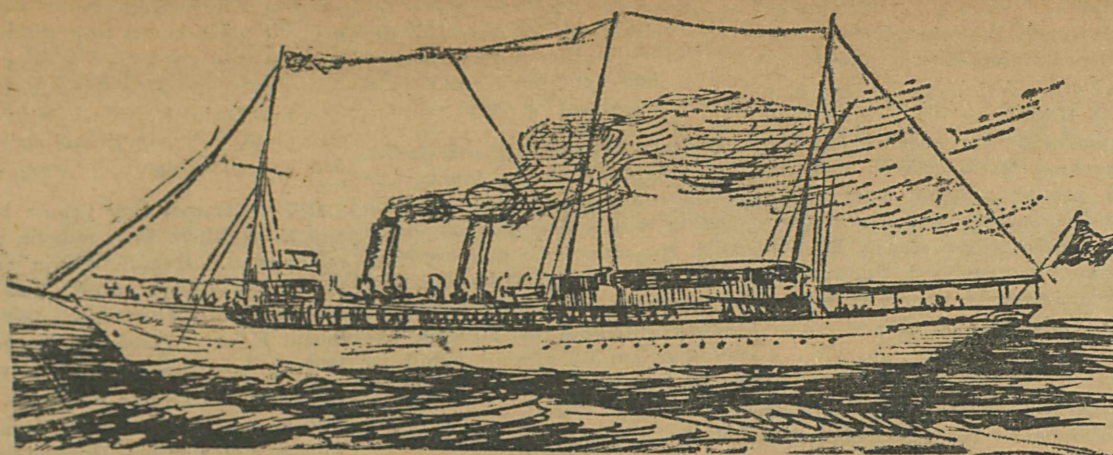
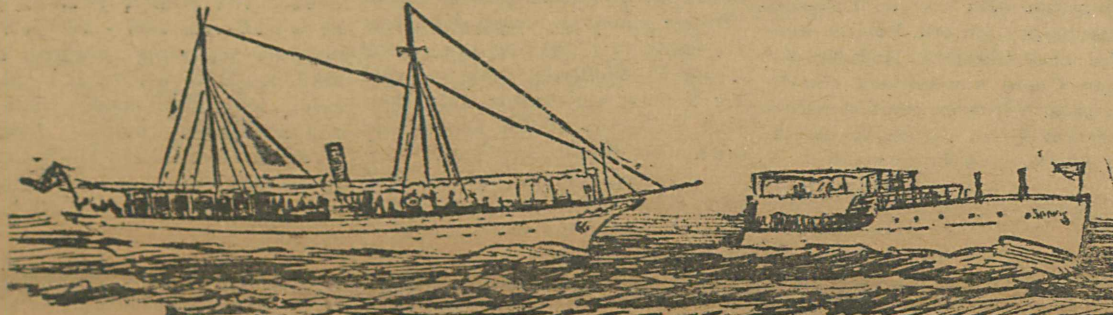
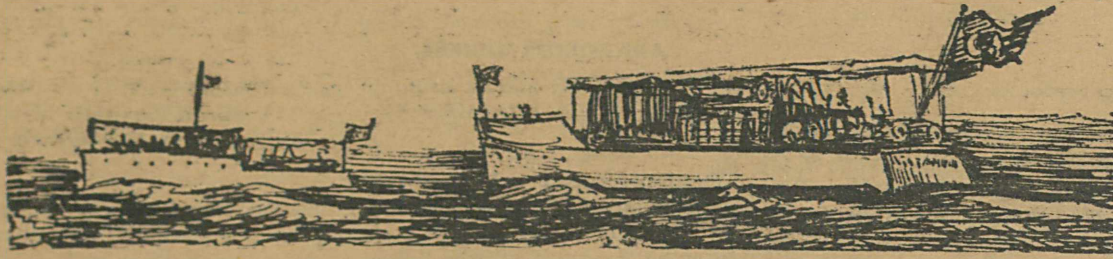
Gazi Hazretleri, radyo heyetine arzı teşekkür ediyorlar ve kendi intihab edecekleri bir, iki gazel ve şarkı okunacak olursa memnun o-lacaklarını ilâve buyurmuşlardır.»

11 Ağustos tarihli «Cumhuriyet» gazetesini şu notu ilâve etmiştir:

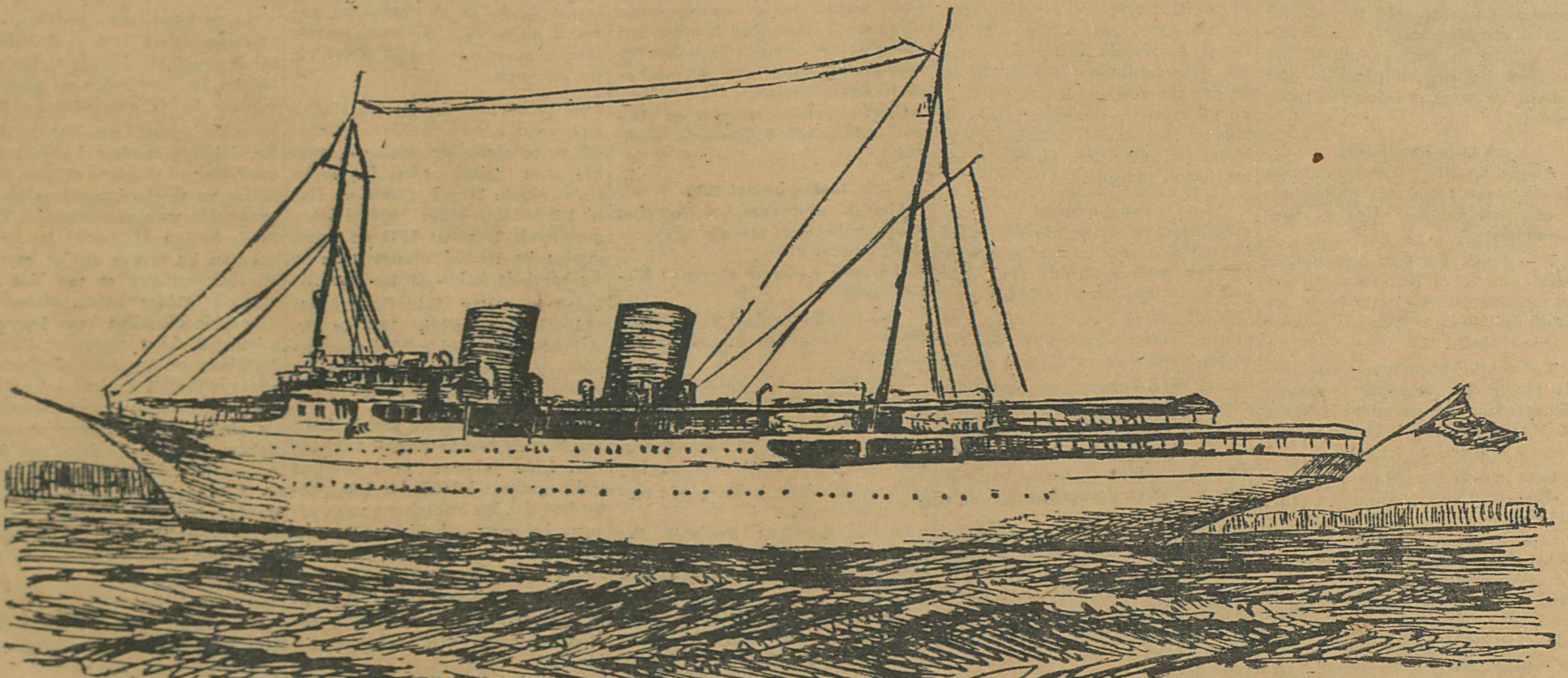
«Radyo, Üsküdar musikisi heyeti ile orkestra terennümlerine devam ediyor. Reisi Cumhur Hazretlerinin sabahleyin saraya avdetleri muhte-meldir.»

7 Ağustos 1938

Ataturk'ün hastalığı hakkında İs-tanbul'da ve bütün memlekette ina-nılır kaynaklardan sızan endişe ve-rici haber yayılmaktadır. Fakat hâ-kümet, bu hususta henüz resmî bir tebliğ neşretmemiş, gazetelerde de bu hususta hiç bir şey yazılmamış-tır. İlk defa olarak Tan gazetesinin 1176 numara ve 7 Ağustos 1938 tarihli nüshasında Ahmed Emin Yal-man «Türk kalb ve ruhlarını bir-leştiren sevgi bağları» başlıklı bir makale yazmış ve hükümetten A-taturk'ün sıhhati hakkında resmî bir

Ataturk'ü İstanbul sularında gez diren tekneler. Yukarıda: Ankara motörü, İstanbul motörü, Sakarya motörü, Söğüdü yatı, Ertuğrul yatı; Aşağıda: Savarona yatı.

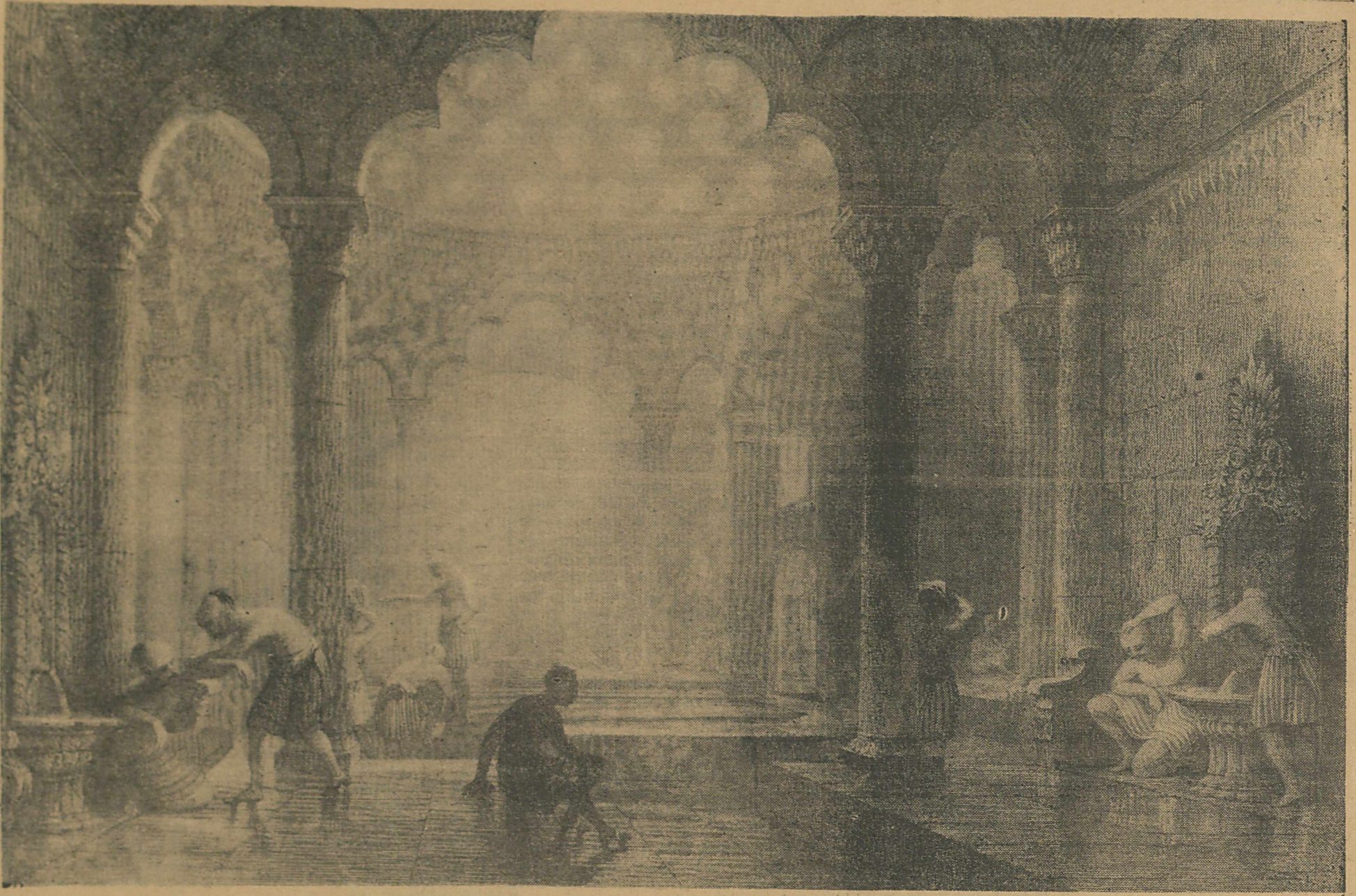

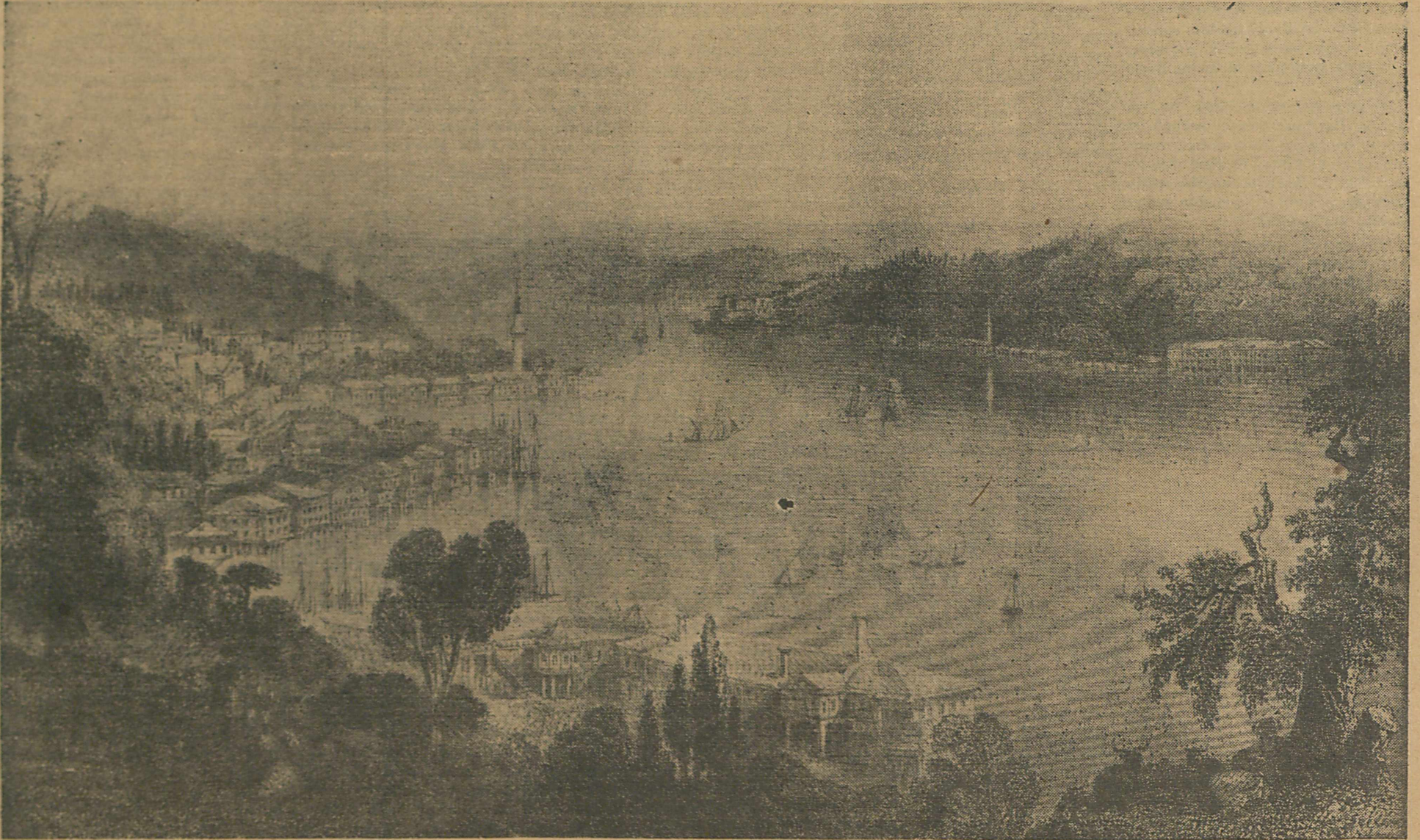

HAMAMLAR

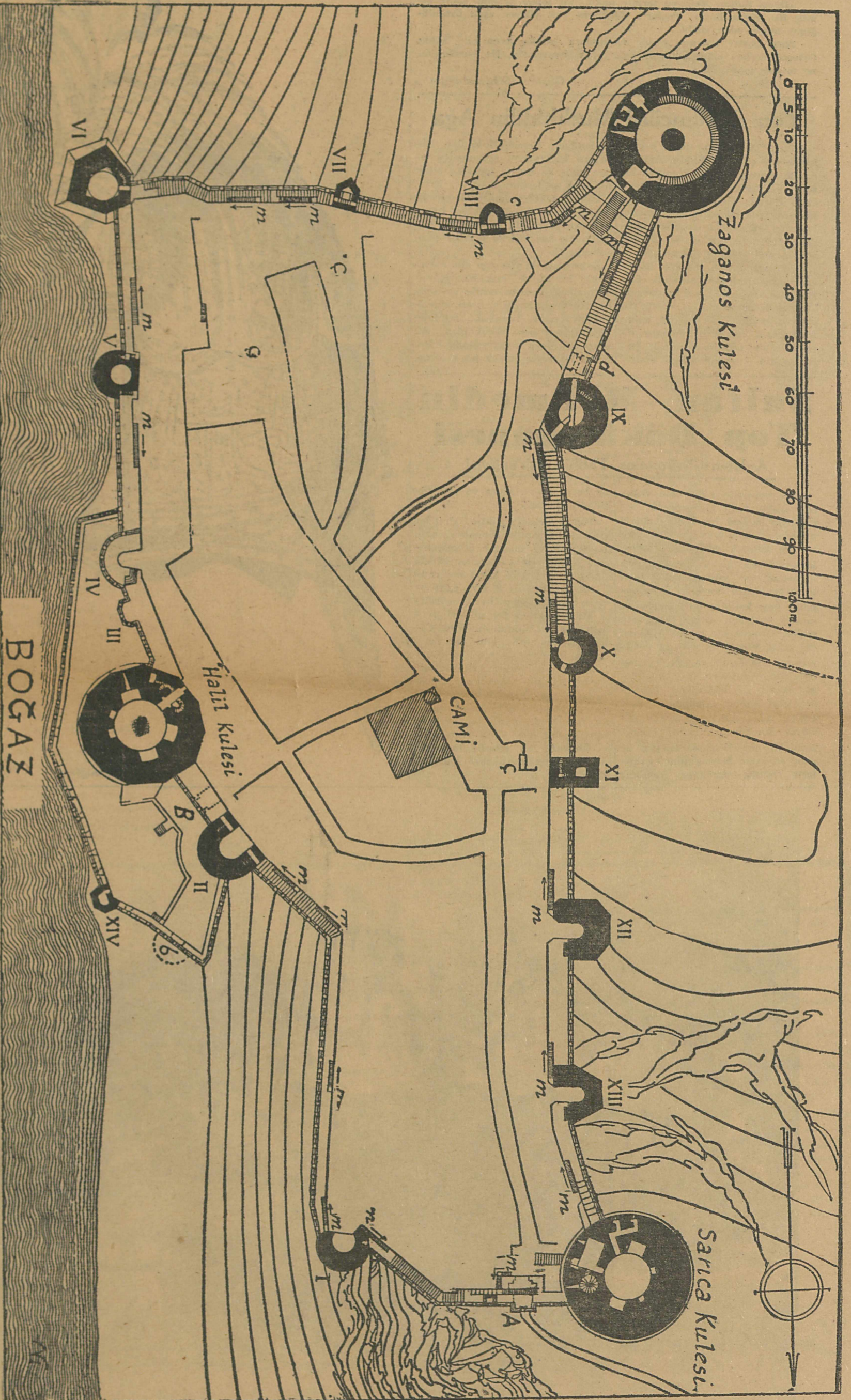
Büyük Türk İstanbul, çoğu Türk yapı sanatının birer nefis eseri olan çarşı hamamları ile de meşhur idi; İstanbul hamamları, şehir halkının temizliği için hamamcılarla, çoğu bekâr uşağı olan natırlar, tellâklar, külhancılar ve hamam yapışmaları için tanzim edilmiş nizamnamelerden öğreniyoruz ki yetmiş, seksen yıl evveline kadar İstanbulda iki yüzden fazla çarşı hamamı işlemiştir. Bu hamamlar İstanbul halkının temizliğine hizmet ettiği kadar bir istirahat ve hattâ zevku safa yeri olmuştur; Divan şairleri özene bezene «Hammamiye» ler yazmıştır; on sekizinci asrın Lâle devrinin şakrak şairi Nedim bile bir kasidesine girizgâh olarak bir Hammamiye yazmıştır; gürül gürül işlediği devirlerde İstanbul konaklarında da konak hamamları ve İstanbul evlerinde de gusülhâneler vardı. Ne kadar hazindir ki zamanımızda İstanbulumuzun büyük çarşı hamamları acınacak derecede azalmıştır; bir kısmı yıkılmış, bir kısmı depo olmuştur. Burada sadece şaheserleri kaydedelim: Mahmudpaşa hamamı (depo), Ayasofya hamamı (depo), Rüstempaşa hamamı (depo), Çardaklı hamam (imalâthane), Samatya Ağa hamam (imalâthane), Beyazıt hamamı (depo); İbrahimpaşa hamamı (yıkılmıştır), Cerrahpaşa hamamı (yıkılmıştır), Vefa hamamı (yıkılmıştır), Bahçekapı haseki hamamı (yıkılmıştır). İstanbulda Türk hamam yapısının güzel örneği olarak kalmış eserler: Aksaray hamamı, Çinli Kaptanpaşa hamamı, Azapkapı hamamı, Beşiktaş İskele hamamı, Fındıklı Müfti hamamı, Cağaloğlu hamamıdır.

Bir gün çarşı hamamlarının hiç kalmamasından da korkulur. Apartmanlarda ve evlerde yapılan banyolarla şehir içinde arsa kıymetlerinin artması yüzünden, hamamların tapularını cebinde taşıyan kimselerin müşterisi azalan hamamlarını kımetlendirmek hursu, büyük şehrin üzerindeki millî damgalarımızdan birini yok edecektir. Bunun içindir ki İstanbulla mahsus bir «hamam yıkmaya ve kapama yasağı» nun konulması gerekir.

Yukarıdaki resim Allom'un gravürleri ndendir.

Boğaziçinden bir manzara (Allom'un gravürlerinden)

Rumelihsarı dalgaltı bir yamaç üzerinde inşa edilmiştir; araziye uydurulmuş gayri mun-tazam bir plânı vardır; Hisarın, Boğaz boyunca cennubdan şimala uzunluğu 250 metre, doğudan batıya en geniş eni 125 metredir. Sarıcapaşa kulesiyle Zagnospaşa kulesi ara-sındaki kale duvarında beş burç, Zagnospaşa kulesiyle Halilpaşa kulesi arasında altı burç ve Halilpaşa kulesiyle Sarıcapaşa kulesi arasındaki kale duvarında da iki burç vardır. Hisarın beş kapısı vardır. Birinci kapı ki Hisarın anıl medhalir, «Dizdar kapısı» adını taşır, Halilpaşa kulesi yanında olup plânda «B» harfiyle gösterilmiştir; bu kapı, sahilde yapılan bir Hisar yavrusuile müşafaza altına alınmıştır ki bu hisar yavrusu da ayrıca burç ile takviye edilmiştir. Hisarın ikinci kapısı, Dizdar kapısının önündeki hisar yavrusunun kapısıdır. Plânda «b» harfiyle gösterilmiştir.

Üçüncü kapı Sarıcapaşa kulesinin altındadır, «Dag kapısı» adını taşır, plânda A harfiyle gösterilmiştir. Dördüncü kapı Zagnospaşa kulesinin altındadır «Sel kapısı»dır. Plânda «C» harfiyle gösterilmiştir. Beşinci kapı, yukarıda dokuzuncu burcun yanında gayet dar ve küçük bir oğru kapıdır. Hisarın içinde bugün harab bir halde bulunan bir camii, caminin altında bir sarnıç ve üç çeşme vardır, çeşmeler plânda «Ç» harfiyle gösterilmiştir. Hisar içinden kale duvarlarının üzerine çıkmak için 18 yerde merdiven vardır. Merdivenler birer m harfiyle ve çıkış istikametleri de birer öle ile gösterilmiştir. Yamaçları tırmanan kale duvarlarının üzeri de yer yer merdivenlidir, plânda bu merdivenler kısımlarda gösterilmiştir. Hisar yavrusunun denizi yalayan kale duvarının altında 20 yer mazgali açılmış ve bunlara 20 tane büyük top yerleştirilmiştir ki atıkların taş güllerle deniz sathından sekerek gideydi, bu suretle hedefi, gemilerin doğrudan doğruya tekneleri idi, bir güllenin tabeti de bir kadırgayı batırmak için kâfiydi.

TOPLAR

İkinci Sultan Mehmed tarihte hakiki bir topçu parkına sahip olmuş ilk hükümdardır. Toplar!.. Türklerin pek yüksek olan üstünlüğünü temin eden silâh!..

Nice asırlar boyunca bütün hücumlara göğüs geren bu köhne Ortaçağ surları artık kâfi bir emniyet sağlamıyordu. Ne harikulâde, ne müthiş tahavvül!..

Gustave Schlumberger

Top dökümcüsü Muslihiddin Ağa

Sultan Mehmedin top yapma işinde sağ eli, Muslihiddin Ağa isminde aynı zamanda kıymetli bir tunç dökümcüsü olan bir mühendisti. Burada Urban isminde bir Macardan da bahsedilir ve yabancı kalemler tarafından İstanbul ceninin topçuluk şan ve şerefi bu adama mal edilmek istenir.

Dökümcü Urban, Bizans İmparatorluğunun hizmetinde idi, Boğazkesen hisarının inşası sırasında Türk padişahının yanına kaçtı. Bu ustanın döküdüğü ilk büyük topun Boğazkesen kalesine konduğu rivayet edilir; tahmin olunur ki Boğazkesenin verdiği «dur» emrini

dinlemeyen Venedikli kaptan Rizzo'nun kadırgasını parampaşa eden gülle de Urban topunun attığı ilk cenk güllesidir.

Urban, döküdüğü toplardan birinin tecrübesinde, kendi döküm hatasının kurbanı oldu ve yanında bulunan bir kaç kişi ile beraber parçalandı.

Edirnedeki büyük top dökümhanesini kuran ve cenk hazırlığının devamınca yüzlerce amele ve işçisi ile geceli gündüzlü çalışan Muslihiddin Ağadır. İstanbul fethinde şeref hissesi pek büyük olan bu zatın 500 üncü fetih yılında hâtırasını hürmetle anmak bir borçtur.

Sultan Mehmedin Top Dökümhanesi

Anlatan: Kritovulos, Fatihin vak'anüvisi

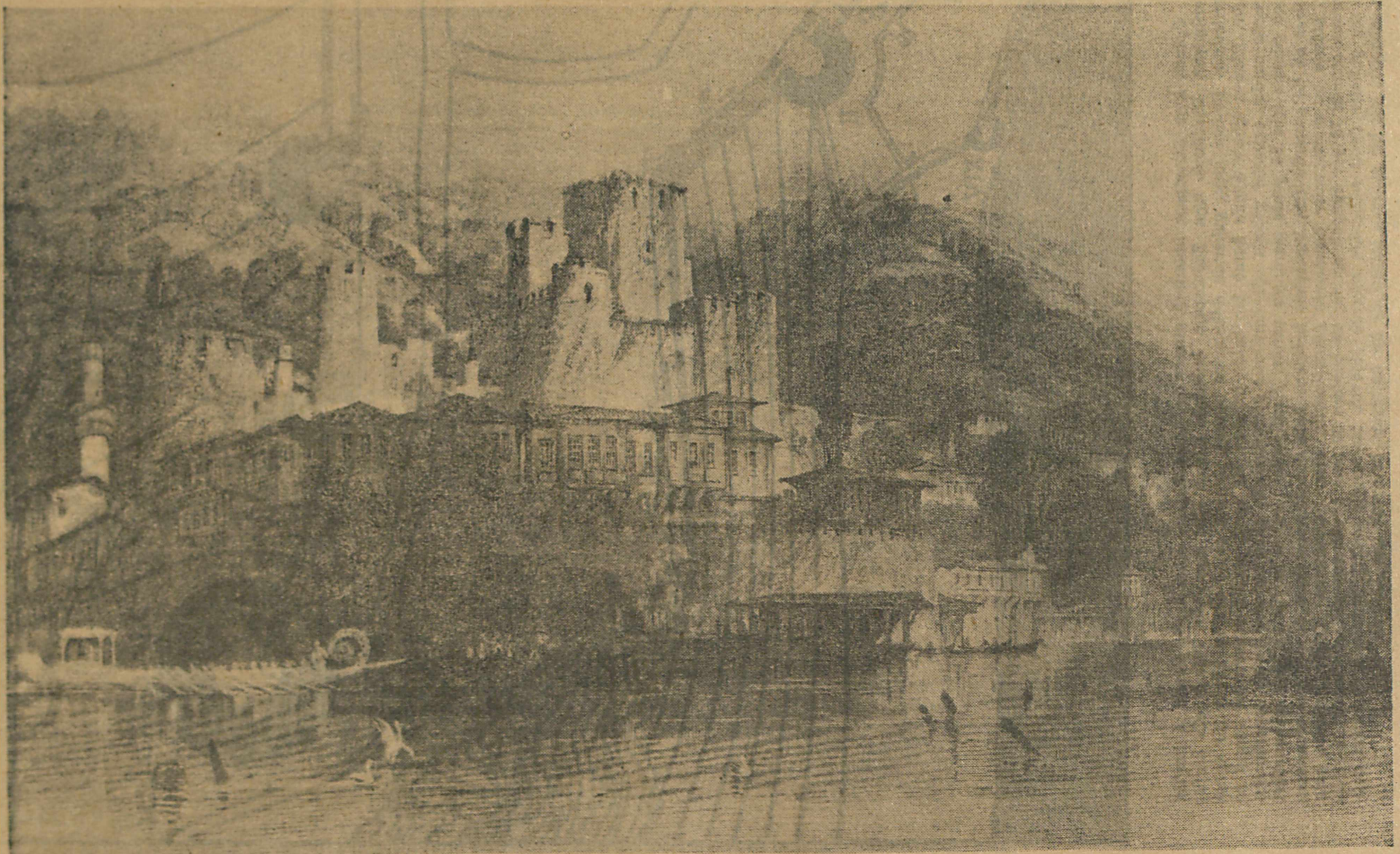
«Son derecede halis, son derecede yağlı, hafif killi toprak, dağılmayıp sağlam bir kütle halinde tutabilmek için içine kıyılmış keten ve kenevir gibi lifli nebatlar karıştırdıktan sonra bir kaç gün mütemadiyen yağurulur, bundan iç ve dış olmak üzere iki kalıp yapılır; içiçe konulan bu iki kalıp arasında, dökülen erimiş tunca top şeklini verecek bir boşluk kalıyor; dış kalıp, tuncun tazyiki ile dağılmaması için demir ve ağaç çemberlerle sarılıyor ve etrafı ayrıca kârgir inşaat ile besleniyor. Tahminen dört kantar ağırlığında tunç kütlesi iki büyük kazan içinde eritiliyor. Bu tuncun erimesi cehennemî bir ateş üzerinde üç gün üç gece sürüyor. Erimiş tunç, kalıpların arasına topraktan yapılmış

bir boru ile akıtıyor ve top dökülmüş oluyor.»

«Topun kundağı yoktur; yani bir namludan ibarettir. Bu müthiş nam lu, toprak ve taşlarla destekleniyor. Namlunun ağzından evvelâ külliyetli miktarda barut dolduruluyor. Barutu büyük bir ağaç tıkaçla tazyik ederler. Barutun üstüne de o müthiş taş gülleyi yerleştirirler. Namlunun dibindeki deliğe konulan fitile ateş verirler... Evvelâ dehşetli bir gürültü, sonra işitilmemiş bir çatırtı.. Yer zelzele oluyormuş gibi sarsılır... Kulak zarlarını parçalayan korkunç bir gürleme işitilir.. Bir şimşek ziyası görülür.. Bunu kesif, bir dumana karışmış bir alev takip eder. Gülle, korkunç bir süratle hedefine çarpmak, onu parçalamak için fırlamıştır.»

Fatihin mîğferi

Anadoluhisarı: Fatihin cedit Yıldırım Beyazıtın yaptırdığı bu kale, Türklerin İstanbul muhasarasına Boğazkesen kalesinin karşısından toplarile iştirak etmiştir. (On dokuzuncu asırda İngiliz ressamı Allom'un gravürlerinden).

İstabil önünde Türk ordusu

•Görülmeğe değer rengârenk yığınlar halinde, yaya ve atlı, yirtici cengâverlerden mürekkebe o harikulâde kalabalık şöyle bir düşünülün. Muazzam beldenin karşısında tozu dumana katan o parlak, muntazam taburlar.. O hedsiz, hesabsız atlılar... Ardi arkası kesilmeyen ağır kolları... Yüz binlerce insanın müthiş uğultusu, silâhların şarkıtı... Güneş altında mızrakların, zırhların, kalkanların, kılıçların parıltısı... Binlerce hayvanın kişnemesi, böğürmesi, inlemesi... Şöyle bir göz önüne getirilsin!..

Bu ordunun fevran hissi görülmeye şayandı... Bu askerler, asırlardanberi nice Türk nesillerinin aşk ve hararetle tahayyül ettikleri bir mukaddes eseri nihayet vücutte getireceklerdi... Peygamberleri Hazreti Muhammed bunu vaktile tebşir etmiş, onları mutlu asker olarak müjdelemişti. Arablar bu şehri yedi defa sarmışlardı. Üçüncü muhasaraya gençliğinde Peygamberin sancaktarlığını yapmış olan Eba Eyyübülensari de iştirak etmiş ve İstanbul surları önünde ölmüştü. Sağlam iman sahipleri işte böyle bir haz ile İstanbul cengine gelmişlerdi, cenneti herkeşe açacak ulvi bir muvaffakiyeti düşünüyorlardı. 1453 mart ayı ile beraber Padişah, azim İmparatorluğunun her tarafına münadiler göndererek âlemi İslâmın dindar evlâdlarını bu ceğe davet etmişti; Bunlar, bilhassa Asyadan, oğul arısının kovanı terketmesi gibi koşuştular.

Gustave Schlumberger

G A Z E L

Su demler geldik ki eyyamı bahar
Müzeyyen etti cümle sehzezarı

Cemalin arz kıldı şahidi gül
Figane başladı şürde bülbül

Benefse şesberin aldı eline
Takındı tıgını süsen beline

Başına surh borkün giydi lüle
Şakayik gürzünü etti havale

Getürdi önce ak sancağı zanbak
Mâhasel sahnî gülşen buldu revnak

Düada cümle mevcudat yekser
Ki ola İstanbulun fethi müyesser.

Hemdemî Efendi

fatih'in zırhı

5 NİSAN 1453

Bir asker kl. gübi pülâdpüş
Tursun Bey

Görünmezdi yer asla haymelerden
Tursun Bey

★ 5 Nisan 1453 perşembe günü şafak söktükten az sonra Türk ordusu İstanbul önüne geldi.

Sultan Mehmed, maiyetindeki 12.000 yeniçeri ve 3.000 kapukulu sipahisi ile otağı hümayununu, İstanbul kara surunun Ayios Romanos (Top kapısı) kapısının karşısında, surdan bir buçuk mil kadar uzakta, Lâkus (Bayrampaşa) deresi vâdisinin selundaki tepeye kurdurmuştu ki bugün orası Otaktepe diye anılır.

Otağı Hümayunun etrafı hendek ve şerampollarla çevrilmişti. Atlas üzerine altın sıram işlemeli olan bu büyük ve muhteşem çadır, Türk ordusunun kor parçası halin-

de kalbi gibiydi.

İstanbulu fethetmiş olan yirmi bir yaşındaki İkinci Sultan Mehmed han o günün öğle namazını, en azdan elli bin cengâverin iştirakile, tâbir yerindedir, cemaati kübra ile kıldı. Namazdan sonra ordugâha dağılan tellâlar, İstanbul muhasarasının başlamış olduğunu askerlere ilân ettiler.

★ Otağı Hümayundan itibaren Türk ordusunun sağ cenahı, Mar-maraya kadar Anadolu eyaletleri askerleriydi. Halice kadar sol cenahı da Rumeli askerleri tutmuştu.

★ Bu orduda Türklerden başka, Müslüman ve Hıristiyan, dünyanın her tarafından koşup gelmiş cen-

gâverler vardı: Sırp atlıları, Sırp lâğımçıları, Almanlar, Macarlar, Bohemyalılar ve Lâtin milletleri, hattâ Rumlar, yeni bir çağ açacak bu cenkte, Türk sancağı altında dövüşeceklerdi...

★ İstanbul muhasarası ve fethi üzerine eser yazmış olan, muhasaranın o müthiş günlerini yaşamış olanlar Türk ordusunun asker sayısını üzerinde çok aykırı rakamlar verirler. Bunların bir kısmı, müdafilerin şanını yükseltmek için Türk ordusu hakkında çok mübalâğalı rakamlar kaydederler. Münakaşa etmeden bu rakamları yazalım:

Venedikli Barbaro: Yalnız kara

surları önünde 160.000 kişi.

Tedaldi: Yalnız kara surları önünde 30.000 atlı, 140.000 yaya ve 30.000 çeşidli milletlerden cengâverlerden mürekkebe 200.000 kişi.

Bizanslı Halkondilis: 400.000 kişi.

Bizanslı Françes: 250.000 kişi.

Bizanslı Dukas: 100.000 atlı, 140.000 yaya, gemici ve gayri muntazam askerlerden mürekkebe 240.000 kişi.

Sakızlı Leonardo: 15.000 yeniçeri olmak üzere 300.000 kişi.

Montaldo: Kara ve deniz kuvvetleriyle beraber 240.000 kişi.

Türk kaynakları: 15.000 Padişahın emrinde yeniçeri ve kapukulu

altısı olmak üzere Anadolu ve Rumeli sipahileriyle 80.000 muntazam asker.

★ Bu muazzam insan kalabalığının beraberinde mekkâre, binek ve kasablık; beygir, deve, öküz, koyun ve keçi 800.000 kadar da hayvan bulunduğu söylenir.

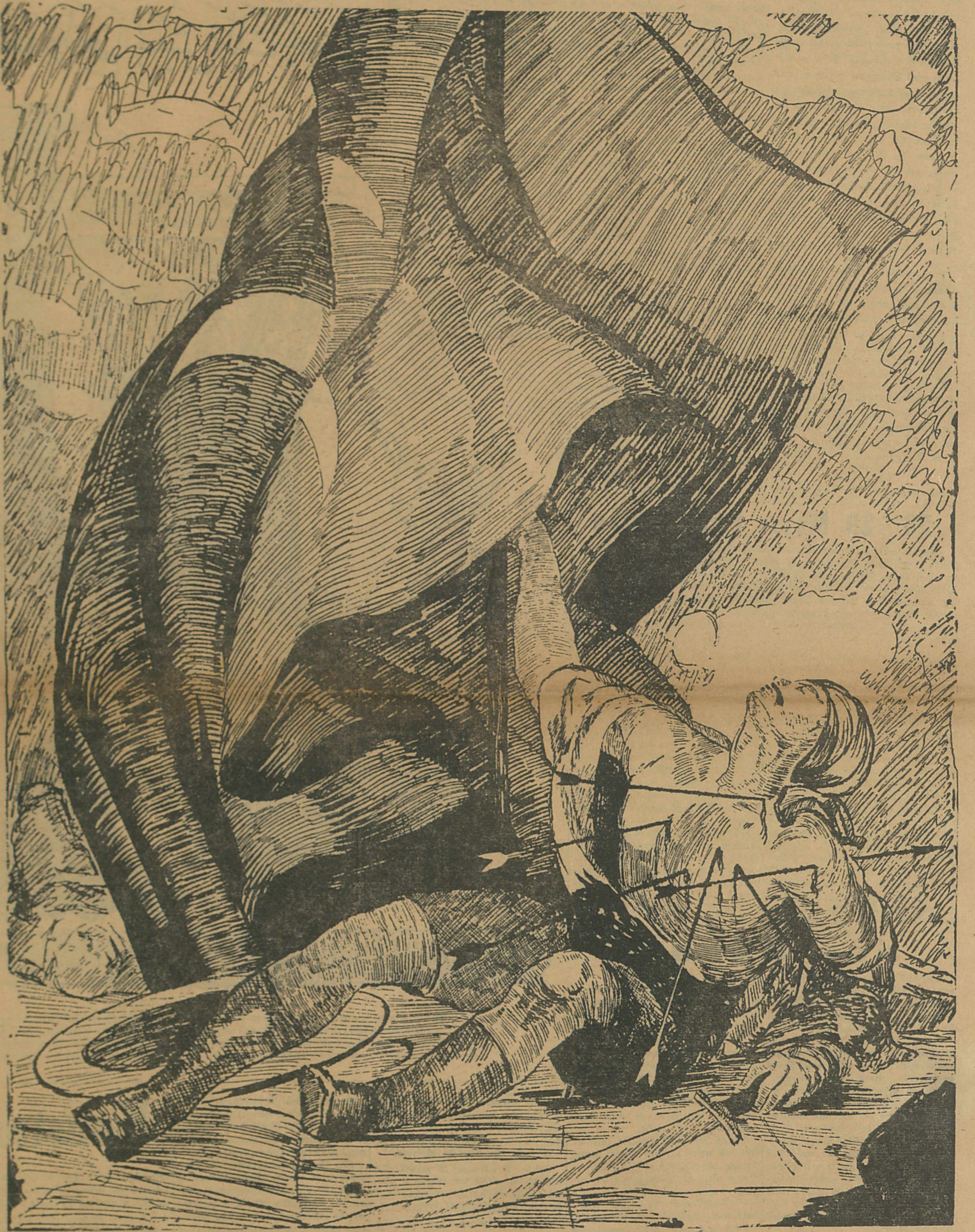
★ Bu cenk bir çağ kapıyacak, in sanlık âlemine yepyeni bir ufuk açacaktı. Şurası da muhakkaktır ki muhasaranın devamı müddetince Türk ordusu, Anadoludan ve Rumeliden mütemadiyen takviye kıtaları almıştır; ve cekte düşenlerin yeri daima doldurulmuştur.

Fatih'in kılıcı

Ulubatlı Hasan

Ulubatlı Hasan İstanbul fethinin en popüler kahramanıdır; hâtırâsı İstanbul cengi şehidlerinin serafezârı olarak anıla gelmiştir. Büyük Türk müverrihi Peçevîli İbrahim Efendinin dev cüsseli kahramanlar hakkında kullandığı tâbir ile bir «Âdem ejderhası» idi. Son büyük hücumda, müthiş kılıcını ölüm saçan bir pervane gibi savurarak sur harabeleri üzerine atılmış olan Ulubatlı Hasan, kendisini takip eden cengâverlerle beraber İğrikapı tarafında bir burcun üzerine ilk Türk sancağını dikmiş ve o sırada üstüne mancılıkla atılan büyük bir taşın ağırlığı altında dizleri üzerine düşmüştür; doğrulmak isterken vücudünün muhtelif yerlerine ve bu arada kalbine otuz kırk ok birden suplanmış ve cengâver tamamen düşerek -belki, gözl eri dalgalanmakta olan sancağına dikilmiş olarak- teslimi ruh etmiştir. Ruhu şâd olsun.

Fatih Sultan Mehmed, çok hassas, içli bir adam olan babası İkinci Sultan Muraddan, «Gazi Hünkâr» dan miras olarak yalnız kahramanlık ve cengâverlik ruhunu ve hükümdarlık sanatını değil, şiir ve edebiyat zevkini de almıştı.

«Avnî» mahlâsî ile yazdığı şiirler küçük bir divân halinde toplanmıştı. Bu divânçe, ilk defa olarak ve yeni harflerle Ahmed Halid Yaşaroğlu kütüphanesi tarafından basılmıştır.

Bir güneş yüzlü melek gördüm ki âlem mâhıdır
Ol kara sümbülleri âşıklarının âhıdır

Kaareler giymiş meh-i tâbân gibi ol serv-i nâz
Mülk-i efrengin meğer kim hüsn içinde şahıdır

Ukde-i zünharına her kimse kim dil bağlamaz
Ehl-i îmân olmaz ol âşıkların güm-râhıdır

Gamzesi öldürdüğüne lebleri cânlar virür
Var ise ol rûh-bâhşun din-i İsâ râhıdır

Avnî'yâ kılma gümân kim sana râm ola nigâr
Sen Sitanbul şahısın ol Kalatâ şahıdır

Aşk derdine şifâ olmaz ise kanûnda
Nûş-i dârû-yi lebin ana da dermân eyler

Mest çıkmış müje tîği ile islâm ehli
Hey meded komanuz ol kâfiri kim kan eyler

Geydirür cânına zevk ile safâ hullelerin
Her kim ol sim- teni bir gice uryan eyler

Gâh lâ'li gibi gözüm yaşını al eyler
Gâh zülfü gibi hâlimi perişân eyler

Bir şâha kul oldum ki cihân ana gedâdr
Bir mâha tutuldum ki yüzü şems-i Duhâdr

Sevdiğim se seni günâhım behey âfet
Öldürme beni cevri ile kim aşk belâdr

Ahım göge irdi yaşım tutdu cihâmı
Halime benim şahid olan arz-u semâdr

Avni dile zulm eyledim ol dilberî sevdim
Cevri ile cefâ bana ceza olsa sezâdr

Sâkiyâ mey sun ki bir gün lâle-zâr elden gider
Çün irer fasl-ı hazân bâğ-u bahâr elden gider

Her nice zühd-ü salâha mâil olur hâtırm
Gördüğünce ol nigârı ihtiyâr elden gider

Söyle hâk oldum ki âh etmeğe havf eyler gönül
Lâcerem bâd-ı sabâ ile gübâr elden gider

Girre olma dilberâ hüsn-ü cemâle kıl vefâ
Bâki kalmaz kimseye nakş-ü nigâr elden gider

Hüsn ile cânânlar içre cân-ı cânândır Üveys
Şerbet-i lâ'liyle dil derdine dermândır Üveys

Ağlamaz can bülbülü şimden geru feryâd idüb
Bâğ-ı dilde hüsn ile bir verd-i handândır Üveys

Nice ma'mûr olmasun dil mülki âdl-ü dâd ile
Bunca yıldur kim gönül tahtında sultândır Üveys

Avnî'yâ çün devlet elverdi ki mihmân oldu yâr
Fursatı fevt etme kim bin cânâ erzândır Üveys

Gönül gamını nice safha-i beyâne yazam
Kaleminden od çıkuben korkarum ki yâne yazam

Yüzünle zülfünü giceyle güne nisbet idüp
Kaşunla kirpiğini tîr ile kemâne yazam

Sirişk seylini deryâlara idem teslim
Güneş yüzün gamını levh-ı âsumâne yazam

Cefanı dözaha teşbih eylemiş Avnî
Boyunla ruhlarını sidre-vü cinâne yazam

Bezm-i vasla irelim gül gibi hurrem olalım
Rezm-i gamda nice bir nâleye hemdem olalım

Sadr-ı meyhanede rindân ile bezm eyleyüben
Duhter-i rezle varup biz dahi mahrem olalım

Yâr cevri etmek ile nâm-u nişân bulduysa
Cevri çekmeklik ile biz de müsellemler olalım

Uyma iğvâsına ol div-i rakîbün Avnî
Ol perî yüzlüye meyl eyleyüb âdem olalım

Vefâ görmeden ölürsem eğer ben gül-izrimden
Erişe dem-be-dem bü-yi vefâ hâk-i mezârimden

Taze yüzünü yeni bırakılmış hafif bir sakal ve bir karanfil bıçık süslüyen bir hükümdar...
di, gözleri kara idi, ağzı büyük ve dudakları etlice kırmızıydı, doğan burunlu idi» diyorlar.
Bu resmin çizilmesi ilhamı da kıymetli ve millî duygusu coşkunu heykeltraşlarımızdan Ratib
eline kavuşmaması büyük hüsrân, büyük acıdır.

Şehrinin Sonu

alayla şehre Topkapısından girdiği bütün Vak'ânüvislerin ve müverrihlerin ittifakla kaydettikleri bir hakikattir.

Bu sahnedeki nerede ve ne zaman bahsedilse, beş yüz senedenberi İstanbul halkının hafızasında yaşayan bir hâtırayı kaydetmek gerekir:

Fatih Sultan Mehmed, bugün «Şehremini» diye andığımız semte geldiğinde öğle ezanı okunur; Pağışah hemen atından iner... Ve bütün atlılar atlarından inerler.. Orada bir cemaati kübra ile öğle namazı kılınır ve Sultan Mehmed:

— Buraya... Seccademini serildiği yere bir mescid yapılınsın!

Diye emreder.. Emri derhal yerine getirilir ve bir mescid yapılır Bu mescid, «Fatih Sultan Mehmed

Mescidi»; Müslüman Türkün elle şehir içinde yapılan ilk ibadetgâhtır...

Burada unutmamalıdır ki, fetihten evvel İstanbulun önünde yapılan ilk mescidde, Kazlıçeşmede bir «Sultan Mehmed» Mescidi ve Rumeli Hisarının içinde gene bir «Sultan Mehmed» Mescididir.

Sultan Mehmed doğrudan Ayasofyaya gider...

Fatihin ilk Ayasofya ziyareti tarihi edebiyatımızda çok zengin ve renkli satırlarla anlatılmıştır. Fakat bizce, bu ziyaretin en büyük manası; genç hükümdarın o zamanlar bin yaşında bulunan bu mabedin kubbesine çıkarak büyük şehrin panoramasını seyretmesidir. Şehrin o noktası harb görmemişti.. Fatih'in muazzam topları ile tahrib edilmemişti.. Fakat Sultan Mehmed; şehri temaşa ettikten sonra içini çekmiş ve dudaklarından şu farsca bevit dökülmüştü:

Perdedâri minkümed der kasri Kayser ankebüt

Büm növbet mizened ber tarîmi Efrâsiyab...

Kayserin sarayında örümcek perde darlık yapıyor.. Efrasiyabın kubbesinde de baykuş nöbet borusu çalıyor!..

Evet!.. Kostantiniyye muazzam bir harabezar idi... Harb görmemiş viran büyük şehir!.. O gün Kostantiniyye'nin yerinde yeni bir şehir doğuyordu.

Türkün muazzam ve mamûr İstanbulu... İşte biz bu 1953 yılında Kostantiniyye fethinin ve İstanbul kuruluşunun beş yüzüncü fetih yılını idrak ediyoruz.. ve «Cumhuriyet» gazetesinin karilerine armağan olarak verilen bu sahifeleri bu manada «Türk İstanbul» şanında hazırlamış bulunuyoruz...

Sultan Mehmed'in açtığı İstanbul.. asırlar boyunca Türk milleti bir gülzar haline koydu.. Biz bu gülzarın, Türk İstanbulun beş yüz senelik hâturalarını bu sahifelerde, elimizden geldiği kadar tesbit etmeğe çalışacağız...

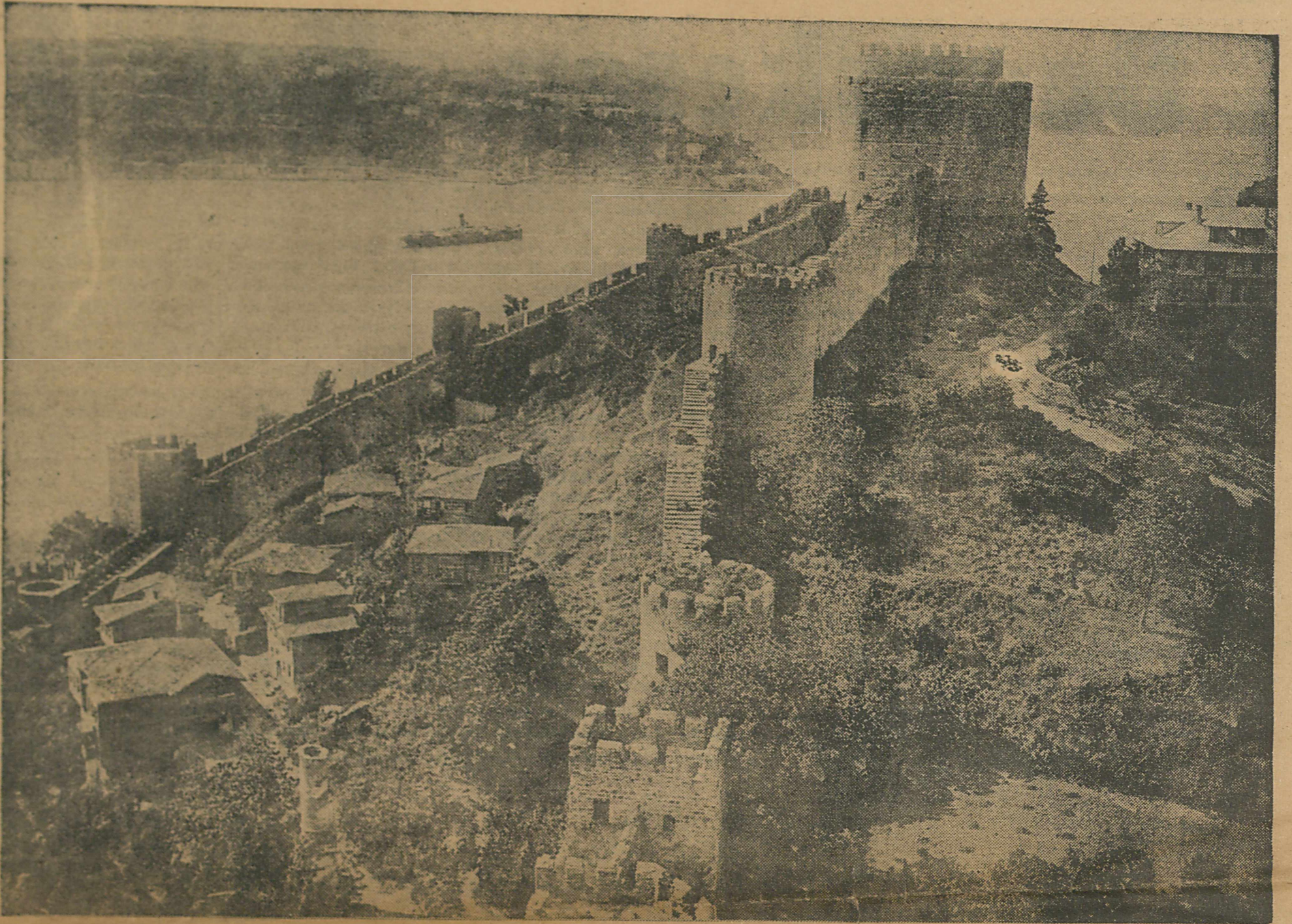
Fatih Sultan Mehmedin sevdiği İstanbul köşelerinden Salacak sahilleri

Salacak sahilleri Fatih Sultan Mehmedin en sevdiği yerlerde biri idi. Büyük hükümdarın hakkı vardır; bu sahilden büyük İstanbulun hakikaten güzel bir görünüşü vardır; on yedinci asır ortasında Evliya Çelebi bu güzel sahili şu renkli tablo içine yerleştiriyor. «Üsküdar şehrinin her cânibi mesire ve teferrüçgâhtır. Padişahlara mahsus bahçeler cennet-âsâdır. Mesire-i Büyük Çamlıca, eflâke ser çekmiş bir oebel-i bâlânın tâ zivre-i âlâsında Padişahımız (Dördüncü Mehmed) kendilerine mahsus «Bâğ-ı Cihan» namile bir bahçe-i âli tarh ettirdi ve (bir kasır yaptırdı). Mesire-i Küçük Çamlıca biraz aşağıda çemenzar, (av yeri) çınar ağaçlarile müzeyyen bir vâdidir. Kalamış burnu, Kadıköyü

ile Fenerbahçesi arasında bir körfez içinde beyaz, kumsal bir denizdir. Cümle dilberan, uşşakan-ı âdem mâlike ve melekleri şenvâ-sâdikan anda deniz mâlikeleri gibi relik ederler. Kadıköy bağları, Hay

darpaşa bağı, Âl-i Bahadır bağları, Şucağ bağları hep binazirdir. Kızkulesi, derya derununda karadan bir ok menzili açık dörtköşe bir müsannâ kuledir, boyu kâmil seksen zira'dır, çevresi iki yüz adımdır. Bir demir kapısı vardır. İçinde yedi kat hücreleri, yağmurdan cem'olunmuş âb-ı hayat misal sarnıç suları vardır. Dizdarı ve yüz neferi vardır. Yedi başlı ejder gibi kırk pâre balyemez topları vardır. Salacık denizi teferrüçgâhında dahi cümle dilberler mâh-i temmuzda deryada çimerler. Şemsi Paşa seyrençgâhında dahi cümle aşıkân ikindiden sonra (oturarak) gidüp gelen kayıkları te-maşa edüp kesb-i hava ederler.»
Evliya Çelebi

Boğazkesen Kalesi

MASAL

Boğazkesen kalesinin yerinde eskiden bir tepe üzerinde bir eski kilise ve içinde bir rahib vardı; ama bu rahib dini Muhammediyi kabul eylemiş, havası ümmet zümresine girmişti; üç yüz kadar rahib suretinde gizli Müslüman dervişi delişi olan bir papazı şehbaz idi. Edirne şehrinde Sultan Mehmedin tahta oturduğunu işitince bir varaka yazıp İstanbulu fethedecek Ni'mel Emir sensin diye tebşir eylemiştir; ve, burada bir kale ve Akdeniz Boğazında iki kale bina edip İstanbulu iki taraftan zahire bırakılmadığı takdirde şehrin aç kalacağı muhakkaktır. Azametle Edirnedeki derya misal asker ile bu bizim canibi teğrif ediniz, diye yazmıştır. Bu mektub Mehmed Hanı vardıkta inşirah ve zevki derun hasal olmuştur. Bunun üzerine Hazreti Fatih iki yerden gayret kuşağını kuşanıp sayd-ü şikâra gelerek Karadeniz sahilinde Terkos kalesi Hâlicinde ve ormanında sayd-ü şikâr edip Konstantine dahi sureti dostanede nice şikâr göndermiştir. Ancak bu hisar mahallinde Rahibi Müslim ile buluşup görüşmeler ve meşveret ettiler ve padişah bir şikârhane saray çiftliği bina ve inşa etmek istedikte Konstantinden elçiler gelip:

— Kayser bir sığır derisi kadar çiftlik ederse makbulümdür, ama bir sığır derisinden fazla olursa iznim yoktur, sonra sulhe mugayir iş olur, buyurdu..

Dediler. Sultan Mehmed dahi «Hay öyle olsun» buyurup Edirnedeki nice bin ırgad, dağları deler üstad mimarlar getirtip bu arada Edirne'de kırk, elli top dahi giz-

lice getirip lebi deryâda yerli yerinde koyup üzerine otla ve çal çırpı ile örttüler. Bâdehu kale bina sına mübaşeret ettiler. Sultan Mehmed, Konstantinin gönderdiği öküz derisini gergiye gerip ince bıçak ile çepçevre sırım çıkarıp o sırımın çevirdiği yalçın kayalar üzerinde hisarı inşa ederlerdi. Gene o rahibi müslim:

— Padişahım... Bu kalenin resmi senin Mehmed isminle bina olunmak gerektir... Ben bu işe kırk yıldır memurum ve ilmi mimaride üstadı kâmilim.. Ama bir ferde

keşfi raz etmemişimdir!

Diye eteğini beline soktu ve cümle ustaların başına geçti ve bu Rumelihisarını küfi hat üzere Mehmed ismi resminde bina etmiştir ki karşı Anadoluhisarı bağlarından aşikâre görünür. Kale tamam olduğunda etrafını ateşe verdiler ve kale dürrü beyza gibi meydana çıktı, cümle asker kaleye girip top ve tüfek ve cephâne vesair mühimmatı yerleştirdiler. Orada olan rühban dahi, papaz esvabların atıp ve Muhammed sünnetine ikram edip aşikâre mü'mini muvahhid oldular.

Konstantin bu hali işitince:

— Sulhe mugayir kale bina ettiler!

Diye elçi gönderdi; Sultan Mehmed de ol sığır derisinden kestiği sırımı Konstantine gönderip:

— İşte biz şikârhaneimizi bir sığır derisi cirminde bina ettik, ziyade varsa yıkalım!

Diye hakimane cevab verdi. Konstantin tekrar sulh etmek istedikte Mehmed Han rıza vermedi. Konstantinin boğazından taam geçmez oldu..

Evliya Çelebi

HISARLARA KARŞI

(Bu şiir, birinci Cihan Harbi sonunda İstanbulun işgal altında bulunduğu günlerde yazılmıştır).

Ağır ağır çıkıyordum...
Yanar sönerdi duvarlarda şan
miğferler;
Gezerdi kal'ada müdhiş, sarıkh
askerler...
Ve sanki devr idiyordu muazzam ü
nevvâr
Kızıl semâda ogün halka halka
tartallar..
Yavaş yavaş çıkıyordum... İçimde
bir hürmet

Geldim sana, yaşlarla ben ey kasr
meâli,
Ey şimdi karanlıkta kalan mâbedi
hâli!..
Hürmet.. sana, bânine, mukaddes
şühedana,
Hürmet.. sani mahveylemeyen desti
zamana!
Ey bunca zaferler taşıyan cebhei
satvet,
Doğrul, yedi vahşetle eğilmiş serl
millet!..
Ey şanlı divarlar, sen ölmez kule
bir gün
Berkinle görün, sen niye nisyanâ
gömüldün!
Sen ki, cebininde gezer bin ulu
kartal..
Bir senki mezar olma, bugün tâkı
zafer kal!
Hürmet.. sana, bâmine, mukaddes
şühedana,
Hürmet... seni mahveylemeyen desti
zamana!..

Emin Bülend

İSTANBULDA İLK TÜRK KİTAPESİ

Rumelihisarında yalnız bir tek kitabe taşı mevcut olup o da Zağnospaşa kulesinin kapısı üzerindedir. İstanbulda, tarihi en eski ilk Türk kitabe taşıdır. Uzunluğu 70, yüksekliği 25 santim ve mermer üzerine süslü hat ile kabartma iki satır üzerine arabca olan bu kitabenin metni şudur:

(1) امر بنیاد هذه القلعة المنيرة الرفیعة السلطان الاعظم و الخاقان المعظم
محمد بن مراد خان

(2) خلدت مملکتہ لعدہ المکرّم و وزیرہ المعظم زغنوس پاشا بن عبد لله
فرغ منها لتمام شهر رجب من شهر سنة ست وخمسين و ثمانماية

Kitabe taşının yazısı haykî girift ve zaman ile bir çok leketi cennet olsun, Sultan-ı Tercümesi: Bu yüksek ve aşılmaz kalenin binası, memdan mükerrrem kulu ve azam ve Hakan-ı muazzam Mehmed bin Murad Han tarafınyapısı 856 yılı Recebinde ta-metli veziri Zağnos Paşa bin Abdullaha emrolunmuştur; ve yeri de bozulmuştur.

Boğazkesen Kalesi

İkinci Sultan Mehmed'in İstanbul muhasarası hazırlığının başında, büyük şehir Türkler tarafından sarıldığı zaman, mahsurlara erzak ve kılıç yardımı yollarının kesilmesi geliyordu. Bu maksatla, Karadeniz Boğazında Boğazın en dar noktasında, Yıldırım Bayızid'in Anadolu yakasında yaptırdığı «Güzelcehisar» ın karşısında bugünkü Rumelihisarını yaptırttı. Bu büyük kalenin inanılmıyacak kadar kısa bir zamanda tamamlanması ile Karadeniz Boğazı kapanmış oldu. Bundan ötürü Sultan Mehmed bu kaleye «Boğazkesen» adını vermişti.

Boğazkesen, üç büyük kule, on üç burç ve bunların arasında uzatılmış surlardan mürekkep gayet metin bir kaledir; bu kalenin deniz tarafındaki kapı-

sı, on dördüncü bir burç ile takviye edilmiş ek bir kale duvarıyla muhafaza altına alınmıştır ki Fatih zamanındanberi buna da kale yavrusu adı verilmiştir.

İkisi yukarıda birer tepe üzerinde, biri de sahilde olan büyük kuleler, yapılarına nezaret eden üç vezirin adına nispetle anılagelir; deniz kıyısındaki Halilpaşa kulesidir, yukarıdakiler denizden bakıldığına göre, İstanbul tarafındaki Zaganaspaşa Boğaz tarafındaki Sarıapaşa kuleleridir. Bu kalenin Türk kaynaklarındaki edebiyatını şöylece toplayabiliriz:

1452 yılı martının ilk haftası

çinde Anadoludan 10.000 aemele ve 5.000 yapı ustası getirildi. Kaleyi yapacak ellerden iki aemele bir usta düşüyordu. Gene Anadoludan, uzun kafiler teşkil eden arabalarla kereste ve taş getirilmişti. Taşlar Anadoludaki sayısız eski harabelerden alınmıştı.

Kalenin yapı hazırlıkları haber alınca, İmparator Konstantin Edirne ordugâhına alelacele bir elçi gönderdi ve Boğazda yapılacak bir kalenin kendi hükümdarlık haklarına bir tecavüz, ve aradaki sulh muahedesine aykırı olduğunu, ve böyle bir kalenin insan için ortada bir sebep de bulunmadığını bildirdi. Elçiler Padişah'tan şu kat'i cevabı aldılar:

— Kostantiniyye surları dışındaki bütün topraklar benimdir. Babam Macaristan harbinden döndükten sonra Boğazdan geçmek isterken hainane bir surette mâni olduğunuzu unutmadık. Bu hisarın inşasına babam karar vermişti, yapmadan öl-

dü, arzusunu tahakkuk ettirme hiç kimse mâni olamaz... Bı hiç bir hususta benden evvelki padişahlara benzemem!..

Genc Sultan Mehmed'in bu Elçiye son sözü, büyük hükümdar ağzına pek yararır: «Benim kudretimin başaracağı şeyler, sizin muhayyilenizin sınırları dışındadır!» demişti.

Kalenin inşası için bütün usta ve amelelerin ve malzemenin hazır olduğu haberi gelince, Padişah, mühim bir askeri kuvvetin başında Edirnedeki Karadeniz Boğazına hareket etti; ve 1452 yılı martının 26 ncı günü, bugün Rumelihisarı denilen yere vardı ve kalenin yerini bizzat tayin etti; ve yapıya derhal başlandı; öylesine ki sancak beyleri ve Beylerbeyiler ve hattâ vezirler, el arabaları ve teskerelerle taş ve harç taşıyorlardı. Yapı, geceleri de meş'aleler altında devam ediyordu. Bu harikulâde kalenin yapısı akıllara durgunluk veren süratla tamamlandı. Ağustos sonunda içine asker konulmuş bu-

lunuyordu.

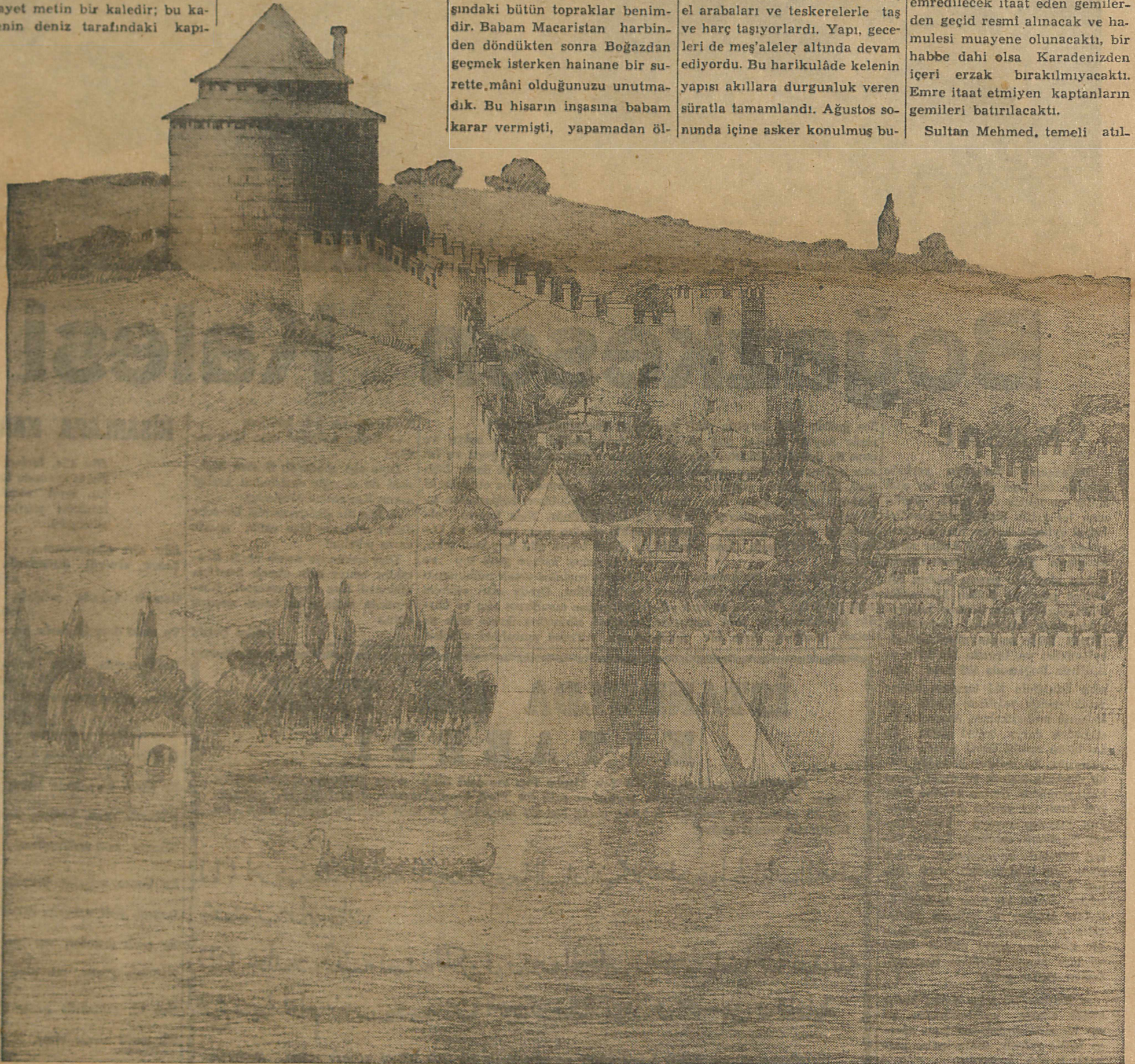
O devrin kalem sahiblerinden Tursun Bey, «Tarihi Ebülfeth» adındaki meşhur eserinde bu kaleyi tumtaraklı bir üslûb ile medhederken burçları zümrüdü anka kuşunun yuvasına ve burçlar üzerinde dolaşan askerlerin mızraklarını da binlerce yavrunun yuvadan dışarı uzanmış gagalarına benzetir:

Sanki simurg becce bir nice bin Gösterir âşiyânedan minkar...

Kalenin ilk kumandanı Firuz Ağa oldu; emrine on sekiz ile yirmi yaş arasında tüvana, şehbaz ve şehlevend dört yüz asker verilmişti.

Boğazdan geçecek gemilere yelkenlerini indirmeleri ve kaleyi sancaklarla selâmlamaları emredilecek itaat eden gemilerden geçid resmi alınacak ve hamulesi muayene olunacaktı, bir habbe dahi olsa Karadenizden içeri erzak bırakılmıyacaktı. Emre itaat etmiyen kaptanların gemileri batırılacaktı.

Sultan Mehmed, temeli atıl-

Boğazkesen (Rumelihisarı) kalesini mamûr olduğu devirde gösteren bu resim, Profesör Albert Gabriel tarafından 1940 senesinde çizilmiş ve «Boğaziçindeki Türk kaleleri» adlı eserinde neşredilmiştir. Mühterem Profesör, uzun yıllar İstanbul Üniversitesinde Arkeoloji Kürsüsünü doldurmuş ve yalnız Fransanın

“Rumeli Hisarı”

diği günden içine asker girinceye kadar yapının başında durmuştu. Bir gün, Padişahın Rumeli Hisarı tepelerindeki otağına İmparatorun bir elçisi geldi, amele ve askerın civar köylere tecavüz ettiklerinden şikâyetle bulundu, ve arzetti ki İmparator, şehirde tiearetle meşgul Türkleri çıkarmış ve şehrin kapılarını kapamıştır.

Sultan Mehmed, bunun yerinde bir karar olduğunu, zira şundan itibaren İmparatora harb ilan ettiğini bildirdi. Bir hafta sonra da, 28 ağustosta, rakam çok mubalâgalı görünür, 100 askerle Bizans surlarının önünde görüldü ve üç gün, arazinin son defa olarak tetkikinde bulundu; oradan Edirneye gitti.

10 kasımda kaptan Girolamo Morosini kumandasında kefedan gelen iki büyük Venedik kadırgası, Boğazkesen önünde hızlı kürek ve pupayelken geçerken kale, dur emri verdi; Venedikliler dinlemedi; kalenin sahil suru önünde dizilmiş top-

lara ateş verildi. Burelardaki asker de gemileri ok yağmuruna tuttu. Bir iki dakika içinde Venedikliler ağır zayıat verdiler; gemilerin yelkenleri indirildi, fakat Boğaz akıntısı şiddetli idi, kadırgalar kale hizasından kurtuldu, Morosini forsalara: «Küreklerle asıl..» kumandasını ver-

di ve kaçmağa muvaffak oldu.

Altı gün sonra, gene Karadenizden gelen kaptan Antonio Rizo kumandasındaki Venedik kadırgası dur emrini dinlemediği için tek güllede batırıldı; denize dökülen gemicilerden karaya çıkabilenler, ki kaptan Rizo da aralarında idi, idam olundu-

lar.

Bundan bir kaç gün sonra da kaptan Koko kumandasındaki Trabzon kadırgası kaleden verilen emre itaat etti, müruriye resmini ödedi, hamulesi arasındaki zahire musadere olundu ve gemi, mürettebatı ile beraber serbest bırakıldı ki bu kaptan Ko-

ko, İstanbul cenginde kılıcını İmparatorun hizmetine arzedecekti; Sultan Mehmed tarafından Halicin gerisine indirilen Türk gemilerini yakmak için hazırlanan deniz baskınının kumandasını eline alacak, fakat feci bir bozgunla neticelenecek olan bu baskında telef olacaktı.

Notlar ve Hatıralar

Sultan Mehmed Dökümhanede

Gene Padişah her gece tebdili kıyafetle sarayından çıkıyor, gece gündüz fasilasız çalışan top dökümhanelerine gidiyordu; kendisini tanıyan amele ve işçinin işlerini bırakarak hürmet göstermelerini veya Padişahım çok yaşa diye alkış tutmalarını şiddetle yasak etmişti.

Surlar önünde Türk bataryaları

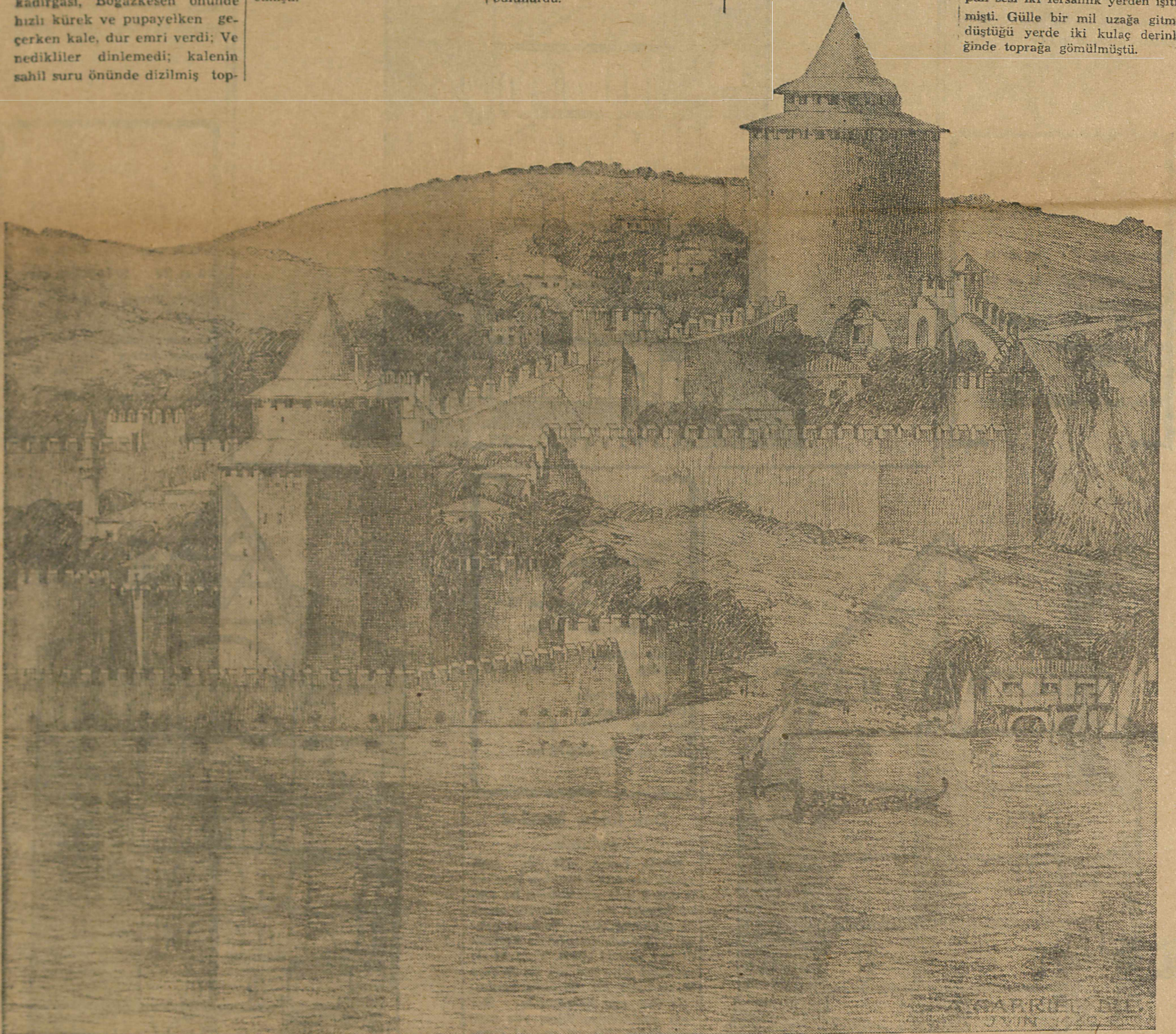
Muhasaranın başlangıcında, şehrin kara suru önüne Marmaradan Halice kadar dörder büyük tunç toptan mürekkeb 14 batarya yerleştirilmişti; ve en büyük dev toplardan da bir rivayete göre üç top kullanılmıştı; bir rivayete göre de her bataryada bir dev züsse top bulunurdu.

Gülleler

Mermer ve taş gülleler hakkında verilen ölçüler pek azametlidir. En büyük taş yuvarlak, yanında duracak uzunca obylu bir adamın göbeği hizasına gelmektedir.

Dev topun ilk tecrübesi

Dev topun Edirne'de ilk tecrübesi yapıldığı zaman, korkmaları için tellâllarla şehir halkına bir gün evvelinden haber verilmişti. Top, atış yerine elli çift öküzle çekilmişti. Ateşlendiğinde barut dumanı bütün şehri kaplamıştı. Topun sesi iki fersahlık yerden işitilmişti. Gülle bir mil uzağa gitmiş, düştüğü yerde iki kulaç derinliğinde toprağa gömülmüştü.

BOĞAZKESEN KALESİNİN ÜÇ BÜYÜK KULESİ

Deniz kenarındaki Halilpaşa kulesi 12 köşelidir, tepelerdeki Sarıcapaşa ve Zağnospaşa kuleleri silindirdir şeklindedir. Her üç kulenin orta boşluğu kalas ve döşeme tahtaları gibi ahşap malzeme ile katlara bölünmüştür; ve üstleri kurşun örtülü ahşap sivri birer külâh çatı ile kapanmıştır. Yalnız Sarıcapaşa kulesinin iç boşluğu, bu çatı altında ayrıca bir tuğla kubbe ile örtülmüştür ki bu kubbe 1918 de restore edilmiştir.

Zemin katlarıyla beraber Zağnospaşa kulesi sekiz, Sarıcapaşa kulesi ve Halilpaşa kulesi dokuz katlıdır; Zağnos ve Halilpaşa kulelerinde ahşap kısım tamamen yok olmuş, kulelerin içi boş birer kovan halinde kalmıştır; Sarıcapaşa kulesinin ahşap katları durmaktadır.

Her üç kulenin kale duvarları ile geçid bağı yoktur, yani kale duvarları üzerinden kulelere gi-

rilemez; kuleler tamamen müstakil olup kale avlusuna açılmış bir tek kapıları vardır; Halilpa-

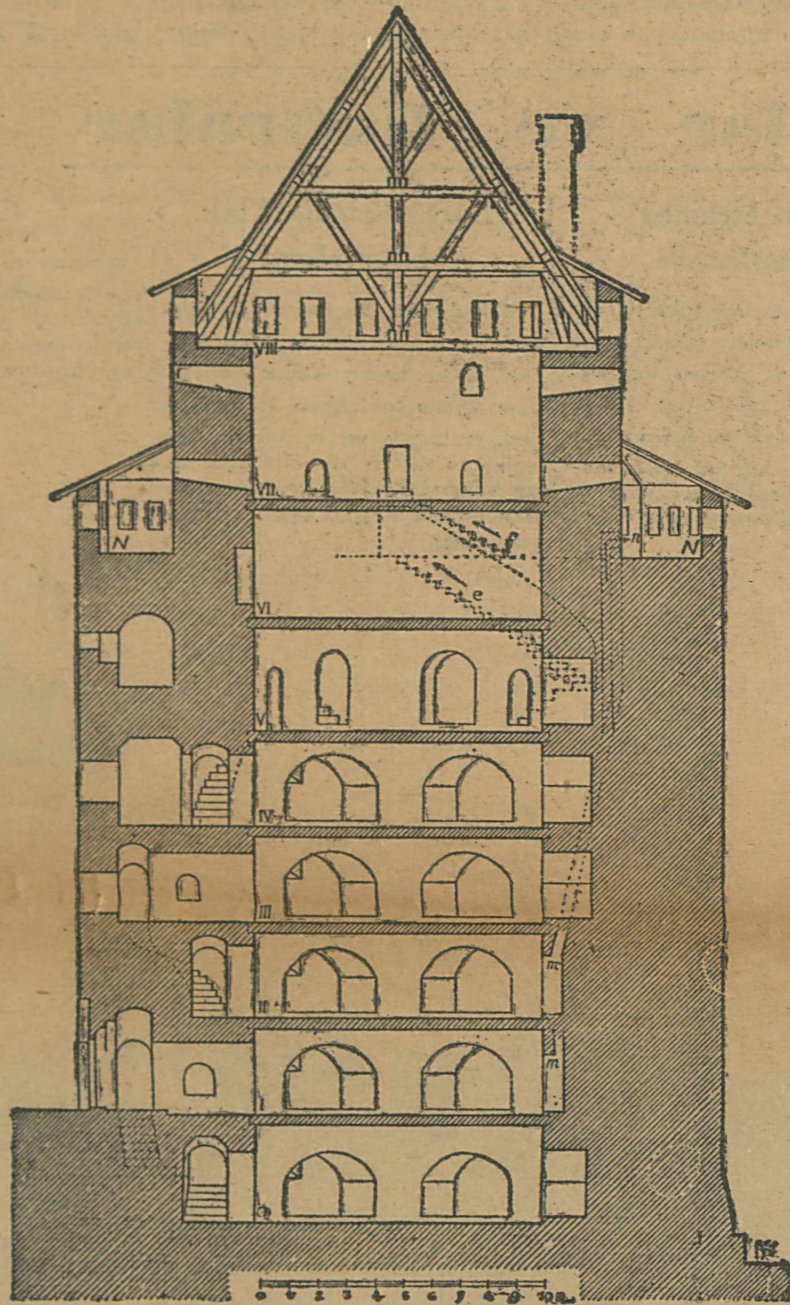
şa kulesinin kapısı avlu zeminine açılır, diğer iki kulenin kapısına taş merdivenlerle çıkılır.

Her üç kulenin ahşap katları hizasında duvar içinde de beşik veya yarım küre şeklinde kubbe ile örtülü odalar bulunmaktadır.

Merdiven teşkilâtı kulelerde ayrı ayrıdır.

Halilpaşa kulesinin şimal cephesi üzerinden tuğla ile yapılmış iki tezyinî pano vardır, dörtköşe ve bir 1 m, 20 santim boyunca olan bu panolardan birinin göbeğinde küfi hat ile İsmi Celâl diğerinin göbeğinde de İsmi Nebî yazılmıştır. «Allah» kolaylıkla okunmakta, Muhammed adı karine ile görülmektedir.

Rumelihisarı ve üç büyük kulesi, yukarıda tarif edilen manzarasını 1830 senesine kadar muhafaza etmiş ve bu tarihten sonra tamamen harabiye terk edilerek bugünkü halini almıştır.

Aşağıda

ZAĞNOSPASA KULESİ

Gövde çapı	26 m. 70
İç boşluğun çapı	14 m. 70
Gövde duvarı kalınlığı	5 m.-7 m.
Çatının oturduğu tanbur duvarı kalınlığı	1 m.
Kulenin yüksekliği	21 m.

Aşağıda

SARICAPAŞA KULESİ

Gövde çapı	23 m. 80
İç boşluğun çapı	9 m. 80
Gövde duvarı kalınlığı	7 m.
Çatının oturduğu tanbur duvarı kalınlığı	2 m. 50
Kulenin yüksekliği	28 m.

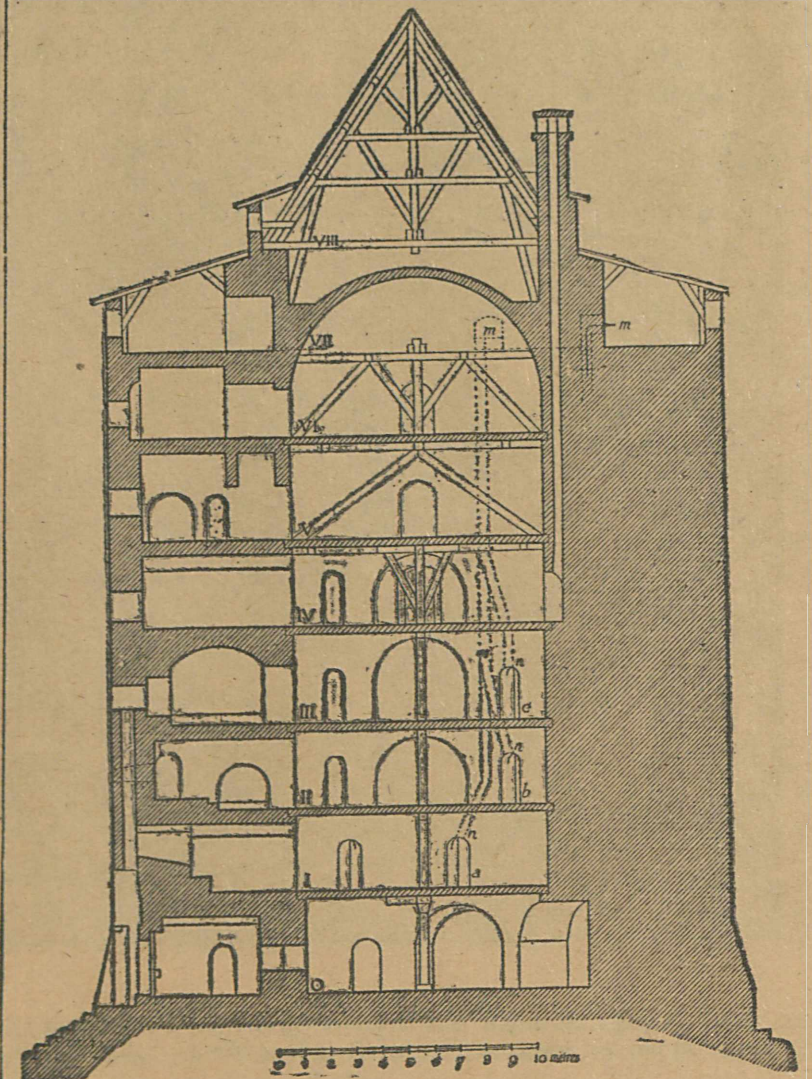
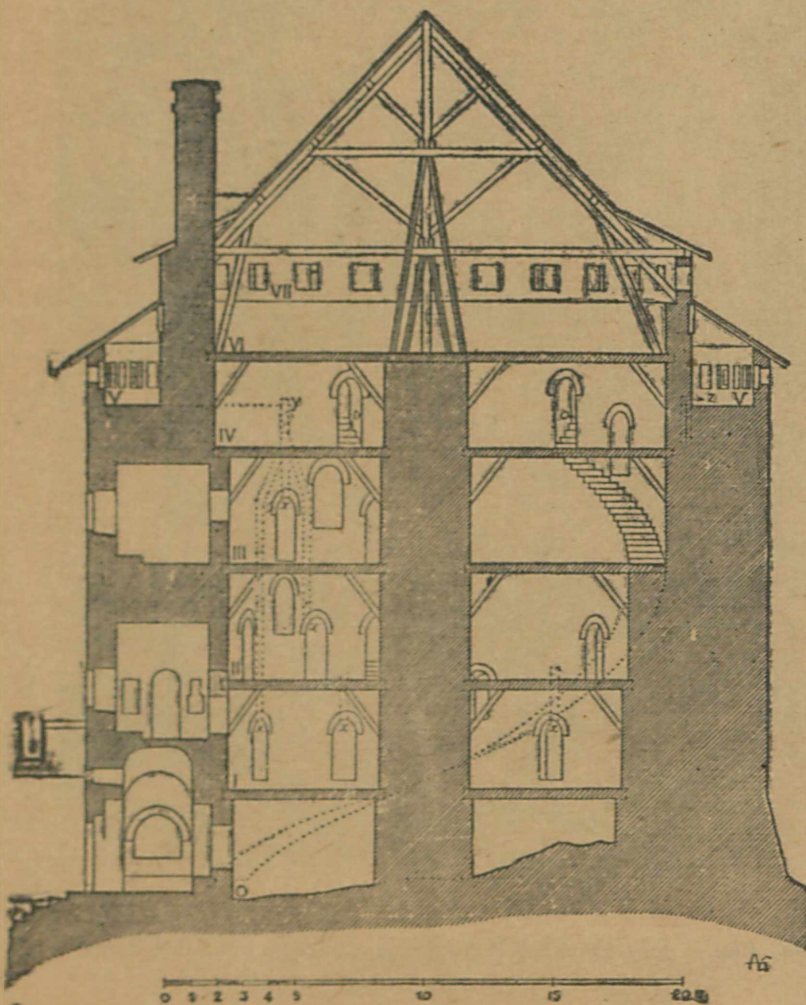
Yukarıda

HALILPAŞA KULESİ

Gövde çapı	23 m. 30
İç boşluğun çapı	10 m.
Gövde duvarı kalınlığı	6 m.-6 m. 50
Çatının oturduğu tanbur duvarı kalınlığı	2 m. 80
Kulenin yüksekliği	22 m.

Dev toplar İstanbul yolunda

Büyük toplar, 1453 yılı ocak ayının sonunda Edirneden İstanbulla doğru yola çıkarılmıştı; bu toplar İstanbul surları karşısına ancak iki ayda varabildi... Topların nakline 10.000 atlı muhafız ile Karaca Bey memur edildi. Muhtelif rivayetlere göre her biri, 30, 50 veya 60 ve hattâ 150 çift öküz tarafından ağır ağır çekiliyordu. Her topu yanlarından ikişer yüz ırgat tutuyordu; 2000 yol amelesi önceden gidiyor, yolda icab eden yerleri düzeltiyor, dolduruyor; toplara âdeta hususî bir yol açılıyordu. Bu kalabalığın içinde muvakkat köprüler kurmak için de elli dülgere bulunuyordu.

Tarihin mânâlı bir tesadüfidir: İstanbulun 400 üncü fetih yılı arifesinde Rusya Çarlığı sonsuz bir ihtiras ile kamçılanmış gayzını ve kinini Türklerin üzerine çevirmiş bulunuyordu. Ve bu yüzden yeni bir Rus - Türk harbi başlamıştı; 1853 de iki büyük Avrupa devleti Rus tecavüzü karşısında Türkiyeyi yalnız bırakmamış, İngiltere ve Fransa, Osmanlı İmparatorluğunun müttefiki olarak Rusyaya harb ilân etmişler, bu üçlü ittifaka İtalyada küçük Sardunya Kralığı da katılmıştı. Muharebe Karadenizin şimalinde Kırım yarımadasında oldu, ve tarihe «Kırım Harbi» diye geçti; Ruslar mağlûb oldular. Garb medeniyeti Şimalden gelen tehlikeyi önlemişti.

O zamanlar İngiliz basını 1853 yılının İstanbulun Türkler tarafından alınmasının 400 üncü senesi olduğunu önemle belirtmiş, bu arada Londranın en büyük resimli mecmuası olan «London News» fevkalâde bir nüsha neşretmiş, bu sayısında Türkiye tarihinden, İstanbulda Türk medeniyetinden uzun uzadıya bahsetmiştir. Yukarıdaki İstanbul manzarası London News'in bu fevkalâde nüshasında neşredilen resimlerden olup İstanbulun Galata kulesinden görünüşünü tasvir etmektedir, resim «Birket Foster» in kaleminden çıkmıştır.

İstanbulun Türkler tarafından 500 üncü fetih yılında Türkiye gene garb medeniyetini şimalden gelecek tehlikeye karşı birleşmiş milletlerin arasındadır, etnan sultânü, demokrasileri, hürriyet ve adaleti korumak için en ön saftadır.

1444 de Manisadan Edirneye çağırılarak «Sağlığında oğlumun padişahlığını göreyim» diyen babasının emrile tahta oturtulduğu zaman, yeni ünvanı ile İkinci Sultan Mehmed Han, henüz on iki yaşında bir çocuktur.

İstikbalin İstanbul Fatihi olacak bir çocuğun şahsiyeti hakkında 1444 yılında hiç bir şey söylenemezdi, hattâ vücud yapısı ve yüzünün şekli dahi değişme çağındadır; o kadar ki, yaşından umulmıyan vakarına rağmen, askerinin dahi gözünü dolduramamıştı.

Bir rivayet çıktı ki: Aklı fikri zevkü safada, saydû şikârdâ imiş, hocası Molla Gürani, sopa ile ve gücüyle okuturmuş diye. Uslu sözü dinlemez imiş, dediler. Ve gene dediler ki o haller küçücükken idi, geldi geçti. Tür kçe, arabca ve farisi ve hem dahi frenkçe tekellüm eyler ve gece gündüz ilimle meşgul olur.

Oğullar ataya yürek yağdır,
Oğulun iyisi gussa dağıtır

Oğul kim atanın hemsâzi olsa
Safalı bağı, bostan bağıdır.

Oğul kim dua alup makbul olsa
Atanın devleti, yüzü ağıdır...

Derviş Ahmed Âşıkî

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtı

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0401301